

Die in het donker..

Jan Campert

bron

Jan Campert, *Die in het donker...* H.P. Leopold, Den Haag 1934

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/camp014diei02_01/colofon.php

© 2016 dbnl

*Denn die Einen sind im Dunkeln
und die Andern sind im Licht
und man siehet die im Lichte
die im Dunkeln sieht man nicht.*

DREI GROSCHEN-OPER

I

JOOST Verheijde zit voor het venster van De Roemer en staart naar buiten. De lichten van de drukke winkelstraat op dezen herfst-namiddag werpen glanzende vlekken op het regenzwarte asfalt.

Met het gordijn heeft hij een deel van de ruit schoon geveegd. Nu kan hij zien. Menschen, fietsers, auto's. Ze schuiven voorbij het kleine, lichte venster. Een eindeloze, naamloze reeks, weggedoken in hun jassen, achter parapluies zich beschuttend voor een fijnen maar aanhoudenden regen. Het is half zes 's middags. De tijd dat men van zijn werk naar huis gaat. Verlangend naar rust, naar wat warmte, een goed maal, een gezin... Morgen is er weer een dag. Een dag van vroeg opstaan, van werk...

Joost Verheijde denkt niet aan morgen. Er is wel eens een tijd geweest in zijn leven, dat hij dat wèl deed. Maar die lijkt eeuwigheden geleden. Dat hij zich zelfs verheugde op den komenden dag. Een meisje misschien, een feestje met vrien-

den... Het is zelfs zò lang geleden, dat hij zich nu niet eens goed meer kan voorstellen wat het dan wel geweest moet zijn: een meisje òf een feestje met vrienden. Misschien ook iets anders.

Tusschen toen en nu liggen drie jaren. Tusschen toen en nu ligt een tijd, die gebeurtenissen, menschen en dingen vervormt en onwezenlijk maakt. Het moet een andere Joost Verheijde geweest zijn, die eind-examen H.B.S. deed en employé werd van de Nationale Bank in Den Haag. Het moet een andere Joost Verheijde geweest zijn, die een behoorlijk salaris verdiende, concerten en theaters bezocht. Het moet een andere Joost Verheijde geweest zijn, die een aardig vriendinnetje had, dat bij hem kwam, met hem uitging, bij hem bleef een nacht. Het moet zèlfs een andere Joost Verheijde geweest zijn, die op een dag naast zijn ontbijtbord een brief vond, waarin hem zijn ontslag werd aangezegd. Wegens tijdsomstandigheden. Dat was natuurlijk héél vervelend, maar er zijn nog meer bankinstellingen en ergens in dit land zou hij toch wel... Hij solliciteerde ontelbare malen, hardnekkig, vertwijfeld, verdeed zijn geld aan postzegels, papier, trams en vergeefsche reizen. Het scheen dat de maatschappij Joost Verheijde niet noodig had. Zijn kamers werden armoediger en ongerieflijker. En dat beetje geld duurde niet eeuwig. Eén keer kreeg hij een baantje in een sportwinkel, voor drie

maanden. Als assistent-boekhouder. Daarna kreeg hij een uitstekend getuigschrift. Maar wat geven getuigschriften als men ze nergens hoeft te toonen?

Joost Verheijde heeft in zijn binnenzak een einddiploma 5-jarige, een getuigschrift van de Nationale Bank ('gedurende twee jaar tot onze volle tevredenheid bij ons werkzaam geweest'), een getuigschrift van Het Sportmagazijn ('een goede kracht, die wij door de tijdsomstandigheden niet langer in onzen dienst konden houden'). Joost Verheijde, die in De Roemer voor het kleine, lichte venster zit heeft nog meer papieren in zijn binnenzak: een portret van zijn gestorven ouders, een pas, een paar lommerdbriefjes, die al lang verlopen zijn. Naast hem op een stoel staat een kleine koffer. Daarin zitten zijn overige bezittingen. Nòg een overhemd, twee paar sokken, een schoone boord. Dat is alles... en het is niet veel. Joost Verheijde heeft een jong, gezond lichaam, hersens, arbeidskracht en zulke mensen schijnt de maatschappij niet meer nodig te hebben.

De deur van De Roemer zwaait open. Een paar mannen komen binnen, plakken aan de bar neer. Luidruchtig, lachend, pratend. Het barmeisje leeft op. Het is stil geweest den heelen middag. En dit zijn goeie, vaste klanten.

- Wat zal 't zijn, heeren?

- Mij 'n pilsje,... en mij 'n lichte angst... het ouwe recept, Truus...

- Anders je weertje wel!

- Goeie zaken gedaan, vader?

- 'k Mag niet klage', kon beroerder... Proost, jonge... Ook 'n borrel, Truus?

- Graag jonge.

Joost Verheijde aan het tafeltje bij het venster drinkt van zijn koffie. Ze is lauw en slecht, als in alle café's van dit slag. Maar het is beter dan niets. Sinds vanmorgen heeft hij niets gegeten en niets gedronken. Het kòn niet. In zijn rechtervestzak zitten één kwartje en drie dubbeltjes. Op den kòp af. Gisteren waren het nog één gulden en drie dubbeltjes. Maar Kas van De Zeven Engelen rekent drie kwartjes voor prima logies met ontbijt. Twee dunne dekens, gootwater-thee, een paar mager besmeerde boterhammen.

- Duur?! zegt Kas verbaasd als een van zijn gasten aanmerking maakt, duur? Je bent belazerd, man! En m'n vuur en m'n licht en de schoone lakens?

Dit laatste nu is overdreven. En ook het licht is overdreven. Hetgeen zijn voordeelen heeft in verband met de schoone lakens.

- Als het je niet bevalt, gaat Kas verontwaardigd verder dan donder je maar op! Jullie weten niet wat goed voor je is!

En Kas steekt een nieuwe sigaar op. Die kalmeert hem. De dokter heeft immers gezegd, dat hij zich niet mag opwinden.

Tegen Joost Verheijde is Kas vanmorgen vriendelijk geweest. Een net jongmens, keurig in de kleeren en geen kale drukte. Die weet hoe het hoort. Hij heeft hem minzaam goeiendag gezegd en zelfs iets gebromd wat op tot ziens leek.

- Tot ziens, heeft ook Joost Verheijde gezegd en is zijn dag begonnen. Die duurde van De Zeven Engelen tot De Roemer, een klein café in de binnenstad. Daartusschen liggen uren gaans door straten, straten, straten, trappen òp, trappen àf. Trappen op. Aanbellen. Eerst waren het stofzuigers.

- Is Mevrouw thuis?

- We koopen niet an de deur.

Trappen af.

Trappen op.

- Is Mevrouw thuis?

- Stofzuiger?... Niet noodig!

Trappen af.

Trappen op.

- Is Mevrouw thuis?

- Dat ben ik zelf..

- Ik zou u graag even willen spreken. Hebt u één oogenblikje?

- Waar is het voor?

- Kijkt u eens, mevrouwetje, u hebt natuurlijk wel eens gehoord van de Excelsior-stofzuiger...

- Dank u wel! Ik heb er al een.

Trappen af.

Trappen op. Eindeloos...

Urenlang, dagenlang, maandenlang.

Na de stofzuigers kwamen abonnementen op een tijdschrift. Daarna een 'onontbeerlijk voorwerp voor de huishouding.' Toen kwam een speciaal merk zeep voor de wasch. Straten, straten en straten. Trappen, trappen... aanbellen. Er wordt niet opengedaan. Nog eens bellen. Er wordt niet opengedaan. Trappen af. Trappen op. Aanbellen. Een dienstmeisje snauwt 'Niets nodig, dat gezeur altijd!' Trappen af. Een straat uit, aanbellen, lang onderhoud 'Och neen, laat u toch maar, we koopen liever in een winkel.' Trappen, aanbellen, er wordt niet opengedaan, trappen, aanbellen, niet nodig, trappen, trappen, niemand thuis, trappen, aan de deur wordt niet gekocht, regen en wind 'Nou, gééf dan maar wat' snijdende koude, aanbellen, niemand doet open, afmattende warmte, stof, trappen, trappen, aan de deur wordt niet gekocht, 'Man, kan je niet lezen' trappen, straten, regen, modder, lekkende zolen, leege maag, rondom collega's, je kunt 't de mensen niet kwalijk nemen, dat ze je afwijzen... Het went, och, het went.

Tenslotte kwam een doosje met koopwaar. Je wilt je brood verdienen, je wilt geen aalmoezen. Ook dat went. Alles went. Dat je geen heer meer bent, dat ze je soms medelijdend 'n kopje koffie geven - dat is meest in eenvoudiger buurten,

goed gesitueerde mensen hebben geen kopjes koffie weg te geven beneden hun stand - later, nòg later, went het ook als ze je 'n paar centen, 'n dubbeltje toeduwen met een 'laat maar', als je er iets voor wilt teruggeven van je koopwaar.

Maar verdiend of als aalmoes gekregen - bij elkaar is het geld, dat zoo'n lange dag van sjouwen en bellen en vernedering oplevert, meestal nog niet genoeg om je een kamer voor jezelf te verschaffen en elken dag te eten.

Vier weken geleden kon zijn hospita niet langer afwachten of het beter zou gaan. 't Spijt me, maar u begrijpt wel...'

Joost Verheijde begreep. Het is ontstellend zoo goed van begrip als men wordt, wanneer men werkloos is.

Joost Verheijde stond op straat en de eerste ruwe herfstvlagen woeien over de stad. Met regen en wind en duistere avonden. Men kan schuilen in de portieken der hel-verlichte winkels, men kan rusten op de lage banken in plantsoenen en op pleinen, maar na elken avond komt een nacht. Donker, guur, dreigend. Met striemende regens; met zachte, doordringende regens; met onverhoedsch vlagende regens, die een mensch doorhuiveren tot op zijn gebeente. En hem met zijn laatste geld drijven naar logementen als De Zeven Engelen, Het Burger-Hotel, De Kerk van Napels... Dunne dekens, gootwater-thee, schrale boterhammen...

- Op school, denkt Joost Verheijde, hadden we praktische scheikunde. Het was een hoog en licht lokaal, waar het verschrikkelijk stonk en de leeraar had een baard. Onderzoek jij eens het vetgehalte van dit stuk kaas, - ...en het alcoholgehalte van dit glas wijn. Den wijn dronk je op en van de kaas bleef ook niets over. Altijd weer tot verbazing van den verstrooiden, goedgeloovigen leeraar. Waar is het gebleven, jongetje?... - Ik had zoo'n honger, meneer...

- Ik heb òòk honger, denkt Joost Verheijde, die één kwartje en drie dubbeltjes in zijn rechtervestzak heeft.

Hij is te moe voor een glimlach om deze herinnering.

- En de koffie in De Roemer kost vijftien cent. Dat zijn er dus nog veertig...

Hij draait zich om. In de lage, kleine zaal hangt blauwe rook. De goeie klanten zitten nog steeds aan de bar, drinken er hun groote borrels. Truus noteert en schenkt, schenkt en noteert.

- Nog 'n angst, Truus... Mij 'n catsje... Schenk nog maar 's in, kind, het ouwe recept... Ook 'n borreltje, Truus?

- Graag, jonge.

Ze heeft het goed, Truus, in dit kleine café. Er komen veel vaste klanten en er schiet altijd wat over. Ze zit blozend en frisch voor de groote, fonkelende tapkast met de vele kruiken en fles-

schen, met de stapeltjes dozen sigaretten, de haring-in-'t-zuur, de rolmops, de Harderwijkers, de kaas, de rookworst...

- Geef mij 'n portie worst, zegt Joost Verheijde.

Een portie beste, Geldersche rookworst kost twintig cent. Met mosterd en dan haalt Truus eigenhandig het velletje er af. Je krijgt er een mes en een vork bij. Het is werkelijk een hèèl behoorlijk stuk, je merkt het als je het op hebt.

- Mosterd, meneer?

- Ja, mèt mosterd.

Truus zet het schoteltje met de vette, geurende worst voor hem neer. Ze neemt den leegen kop op en kijkt Joost Verheijde aan.

- Iets anders? vraagt ze.

Joost Verheijde kijkt Truus aan. Ze heeft een rond, blozend gezichtje en vriendelijke, donkere oogen. Ze heeft krullende, bruine haren en draagt een helder-witte schort. Als ze lacht komen er kuiltjes in haar wangen en Truus lacht, want het is hier warm en druk en aan de bar wordt flink verteerd.

- Goed, zegt Joost Verheijde, 'n lichte angst.

- Tegen de kouwe voete', merkt Truus op en gaat weg.

Het kàn. Een borrel kost zeventien cent in De Roemer. De worst twintig. Alleen... Truus zal geen fooi krijgen straks.

- Langzaam eten, denkt Joost Verheijde, dan heb je d'r wat an.

Hij snijdt de worst aan dunne schijfjes, kauwt traag en nadrukkelijk. Hij proeft voorzichtig van den borrel, waarvan hij den prikkelenden, lichtbedwelmenden geur gretig opsnuift. De worst is vet en zacht en versch, de borrel koel op de tong en heet in de maag... Er gaan veel dunne schijfjes uit één decimeter worst, er gaan veel kleine teugen uit één glas, als men honger heeft...

Om half zeven wordt het avondblad bezorgd in De Roemer. Joost Verheijde heeft het al lang opgegeven te solliciteeren. Men kan tien maal vergeefs solliciteeren en den moed bewaren. Men kan twintig, dertig, vijftig maal vergeefs solliciteeren en den moed bewaren. Maar èens gaat die moed verloren. Men probeert niet meer. Het geeft toch niets en iedere postzegel kost 'n stukje brood. Alleen uit gewoonte gaat men nog naar de Openbare Leeszaal en kijkt de kranten in. Uit gewoonte en omdat het er droog en warm is, licht en behagelijk. Buiten staat de wind hard en koud tegen de ramen, vlaagt de regen om de hoeken van straten en pleinen, maar daarbinnen heerscht de rust van groen-overdekte lampen en ademende stilte, alleen onderbroken door het geritsel van papier. Om tien uur sluit de Openbare Leeszaal. Eén voor één worden de lichten uitgedraaid en in de marmere gang staat een lange, trieste rij voor de vestiaire.

Eén voor één verdwijnen ze achter de breede, glazen deuren, nog even zichtbaar in het licht van een enkele lantaarn. Dan neemt de stad hen op en zwerven zij naar hun doelloos doel: de banken in plantsoenen en op pleinen, de hoge, duistere portieken, een kille zolderkamer, De Zeven Engelen, Het Burger-Hotel, De Kerk van Napels...

Avond aan avond heeft Joost Verheijde in de Openbare Leeszaal doorgebracht. Doodelijk moe van zijn dagelijksche tochten, koud en nat en ellendig. Hij heeft er zijn eigen plaatsje, precies als al de anderen. De derde bank links. Men zit er in de schaduw. Men kan er uitrusten en soms wat slapen, overmand door de weinig-gewende warmte, de suizende stilte. Ze hebben er allen hun vaste plaats. Jan-Karel, die langs de deuren gaat met kleine handel; Maarten Mik, die er van 'n miniem pensioentje als koloniaal moet komen en Ons Leger spelt; Gerrit de Bas, die overdag door de stille wijken dart en ontzettend trieste liederen zingt met meer of minder succes; de Luis, die de vuilnisbakken afzoekt en de diensturen der Gemeente-reiniging precies kent... Ze hebben er allen hun vaste plaats. En een paar uur warmte, licht en stilte.

De looper heeft de krant neergelegd op het tafeltje naast Joost Verheijde. Hij neemt haar op uit gewoonte en kijkt de advertenties na. De lijst Betrekkingen Gevraagd neemt de grootste plaats

in. Hij leest hier en daar een paar woorden, een opschrift, een regel, zonder aandacht, zonder doel, bladert de krant door: Aardbeving in Mexico... Moordaanslag op Dollfuss... Een handig oplichter...

Het laatste bericht leest hij. Hij weet zelf niet waarom hij het leest:

EEN HANDIG OPLICHTER

Een hotelhouder te R. is het slachtoffer geworden van een handigen oplichter. Ongeveer twee weken geleden arriveerde een gast, die opgaf H.R. te heeten. Hij nam een kamer en zeide ongeveer een week te zullen blijven. Na enkele dagen wist R., die een zeer betrouwbaren indruk maakte, van den directeur een som geld te leenen. Sindsdien is hij verdwenen. Het signalement luidt:.....

Maar Joost Verheijde leest het signalement niet. Het interesseert hem niet. Hij staart voor zich uit...

- Truusje, kind, fleemt een der goeie klanten aan de bar, wanneer gaan we nou 's uit?

Truusje lacht.

- Met jou, zegt ze, met jou?!

- Ze heb d'r wel andere in d'r kladboekje, 'waar Truus? grinnikt een derde.

- Moet je niet zegge, betoogt de goeie klant hardnekkig, moet je niet zegge'. Ik ben reuze ge-

schikt, ik ben altijd reuze aardig voor 'n aardig meisje...

- Ik gaan niet met getrouwde heere', zegt Truus. Da's niks gedaan!

En dat meent ze...

- Moet je met zegge', houdt de hardnekkige vol, moet je beslist niet zegge' en wat weet jij van mijn vrouw af!

De anderen lachen, Truus lacht en Joost Verheijde staat op, gaat naar de toiletten, kijkt in den spiegel, strikt zijn das over, haalt een kam door zijn haar, schuiert zijn kleeren. Zijn pak ziet er nog keurig uit, jas en hoed ook. Hij is er voorzichtig en netjes op geweest. Het laatste wat hem overbleef van vroeger. Zijn eenige kans...

Met een ouden zakdoek maakt hij zijn schoenen schoon. Het is goed dat hij zich vanmorgen zoo zorgvuldig geschoren heeft. Dan keert hij terug naar het lokaal, geeft het ééne kwartje en de drie dubbeltjes aan Truus, zegt goeien avond en verdwijnt...

Truus kijkt verbaasd naar het geld in haar hand.

- Wel verdomme, vloekt ze zachtjes, en waar blijf ik nou?

- 'n Reuze-nette meneer, hikt de hardnekkige, 'n reuze-nette meneer, 'waar Truus?

- Stik, zegt Truus.

Week en dik zijn de loopers in Hotel Royal. Week en dik zijn de tapijten die liggen in de ruime hal beneden en in de vertrekken op de eerste étage. De voeten zakken weg in de weeke loopers, in de zachte tapijten. Een loom en ongekend weldadig gevoel trekt op van de vermoeide voeten tot aan de knieën; de voeten die het natte asfalt kennen en de modderige plantsoenen, de harde, steenen trappen der portiekwoningen en de pijnlijke oneffenheden van straten en stegen, de voeten komen tot rust en willen even stilstaan.

- Eén deur verder, meneer, zegt de parmantige piccolo met zijn roodgewassen jongensgezicht boven de groene uniform, kamer twaalf... Het cijfer staat met zwierige krullen gecalligrafeerd op de deur, die de jongen nu voor Joost Verheijde opent. Als het licht brandt ziet hij een laag, breed bed, gemakkelijke diepe fauteuils...

- Deze deur gaat naar de badkamer, licht de piccolo hem in. Dan trekt hij de zware, donkere overgordijnen dicht.

- Ik zal ook een bad nemen, denkt Joost Verheijde, een lekker, warm bad en ik zal...

- Wenscht meneer nog iets?

- Nee, dank je wel.

- De toiletten zijn links in de gang, meneer. De lift brengt u in het café en de trap komt uit in de hal van het hotel.

- Oh, juist... dank je...

Zachtjes trekt de piccolo de deur achter zich dicht.

Joost Verheijde is alleen. Hij gaat zitten in een der fauteuils en glimlacht, voor het éérst sinds lang. Het is eigenlijk heel erg eenvoudig, denkt hij, en je wil eindelijk wel weer eens in een goed bed slapen, tusschen heldere lakens, onder warme dekens...

Morgen... àch, morgen...

Hij draait het licht in de badkamer aan en zet de kraan van het bad open.

- Als ik nu nog een sigaret had zou ik volmaakt tevreden zijn... Hij zoekt in zijn zakken. Er is geen sigaret...

- Ik kan ze natuurlijk bestellen... Waarom niet?

En hij belt...

Als men kamer twaalf in Hotel Royal heeft betrokken (f 6, - met ontbijt) krijgt men zeker crediet voor één doos sigaretten...

Het water in de badkamer klatert uit de kraan en dampet. Joost Verheijde heeft zich uitgekleet en rookt. Na het bad zal hij naar beneden gaan, er is een leeszaal. Hij zal daar behagelijk de kranten doorkijken en de tijdschriften, een groc drinken, een sigaret rooken, en morgen... ach morgen... Misschien zal hij nog een dag langer logeeren in Hotel Royal, misschien zelfs nog enkele dagen... misschien ook niet...

II

MEVROUW Eveline van Raalte is geen verstandige vrouw. Zij is, zonder eenigen twijfel, een heel lieve en een zeer charmante vrouw, maar neen, verstandig is zij niet.

Ze is vanmorgen naar Den Haag gereisd om een bezoek te brengen aan een oude vriendin, die ziek ligt. Precies om acht uur reed de groote auto voor Huize Sonnevand, even buiten Gorssel gelegen aan den grooten straatweg tusschen Zutphen en Deventer.

Jenneke, het meisje, heeft met Gerrit, den chauffeur, de koffers in de auto gezet en later, toen Eveline van Raalte zat, de plaid over haar heen geschikt.

- Zul je goed zorgen voor Doesje? heeft Eveline van Raalte met oprechte bezorgdheid gevraagd.

- Ja, mevrouw.

- En Doesje mag alleen melk met water hebben en een beetje suiker, denk je eraan?

Weer heeft Jenneke ja gezegd...

- Ik schrijf je nog wel, wanneer ik terugkom en de post doorsturen naar Hotel Royal, Den Haag, denk je eraan?

Jenneke heeft beloofd eraan te denken.

Dan is de groote auto langzaam de grint-overstrooide oprijlaan afgegleden, den straatweg op.

Om half negen zit Mevrouw Eveline van Raalte in den trein. Met haar koffers, haar plaid, lectuur voor de reis. Zonder lectuur kan ze niet. Als Jenneke nu Galsworthy's laatste boek maar niet heeft vergeten, maar Jenneke heeft eraan gedacht en Gerrit heeft er op zijn beurt aan gedacht en dus is Mevrouw Eveline van Raalte tevreden. Met Galsworthy kan men zelfs de reis Zutphen-Den Haag overleven...

In Den Haag aangekomen heeft zij zich eerst naar haar hotel laten rijden. Wanneer Mevrouw Eveline van Raalte naar de residentie gaat, logeert zij altijd in Hotel Royal. Het is een deftig, ernstig en degelijk huis - modern comfort, alles wat men maar wenschen kan, en het heeft tenminste niet zoo'n verschrikkelijken negerportier, zooals dat afschuwelijke ding, waar ze dezen zomer in Menton verbleef.

Tot zoover maakt Mevrouw Eveline van Raalte niet alleen een heel lieven, maar ook een heel verstandigen indruk, want dames van meer dan middelbaren leeftijd plegen eerst onverstandig te

worden wanneer zij negerportiers metterdaad gaan waardeeren.

En 's middags heeft Mevrouw Eveline van Raalte haar zieke vriendin, die goeie Justine, opgezocht. Het is een treffend weerzien geweest en er is thee gedronken op de slaapkamer, die zoo'n beeldig uitzicht heeft op de Stadhouderslaan en er zijn vele oude en dierbare herinneringen opgehaald.

- Je kunt natuurlijk blijven eten, Lien, heeft Justine aangeboden. Maar dat heeft Mevrouw Eveline van Raalte afgeslagen.

- Nee, kind, een andere keer graag... morgen of overmorgen, maar ik moèt straks nog even de stad in, een paar inkoopen doen, en vanavond moèt ik Karel en Anne een bezoek brengen. Daar is de laatste keer ook al niets van gekomen.

Justine heeft niet langer aangedrongen en Mevrouw Eveline van Raalte deed hare inkoopen, at daarna rustig in Royal, - men eet er waarlijk voortreffelijk - en over een uurtje gaat zij naar Karel en Anne, die zoo aardig wonen aan het Bezuidenhout en twee dodden van kinderen hebben, de jongste heet Evelientje.

Eerst echter schrijft zij nog een briefkaart aan Jenneke met het recept der maaltijden voor Doesje, de poes, 'en vergeet ook niet 's avonds goed te sluiten, denk je eraan?'

Dan is Mevrouw Eveline van Raalte gerust.

Doesje zal nu zeker goed verzorgd worden en in het groote, witte huis aan den straatweg van Zutfen naar Deventer zullen 's avonds om tien uur de deuren prompt gesloten worden.

Mevrouw Eveline van Raalte gaat naar boven. Door de ruime hal met het zachte tapijt en langs den buigenden portier, die den piccolo toesnauwt:

- Kamer negen!

Over den weeken, dikken looper op de breede trap gaat zij langzaam achter den kwielen, kleinen jongen aan, parmantig en stram in zijn groene livrei.

Hij zwaait de deur voor haar open, draait het licht aan, trekt de zware overgordijnen dicht.

- Wenscht Mevrouw nog iets?

- Dank je wel, jongetje, dank je wel...

Mevrouw Eveline van Raalte wenscht wèl iets, maar dat kan ze moeilijk aan den kleinen piccolo zeggen. Mevrouw Eveline van Raalte wil vreeselijk graag, dat hij haar schoenen uittrekt, en haar die zwart-satijnen schoentjes aandoet. Dan zou zij zich niet hoeven te bukken.

Nu is zij genoodzaakt dat alles zelf te doen. Zij legt haar handtaschje neer op tafel, staat op en gaat naar de hooge spiegelkast, bukt naar de zwart-satijnen schoentjes...

- Als ik terug ben in Gorssel, spreekt zij met zichzelf af, zal ik dat dieet van dokter Huygens

weer 's een tijdje houden. Een mensch eet te veel...

Zij gaat zitten in een lage crapaud en bukt zich weer om de zwarte rijgschoenen uit te trekken.

- Misschien, overlegt zij, misschien zou het wel goed zijn als ik er morgen alvast mee begon. Ik heb heusch te veel gegeten...

Met de rijgschoenen gaat zij naar de deur, zet deze buiten op de gang en vervolgens sluit Mevrouw Eveline van Raalte zich op in de badkamer.

* * *

Den volgenden morgen om tien uur merkt Mevrouw Eveline van Raalte dat er uit haar portefeuille, die zij altijd in haar handtaschje bij zich draagt, drie honderd vijf-en-zeventig gulden zijn verdwenen.

Den volgenden morgen om tien wordt Joost Verheijde wakker in Hotel Astoria te Amsterdam. Hij voelt onder zijn kussen, jà... het geld is er nog.

- Het is eigenlijk heel erg eenvoudig, denkt Joost Verheijde, alleen ik had 'm niet zoo moeten smeren, maar rustig daar moeten blijven... en ik had die tasch met handschoenen aan moeten oppakken. Niet verstandig van die juffrouw om haar deur open te laten...

Nette menschen, met een huis om in te wonen,

met kleeven, maaltijden op gezette tijden, met geld, met werk, nette mensen kunnen het niet begrijpen, dat je het moe wordt langs hun huizen te lopen met zeep en band, moe op vuile lakens te slapen en voortdurend te weinig eten te krijgen en nòòit een smakelijk maal. Maar als je jarenlang getracht hebt eerlijk je brood te verdienen en overal worden deuren dichtgeslagen voor je neus, dan fascineert je die ééne deur, waarachter misschien iets voor je te wachten ligt - en die op een kier staat.

Je néémt, wat de maatschappij je niet eerlijk wou laten verdienen.

Je neemt oòk het risico.

III

TOONTJE, zegt Joost Verheijde wat geprikkeld, wees niet zoo verdomd vervelend.

Maar Toontje Müller, die na zijn tienden borrel altijd vervelend wordt, hoort hem niet eens. Hij duwt Bart, den mixer uit De Kakatoe, een betoogenden wijsvinger onder den neus en bezweert hem, dat hij binnen drie weken twee sterfgevallen in zijn familie zal hebben.

- Zoo, luidt Bart's lakoniek commentaar, als jij het zegt zal het wel waar wezen.

En hij schenkt een scheut gin in den shaker.

- Jij gelooft me niet, vader, gaat Toontje verder, ik zie best dat je me niet gelooft, maar eergisteren hebben we een séance gehad - ...ik zeg eergisteren hebben we een séance gehad en daar heb ik een boodschap gekregen.

Bart haalt zijn schouders op en Zwarte Lizzy, die niet tegen dat soort verhalen kan, voegt hem toe:

- Man, hou je bek... Vroeger was je wel 'n geschikte knul, maar sinds je met die geesten begonnen bent... Ik slaap er 's nachts niet van!

- Met jouw slapen, antwoordt Toontje, die eindelijk begrijpt dat het tegen hem gaat, met joéw slapen heb ik geen pest te maken! En toch zal ie twee dooie in zijn familie krije'!

Het begint Joost te vervelen.

- Ga mee, Toon, dan gaan we in die box daar zitten.

Toontje Müller laat zich gewillig meeslepen, zakt op de bank neer en schijnt voor eenigen tijd te zullen zwijgen.

Joost en Toontje kennen elkaar sinds enkele maanden. Die kennismaking was ook geschied in De Kakatoe, een nachtkroeg dichtbij het Rembrandtplein, waar Joost een avond was binnengevallen, kort nadat hij dien slag had geslagen in Hotel Royal. Hij had geld, hij voelde zich eenzaam en uit de even openwaaierende deur had hij de muziek gehoord van een opgewekten band.

Sindsdien komt hij er vrijwel dagelijks, sindsdien ook zijn hij en Toontje Müller vrienden. Precies weet Joost het niet meer, maar met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid is de kennismaking van Toontje's kant begonnen met sinistere voorspellingen aangaande Joost Verheijde's lot en dat zijner naaste bloed-verwanten.

Daarna - het behoort onvermijdelijk tot het

volgende nummer van Toontje's repertoire, tenminste als hij dronken is - heeft hij Joost zijn onwankelbare vriendschap en duurzame trouw aangeboden.

- Waar woon je, vader? heeft Toontje gevraagd.

- In Astoria.

- Je... je... bent belazerd. Je ken bij mij slapen, ik heb nog 'n kamertje vrij.

En zoo is het gebeurd ook.

Joost Verheijde en Toontje Müller wonen samen aan het Spui.

- Wat doe je voor de kost, vader? heeft Toontje verder gevraagd.

- Niks.

- 'n Mooi vak... 'n pricht-vak... Dat heb ik ook 'n tijd gedaan, maar je wordt er niks wijzer van.

Den volgenden dag heeft Toontje den gast zijn appartementen laten zien.

- Dit is de wachtkamer.

Een smal vertrek, een tafel, een paar stoelen, een stapeltje tijdschriften.

- Net als bij den tandarts, heeft Joost opgemerkt.

Plechtig verzekerde Toontje hem:

- Bij mij worden nooit kièzen uitgetrokken... en dit... dit is het kantoor.

Het had inderdaad alles van een kantoor. Mid-

den in het vertrek stond een groot schrijfbureau, met 'n rijtje gewichtig-uitziende boeken, telefoon, inktkoker, papier. In een der hoeken een tafeltje met een schrijfmachine. Aan den wand een paar groote reclame-platen, en een bordje: Maak het kort, ook Uw tijd is geld waard! Er waren verder een paar gemakkelijke clubfauteuils, een rooktafel, een groote kast...

- En nou de zaken, heeft Toontje tenslotte gezegd en hij keek Joost onderzoekend van achter zijn groote, ronde brilleglazen aan... Ga zitten...

Toontje Müller mag dan aan spiritisme doen en zijn verhalen mogen op de zenuwen werken van Zwarte Lizzy en haar vriendinnen, Toontje Müller mag graag een stevigen borrel drinken en dan wat te gul worden met de offertes zijner vriendschap, maar Toontje Müller is niet gek. Hij is làng niet gek.

- Toontje, zeggen zij die hem langer kennen, die moet je in de gaten houden. Da's een gehaaide! Daar zit 'n kòp op!

De vrienden hebben gelijk en toen Joost dien wintermorgen uit de fauteuil verrees en voor het venster staande naar buiten keek, kwam hij tot dezelfde conclusie.

Toontje Müller kijkt zijn menschen aan. Hij is omgegaan met lieden uit allerlei rangen en standen, hij heeft er, als hij er ook maar eventjes de kans toezag, zijn voordeel mee gedaan en tot

nu toe hebben ze hem nog nooit iets kunnen maken.

Met groeiende verbazing heeft Joost dien wintermorgen te Amsterdam geluisterd naar Toontje's uiteenzetting.

Toontje Müller is directeur van de Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet. Het staat met prachtige, zwarte letters gedrukt op het postpapier: Spui 311, Amsterdam (Holland), Tel. 91870, Giro 386861. De Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet floreert uitstekend. Het is weliswaar - aldus haar directeur - geen miljoenenbedrijf, maar we zijn allemaal klein begonnen en wat niet is kan nog komen. De Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet verstrekt gelden voor hypotheek tot vrijwel elk bedrag en tegen een zeer bescheiden rente. Dat kan de Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet gemakkelijk doen, omdat zij nooit en te nimmer, dat is haar vaste stelregel en elementaire bestaansvoorwaarde, overgaat tot het uitkeeren der gevraagde gelden. Wel echter eischt zij van haar cliënten een zeker percentage voor taxatie en onkosten vooruit. Hetgeen in negen van de tien gevallen prompt wordt verstrekt.

De Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet adverteert veel in landbouwbladen e.d., maar de onkosten der advertenties worden gemakkelijk vergoed door de opbrengst van het

vooraf te betalen percentage. Zij heeft een uitgestrekt werkterrein gevonden in België, want het zaken doen in Holland brengt eenige gevaren met zich mee. Holland is zoo vlak naast de deur; soms kwamen er ongeduldige klanten informeerden. Sinds eenigen tijd echter begon het werken in België ook een beetje riskant te worden. Er waren, zooals de directie uit betrouwbare bron had vernomen, klachten ingediend en dus had de Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet hare werkzaamheden daar gestaakt en zij had het zelfs juist geacht een ander domicilie te kiezen.

- Want, legt Toontje uit, ik zit hier nog niet zoo lang op het Spui en vroeger heette de firma anders.

Daar een mensch echter niet van den wind alleen kan leven besloot de directie van de Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet thans het Rijngebied te gaan exploreeren.

- Ken je Duitsch?

- Natuurlijk, heeft Joost geantwoord.

- Nou dan is de zaak voor mekaar, grinnikte Toontje Müller, voldaan dat hij het weer bij het rechte eind heeft gehad.

De kwestie was namelijk, dat de directie van de Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet een nieuwen vennoot zocht. Het moest een handige jongen zijn, die een betrouwbaren indruk maakte en zijn talen sprak, hetgeen in verband met de

expertises in het buitenland noodzakelijk was. De vroegere vennoot was zich op een kwaden dag te buiten gegaan aan het vervaardigen van valsche bankbiljetten - Verrèkt stom, oordeelde de eenig overgebleven firmant Toontje Müller, hij had hier een goed bestaan en nou heeft hij vijf jaar! Maar de weelde was hem naar zijn kop gestegen.

Intusschen zat de Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet er maar mee. Want Toontje, die je wel in de gaten moet houden, was niet bijster sterk in zijn talen en had zich daarom alleen met de kantoorwerkzaamheden bezig gehouden.

- Heb je een geldige pas? heeft Toontje gevraagd.

- Heb ik!

- Mooi, dus dat is òòk in orde.

De directie van de Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet bood daarop Joost het vennootschap aan en tevens kon hij het appartement achter het kantoor, waar hij dien nacht geslapen had, voor goed betrekken.

Joost is opgestaan en naar het venster gegaan. Hij was niet eens zoo heel erg verbaasd. Men went aan alles en sinds dien diefstal in Royal had hij zich vertrouwd gemaakt met de gedachte, dat hij zoo ook zijn kost kon verdienen.

- En? heeft hij vragend gezegd, met duim en wijsvinger een gebaar makend.

- Sam-sam, antwoordde Toontje.

- Okay.

Dien middag griezeldde Zwarte Lizzy al om vijf uur...

Joost Verheijde en Toontje Müller zitten in een box van de Kakatoe. De band speelt en Zwarte Lizzy danst met Cisca. Dat mag eigenlijk niet. Maar het is nog vroeg in het borrel-uur en er zijn nog geen heeren. Zwarte Lizzy en Cisca dansen veel samen - ze houden ervan en zoolang er geen opgeschoten knaap is, nauwelijks droog achter de ooren, of een dikke meneer met warme, roode handen en een kwabbige nek zal de Baas er geen aanmerking op maken. En dus glijden ze nu langzaam voort over het gladde parket, schemerend verlicht door lampen opzij en daarboven, wiegend en deinend op de maten van een sleepende tango, de oogen half gesloten, al te donker in het dik geschminkt gelaat.

Zwarte Lizzy en Cisca dansen goed. Een paar jaar geleden werkten ze beiden nog in een revue, maar dat is niks gedaan voor meisjes, die hoogerop willen. 's Morgens om tien uur repetitie, elken dag dien God geeft, huiverend in dunne badpakjes in een koude zaal; 's middags zang, kòòr-zang; 's avonds werken en slechte verdiensten. Je kon ternauwernood je huur betalen en een extratje... hò, maar!... Zòò is het beter... Vraag het maar

aan Zwarte Lizzy en aan Cisca, ze zullen het zonder meer toegeven. Ze zijn vrij om te doen en te laten wat zij willen, ze hoeven niet meer te staan huiveren in dunne badpakjes in slecht-verwarmde repetitie-lokalen, ze hoeven niet meer te werken totdat ze dood-moe in bed vallen, ze kunnen slapen zoolang als ze willen en de verdienste is toch nog altijd beter dan bij de revue.

Nu dansen ze voor hun eigen plezier, heelemaal voor hun eigen plezier, in De Kakatoe, langzaam en wiegend op de muziek, met half-geloken oogen in een te wit gezicht.

De muziek houdt op. De bandleider hangt zijn saxofoon in den standaard en de drummer leunt gemakkelijk achterover.

- Encore, roept Zwarte Lizzy, die af en toe wel 'es een reisje naar Brussel maakt en haar manieren kent.

Maar de Baas, die opzij van het buffet troont achter een klein bureau, geeft een teeken aan den bandleider.

- Encore! dringt Zwarte Lizzy aan en ze doet een paar passen in de richting van het strijkje.

Dan verheft de Baas zich moeizaam, gaat naar den dansvloer en zegt:

- In mijn zaak dansen geen vrouwen met elkaar!

- Ach, verrek vent, antwoordt Zwarte Lizzy, ik ken toch zeker dansen met wie ik wil!

- Dat ken je niet!

- Wel, godallemachtig, jouw leelijk, klein stuk vergif! Omdat ik de vorige week niet met jou naar bed wou zal je me nou effe' neme'?

En Zwarte Lizzy, die over een voldoende hoeveelheid temperament beschikt, dreigt tot handtastelijkheden te zullen overgaan. Cisca grijpt haar bij den arm en fluistert haar wat toe:

- Ga nou mee, wat heb je an die bonje.

Maar Zwarte Lizzy is eenmaal op gang geraakt en schijnt niet van zins den Baas de overwinning te laten.

- Als hij soms denkt, dat hij mij ken neme', dat krepuul...

- Dat wete' we toch allemaal wel, sust Cisca en Joost Verheijde roept haar toe:

- Meid, maak je niet dik... Drink liever 'n borrel...

Zwarte Lizzy draait zich om, kijkt hem onderzoekend aan, vraagt dan voor alle zekerheid:

- Voor jouw rekening, Stille?

- Reken maar, zegt de Stille.

- En Cisca?

Zwarte Lizzy is een goede vriendin.

- Cisca ook.

De storm luwt. De Baas grinnikt klein en dik achter zijn bureau en noteert een rondje voor Joost Verheijde. Bart schenkt gerustgesteld, want Zwarte Lizzy kan d'r soms mee weg, de glazen in.

Friedel, Marie, Hansje, Blonde Jopie en de andere vrouwen keeren weer terug tot hun alledaagsche gesprekken. Het gaat nièt door... en de band zet een nieuw muziekkje in.

- Alleen om mij te peste', verkondigt Zwarte Lizzy. De ròt-vent. Moet je hoore', Stille, - ze buigt zich naar Joost over - vroeger kwam ik altijd in Flora, maar d'r was niks te doen. D'r kwam niemand. Afijn, toen verkas ik naar de Kakatoe. De Baas reuze-lief. Kon ie best gebruike', zooveel aardige vrouwe' zitten hier niet - hij geeft me direct een bonboekje. Reuze fideel, we drinken samen 'n borrel en nog een borrel. Ik krijg 'm om, as 'n Maleier was ik, wààr Cisca? en laat hij nou 's avonds naar me toe komme' om 'n uur of twaalf en tegen me zegge: wacht straks even op me, ik gaan met je mee... Nou zòò zat was ik niet of ik moest daar niks van hebbe'. Dat kèn ik... 'n borreltje weggeven' en dan voor niks... want centen zie je van zooeen nooit. Daar ken je donder op zegge'!... Proost Stille... Nou en sindsdien heb ie de pik op me!... Hè, Toontje!

Zwarte Lizzy rukt aan Toontje's arm. Traag spert hij een paar slaperige oogen open.

- Dàg Toontje, zegt Zwarte Lizzy, wor' je wakker, jonge'?
- Mot je mijn hebbe'? bromt Toontje gemelijk.
- Niks hoor, ken d'r wel betere krijge'! Wààr, Stille?

Warm en vertrouwd ligt haar hand op Joost Verheijde's knie, zacht drukt Zwarte Lizzy zich tegen hem aan.

- Bedoel je die?

Toontje Licht.

- Lekkere jonge! Moet je hooren, Cissie - en hij fluistert Cisca wat in het oor, maar zoo dat de anderen het moeten hooren - De Stille? Moet je mee oppassen. Heb thuis 'n wijf met drie kooters en dan zit ie hier z'n geld te verzuipe!... Wat zeg je me daarvan?

Cisca kijkt hem met goedgeloovige, domme oogen aan.

- Is De Stille getrouwd?

- Ach, meid, valt Zwarte Lizzy haar in de rede, hij belazert de boel toch zeker!

- Jij, zegt Toontje en hij duwt haar een profetischen wijsvinger onder de neus, jij zal binnen drie maande een koliek in je herses en 'n missie krijge!

- Jessis man, begin je nou weer!...

- Ik heb eergistere' 'n boodschap gekrege' zoo werchtig as ik hier zit. Toontje, zei de geest, Toontje, jonge', as je soms dat meissie ziet met die O-beene' en die zwarte kop met haar, die altijd zoo'n dorst heb, zeg dan tegen d'r dat ze binne' drie maande...

- Zulle we dansen, Stille? breekt Zwarte Lizzy hem af. Ze is op haar dood voor Toontje's profetieën. Ze is ondanks haar groote mond, ondanks

haar lèf, bijgeloovig als alle andere vrouwen in De Kakatoe, Flora of elders.

Joost en Lizzy dansen. Ze danst goed, Zwarte Lizzy, rhythmisch en gespannen.

- Moet je hoore', Stille - ze wrijft haar wang tegen zijn schouder - moet je hoore', ben je werkelijk getrouwd?

Joost lacht.

- En als ik het nou 'es was..., begint hij.

- Als je maar niet gelooft, dat het mijn wat ken verdomme', zegt Zwarte Lizzy nadrukkelijk.

- Nou, daaròm.

Zwarte Lizzy zwijgt even. Ze ligt in zijn armen en laat zich meevoeren op de maten dezer gedempte en bedwelmende muziek. Ze mag de Stille. Van dat ze in De Kakatoe kwam heeft ze hem gemogen. Hij is anders dan de anderen, meer 'n heer dan de anderen, denkt ze. Nou ja, zuiver op de graat zal hij ook wel niet zijn, maar dat is er geeneen. Hij werkt immers met Toontje en Toontje, daar weten we alles van.

- Zeg, Stille, zegt Zwarte Lizzy zachtjes, ga je vanavond met mij mee?

Joost kijkt haar aan. Ze heeft groote, donkere oogen, Zwarte Lizzy; ze ligt warm en rank in zijn arm...

- Graag of niet, gaat ze bruusk verder.

- Graag, zegt Joost en drukt haar vaster tegen zich aan.

Als de muziek zwijgt neemt Joost haar mee naar een ander tafeltje.

- Die twee daar hebben genoeg aan elkaar, laten we hier even gaan zitten.

Billy, de kellner, brengt hun glazen.

Joost neemt haar hand. Het is een kleine, sterke hand, goed verzorgd met gelakte nagels, maar ruw van binnen.

- Doe niet zoo gek, zegt ze.

Ze is een beetje verlegen, maar ze trekt haar hand niet terug. Het komt zelden voor dat er een is, die de kleine, sterke hand van Zwarte Lizzy in de zijne neemt en teeder streelt, zoals De Stille dat doet. Ze zou nu het liefst haar hoofd tegen zijn schouder leggen, maar dan zou je de anderen zien kijken en poeier geeft zulke vlekken.

- Blijf je hier, Stille? vraagt ze.

Joost kijkt om zich heen. Er is nu meer volk gekomen. Bart achter de bar heeft het druk. De Baas noteert ijverig en glundert vergenoegd. Vrouwen en mannen hangen aan de bar, zitten hier en daar in de boxes en drinken. Aan de overzij van den dansvloer zijn Toontje Müller en Cisca verdiept in een hevig gesprek.

- Blijf je hier? vraagt ze nog eens.

- Nee, antwoordt Joost, ik heb nog wat te doen, maar vanavond om twaalf uur kom ik je halen.

- Goed, jonge'.

Ze is wel 'n beetje teleurgesteld, Zwarte Lizzy. Ze zou best wat willen fuiven met dezen jongen naast haar en dan later samen naar huis.

- Of, bedenkt Joost zich, ik weet eigenlijk niet of ik hier wel precies om twaalf uur kan zijn. Ik kom wel bij je thuis... Waar woon je?

Zwarte Lizzy geeft dien jongen naast haar het adres. Achteraan op de Heerengracht. Nummer 793 boven.

- Je ken gerust belle', licht ze hem in, Cisca en ik wonen d'r alleen. Zij boven, ik beneden.

- In orde, zegt Joost.

- Moet je nou al weg, Stille?

- Over tien minuten... Zaken... Nog èèn keer dansen?.

Ze staan beiden op, gaan naar den dansvloer, dansen... Dancing in the dark, zingt de al te weeke stem van den refreinzanger, till the tune ends we're dancing in the dark...

Aan de bar zegt Friedel vinnig tegen Hansje:

- Wedde', dat ze De Stille an de haak slaat?... Je mot d'r kenne, het krèng!

Het is altijd weer het oude liedje met Toontje Müller. Elken dag dien God geeft, is hij stomdronken, slaat er z'n zonderlinge profetieën uit, voorspelt ieder, die bij hem komt zitten met een tragisch gezicht sterfgevallen in de familie, ziekte in zijn huis, financieele klappen, maar zoodra er

zaken gedaan moeten worden is Toontje Müller nuchter als een visch. Hij steekt z'n hoofd onder de kraan, drinkt een koel, schuimend glas bier en men zou er een eed op doen, dat hij dien dag nog geen borrel gezien had.

Toen Joost Toontje Müller pas kende maakte hij zich wel eens ongerust. Om zeven uur zat Toontje met een stuk in z'n kraag in De Kakatoe, sloeg sombere wartaal uit en om acht uur zouden er mensen komen op het kantoor van de Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet.

Dat wordt niks, dacht Joost dan en stelde voor dat hij alleen zou gaan of dat men de conferentie op een anderen dag zou stellen... Maar Toontje die houdt niet van wijzigingen in het programma. En... Toontje kent zich-zelf.

- Het komt dik in orde, stelde hij zijn compagnon gerust. Mot jij 'es oplette!

Hij had gelijk. Het kwam altijd in orde. Om acht uur zat Toontje Müller, monter alsof er niets gebeurd was, achter zijn bureau, deftig een sigaar rookend en tenslotte - hòe dan ook! - aan het langste eind trekkend. Joost weet dat nu en hij maakt zich niet meer ongerust. Ook vandaag niet. Zèlfs vandaag niet...

- Hoor 'es even hier, Stille, heeft Toontje een dezer dagen tegen hem gezegd, tot nu toe gaat de zaak belazerd. Het ken ook niet anders want de advertenties hebben pas 'n paar dagen geleden

in de Rheinische Zeitung gestaan, d'r zijn nog maar 'n paar aanvragen binnen. Het is zoo nog niet de moeite waard dat je die lui daar gaat opzoeken. En... jij bent zeker ook niet goed bij kas, wat?

- Ik heb nog wel wat, heeft Joost geantwoord.

- Ik heb nog wel wat... ik heb nog wel wat, dat is geen antwoord, vond Toontje, ons soort moet poen hebben, anders kenne' we even goed gaan stempele'. En tot het met die hypotheek loopt moeten we toch zeker ook leven!... O zoo, nou heb ik wat op het oog...

- Kom over de brug!

En Toontje Müller kwam over de brug.

In de Lairessestraat nr. 57, woont de oude heer Mertens. Die heeft een juwelierszaak in de Kalverstraat en omdat de oude heer Mertens een ouderwetsch man is, neemt hij iederen dag om zes uur de ontvangsten mee naar huis.

- Hoe weet je dat? vroeg Joost.

Toontje keek hem gedesillusionneerd aan.

- Hoe wéét je dat vraagt me daar dat schlemiel! Hoe weet je dat! Ik ben drie weken geleden toch naar de bioscoop geweest met een aardig winkelkippe... 'n Kunst!

Deze oude heer Mertens dan is dol op muziek en slaat geen concert van het Concertgebouw over. Daarbij komt dat hij alleen woont met 'n huishoudster die, als de oude heer naar zijn concerten

gaat, geregeld een eindeloos gevarieerd aantal familieleden pleegt op te zoeken. Om half elf ongeveer komen de oude heer en zijn huishoudster thuis. De oude heer Mertens heeft geen brandkast, er staat alleen een ouderwetsch bureau... - - Nou en daarmee, eindigde Toontje, tevreden, zijn we zòò klaar!

- Hoe weet je dat, van dat bureau? heeft Joost weer gevraagd.

- Soms, zei Toontje bedachtzaam, soms moet in bepaalde huizen het gas worden nagezien en als je nou 'n linke fitter bent, heb je hoogte van de inrichting en 'n afdruk van de sleutel... Zullen we?

Joost dacht na.

- Ik hou d'r niet van, antwoordde hij na eenigen tijd.

- Ik ook niet, viel de ander hem bij, ik doe ook liever gewòòn zaken, maar zoo af en toe moet je wel! Man, 't is 'n karwei van niks!

En hij heeft Joost uitgelegd wat hij doen moest: zorgen dat hij in de buurt van de woning was, niet in de gaten lopen, opletten of de oude heer èn de huishoudster uitgingen. Als Toontje dan kwam even 'n seintje... Okee... Hij zorgde voor de rest. Ook voor een alibi, je kan nooit weten. En als er soms iemand mocht komen - nou ja, het zou niet gebeuren - dan dat deuntje fluiten, je weet wel:

‘Zigeuner, jij hebt m'n hart gestolen...’ ‘Natuurlijk sam-sam,’ was het slot van Toontje's uiteenzetting.

Het is nu Donderdag.

Joost Verheijde en Toontje Müller hebben De Kakatoe verlaten. Toontje Müller, die bij de gedachte alleen dat er werk wachtte, nuchter werd, is voor zijn alibi gaan zorgen en Joost neemt de tram, richting Lairessestraat. Een torenklok heeft juist half acht geslagen.

Halte van Baerlestraat stapt Joost uit; hij loopt langzaam voorbij het grijze, massale Concertgebouw, slaat dan de Lairessestraat in. Hij dreunt voorbij het huis van den ouden heer Mertens. De gordijnen zijn dicht, maar in de gang brandt licht. Hij steekt over en langs den anderen kant van de breede straat wandelt hij terug.

Een tram raast voorbij...

- Daar moet ik mee oppassen, denkt Joost, met die trams... Hij steekt weer over, staat even stil... De straat ligt breed en duister en verlaten voor hem. Het koude, gure weer houdt de mensen binnen. Maar beter ook. Een oogenblik schuilt hij in een portiek, steekt er een sigaret op. Het wordt nu toch langzamerhand tijd, dat de oude heer Mertens naar het Concertgebouw gaat. Weer loopt Joost de richting van het huis uit, niet te langzaam, gewoon: een man, die naar zijn woning

gaat; een braaf, rechtschapen burger, die verlangt naar wat warmte en gezelligheid...

In de stilte van den winteravond hoort hij scherp, dat er een deur geopend wordt. Joost kijkt snel om: een oude heer stapt met bedachtzame pasjes de paar treden af van het perceel Lairessestraat 57, achter hem volgt een vrouw.

- Daar heb je ze, denkt Joost en langs de overzij teruggaande constateert hij, dat het geheele huis donker is. Langzaam schuifelt het paar de richting van het IJscubterrein op.

- Als Toontje nu maar niet te lang wegblijft. Tot nu toe gaat alles goed, maar je kan hier niet ten eeuwigen dage onopgemerkt blijven. En dan, het is koud, vervloekt koud.

In een nerveuze gespannenheid tuurt hij de straat af. Er glijdt nog een tram voorbij, gierend langs de rails, een enkele fietser...

- Toen in Royal ging het vlugger, gaat het door zijn gedachten, dat was zòò voor mekaar...

Dàn... Het is Toontje Müller...

Joost herkent onmiddellijk de korte, gedrongen gestalte, die snel en zeker over het trottoir nadert. Bij nummer 45 passeeren zij elkaar.

- Okay, fluistert Joost gehaast.

Hij hoort achter zich Toontje Müller's voetstappen, die zich zacht, bijna sluipend, verwijderen... Rubberzolen, rubberhakken... dan een deur, die vrijwel geluidloos opengaat en sluit.

Joost staat stil.

- Het zal niet lang duren heeft Toontje beloofd, misschien tien minuten, die ouwe kast, daar draai ik geen hand voor om!

Maar tien minuten... Tien minuten zijn kort, maar tien minuten beteekenen een eeuwigheid als men wacht op een maat, die een kraak zet. Joost loopt langzaam heen en weer. Hij durft zich niet te ver verwijderen en hij kan evenmin voortdurend vlak voor het huis blijven drentelen. De donkere schaduw van een portiek aan de overzij neemt hem op. Hij leunt tegen den kouden muur, even strijkt zijn hand langs de kille steenen. Straks, als alles achter de rug is, zullen zij elkaar terugvinden bij Oome Daan in de Bloedsteeg...

- Zoo heb ik dikwijls in portieken gestaan, denkt Joost Verheijde, als het rot-weer was... Vroeger in den Haag, als ik niet wist waar of ik naar toe moest...

Komt er iemand?...

Voetstappen naderen over het trottoir, zeker, dreigend-zeker... Als het nu 'es iemand was, die hier woonde? Die zou het toch vreemd vinden, dat hij in de portiek van zijn huis iemand aantrof. .. Ik kan natuurlijk ook weer de straat opgaan, alsof ik hier woon en mijn huis verlaat...

De voetstappen zijn vlakbij... Joost doet een stap terug, dieper de portiek in. Een donkere mannengestalte glijdt voorbij... voorbij...

In Joost luwt de plotseling gerezen angst, alleen het hart bonst wild en luid.

- Onzin, denkt hij, onzin... Wat had hij mij kunnen maken, ook al had hij hier gewoond! Gewoon belachelijk dat ik zoo zenuwachtig ben!...

Vier minuten zijn er voorbijgegaan sinds Toontje naar binnen ging... Nu nog zes... hooëgstens nog zes.... De oude heer Mertens kan in zes minuten thuis komen. Het kàn toch, als het concert hem niet bevalt... of de huishoudster... Misschien trof ze haar familie niet thuis. Wie zegt dat die thuisblijven als zij op bezoek komt? Misschien heeft ze niet eens haar bezoek van te voren aangekondigd!...

Een nieuwe vlaag van angst bevangt hem, siddert over zijn bloed...

- Ik ben gèk - hij balt de handen tot vuisten in de wijde zakken van zijn winterjas
- ik ben stâpel gek...

Hij stapt uit de schaduw der portiek en loopt de Lairessestraat af in de richting van de stad.

- Toontje doet de karwei en ik loop me hier bang te maken voor niks... Het concert zal den ouden heer zeker wèl bevallen en anders blijft hij omdat hij nu eenmaal toch betaald heeft en dan na afloop gezellig zal kunnen kankeren. Eigenlijk zou je de programma's in zoo'n geval als dit moeten bestudeeren en het karakter van den man, die er naar luistert... Dan zou je zeker weten

òf hij blijft... Eigenlijk zou je van te voren moeten onderzoeken of de familie van de huishoudster thuis is. Dan ben je safe. Dan kan je niks gebeuren. Het vak heeft toch ook een psychologischen kant...

Acht minuten zijn verstreken, ziet hij op zijn horloge.

Het perceel Lairessestraat 57 staat donker in de grauwe huizenrij. Het is een huis als een ander. Het heeft niets bijzonders, het valt door niets op. Een tram rijdt langs, twee fietsers passeeren, en een enkele voorbijganger, haastig in den kouden winteravond... en achter die vensters daar doet Toontje zijn werk en hij zal het zonder eenigen twijfel uitnemend doen. Laat dat maar aan Toontje over!...

- Morgen zullen ze het allemaal weten, denkt Joost Verheijde, in de trams worden de ochtendbladen gelezen, naar kantoor fietsende menschen zullen er over spreken, voorbijgangers even hun pas vertragen: 'Hier hebben ze vannacht ingebroken...'

Nu zijn de tien minuten voorbij.

Joost steekt de straat over en als hij bijna het trottoir genaderd is, ziet hij hoe de deur van perceel Lairessestraat 57 open gaat; een korte, gedrongen gestalte komt er uit, trekt de deur zacht achter zich dicht, wandelt dood-lakoniek, zonder overdreven haast, den anderen kant op.

Joost haalt diep adem, sluit èèn oogenblik de oogen... Het is goèd gegaan...

Ieder op eigen gelegenheid naar Oome Daan was de afspraak.

Ergens speelt over de stad een carillon het kwartier na achten...

- Hà, die Stille! verwelkomt Oome Daan hem.

Oome Daan staat in de deur-opening van zijn lage, wrakke woning.

- Ha, die Daan! zegt Joost, Toontje d'r al?

- Nog niet gezien... 'n Pilsje?

Joost knikt, gaat met Oome Daan naar binnen.

- As ik jou was, zegt Oome Daan tegen de vrouw, die aan het raam zit, zou ik maar 'es 'n rondje make'.

- Mijn te koud, antwoordt ze met een heesche stem.

- En as ik je nou godverdomme zeg..., begint Oome Daan, zich opwindend.

De vrouw staat op, haalt haar schouders op.

- Man, maak je niet dik, ik gaan toch al... Zoo jonge' - ze ziet nu eerst Joost - ga je effe' mee naar bove'?

- Lazer je nou op of niet?! dreigt Oome Daan, hij komt breed en langzaam op haar af. De vrouw verlaat de kamer, slaat de deur met een slag achter zich dicht. De geur van een scherp, goedkoop parfum hangt in het lage vertrek. Een haakwerkje ligt op de vensterbank.

- Die rôt-wijve'!..., moppert de man en dan tegen Joost, die zwijgend is blijven staan, zèt je, Stille,... we zulle' eerst effe' de gordijne' dicht doen anders zien ze ons nog voor 'n paar nieuwe meide' an... Hahaha...

Joost gaat zitten aan de met een rood pluche kleed overdekte tafel. Oome Daan schuift de gordijnen dicht, haalt uit het buffet het bier en de glazen, schenkt in...

- Proost!

- Proost, zegt ook Joost.

Het is niet de eerste maal, dat hij bij Oome Daan zit. Met Toontje Müller kwam hij er al eerder. En wie eenmaal met Toontje Müller bij Oome Daan is geweest, is voortaan welkom.

- Oome Daan, heeft Toontje hem verteld, moet je in eere houden. Niet alleen omdat je na sluitingsuur altijd bij hem terecht kan... en zeventien cent 'n biertje, hoor!... maar as je soms iets hebt waar je geen weg mee weet praat dàn 'es met Oome Daan... 'n Versliegeraar is die nooit geweest!

Oome Daan werkt al sinds eenige jaren niet meer. Hij heeft er achttien jaar Leeuwarden op zitten en als je dan 'n dagje ouder wordt, doe je het wat kalmpjes aan. Maar vroeger... àh, vroeger, maakte hij tien deuren open in èèn nacht, als het moest... Het was 'n mooie tijd en Oome Daan mag er graag van vertellen. D'r was altijd wat an

de hand. Iets anders dan tegenwoordig, wacht effe! O, hij kan er altijd nog wel komen, daar niet van. Hij heeft twee meiden tippelen en dan hebben de jongens ook nog wel 'es 'n vrachtje... Maar 't is niet meer wat het geweest is...

- 'n Rot-tijd, verbreekt Oome Daan de stilte, trekt aan zijn sigaar.

- Nou maar jij rooit het toch zeker wel? zegt Joost Verheijde bemoedigend.

Zorgelijke rimpels groeven in Oome Daan's voorhoofd.

- Zeg jij... maar die wijve' vrete' meer op dan ze inbrenge! D'r wordt niet meer verteerd, nou en op de vlakke is het ook niks meer gedaan,... dat weet jij ook.

Joost knikt.

Oome Daan, die in een vertrouwelijke stemming is, gaat verder.

- Die lamstraal van zoeve', Merie, die doen ik weg. Ze is zoo lui as 'n varke, en cente', ho maar! Eergisteren had ze 'n klant. Twee sjoof in de balle' van je hand. En dat was de laatste! Dan zit ze twee dage' met 'n smoel van ben ik ja mijn geld waard of ben ik nee mijn geld waard... Ze ken bårste... As je soms 'n nieuwe weet, Stille?

Maar Joost weet geen nieuwe.

- Da's m'n branche niet, zegt hij kortaf.

- Nou ja, 't zou 'es kenne' gebeure'.

Weer valt de stilte tusschen de twee mannen.

Ze drinken hun glas bier en rooken... Boven hen klinkt gestommel, een paar stemmen. Joost Verheijde heft luisterend het hoofd op.

- Da's Christien, licht Oome Daan in, die heb bezoek. As ik die niet had... eindigt hij zuchtend.

Op de trap kraken voetstappen, een vleiendlieve vrouwe-stem fleemt: dag schät... Een deur slaat dicht...

Even later steekt Christien een verward, rossig hoofd om de deur.

- Oh... is Merie d'r niet?

- De straat op, bromt Oome Daan.

- Dan gaan ik ook nog effe'.

- Je doe maar, zegt de man, èn...

Christien geeft hem een tiengulden-biljet.

- Meer niet?

- Verrèk vent, valt de vrouw uit.

Oome Daan steekt het geld in zijn vestzak.

- Verdien niet teveel! voegt hij haar hoonend toe.

- Stik! zegt Christien en verdwijnt.

- Tja-ja... moppert Oome Daan, en da's nou je dank! Daar maak je je nou te sabbel voor!

Joost glimlacht om den ongewilden, bitteren humor dezer woorden.

- 'n Pindachinees heb het beter, betoogt Oome Daan, die hangt 'n blik voor z'n bast en loopt maar, loopt maar. Daar hebbe' ze nog medelijde' mee ook! Maar ons soort ken d'r niet van

komme' zonder z'n eige' gek te prakkezeere'...

Het loopt overigens nogal los met dat gekprakkezeere van Oome Daan. Hij pakt zonder mankeeren op tijd z'n borrel en Christien heeft, sinds ze tien jaar geleden keukenmeid was, het koken nog niet verleerd. En de huren in de Bloedsteeg zijn niet al te hoog.

- Daar zal je 'm hebbe'!

Snelle voetstappen naderen in de steeg, houden stil voor de woning. De voordeur kraakt...

- De goeie!

Toontje Müller staat in de kamer. Een blozend, tevreden hoofd boven den opgezetten jaskraag.

- Dag Daan!... Gaat het?

- 'n Gangetje... Kon beter.

- Kunne' we effe'... Toontje Müller wijst naar de achterkamer.

- Allicht - Oome Daan staat op - ik zal effe' licht make'.

Hij gaat Joost en Toontje voor naar de kamer, die ligt achter de donkere alcoof.

- Loop niet tegen dat bed, waarschuwt hij en als hij het licht heeft aangestoken laat hij hen alleen. Zòò is Oome Daan. Zaken zijn zaken en als je d'r geen pest mee te maken hebt hoor je d'r niet bij.

Met een glunderen trek op het gelaat haalt Toontje Müller zijn portefeuille voor den dag.

- Net wat ik zee... 'n karwei van niks... ik

stak mijn vinger nog niet uit of dat ouwe ding vloog al vanzelf open. Zeven honderd twintig sjoof en nog wat zilver...

Hij spreidt het geld op tafel uit. Er zijn zes biljetten van honderd gulden.

- De man kimmel meyer, beslist Toontje.

Er zijn verder vier bankbiljetten van vijf en twintig gulden en twee van tien.

Ook daarvan schuift hij Joost zijn deel toe. Aan zilver ligt er dan nog vijftien gulden.

- Da's voor Daan, zegt Toontje, voor de huur... Zoò, en nou kenne' me even verder.

Joost neemt de bankbiljetten op, het papier ritselt kreukerig tusschen zijn vingers.

Het is eigenlijk heel eenvoudig, denkt hij, erg eenvoudig.

En men moet toch leven.

- Vooruit, steek weg, voegt Toontje Müller hem toe, dan gaan we naar voren.

Joost bergt zijn aandeel op.

- Zal je die ouwe morgge' zien kijke', grinnikt Toontje, as ie d'r maar niet in blijft.

Van dooie heb ik nooit gehouwe'!

Oome Daan aanvaardt de vijftien gulden als iets wat hem rechtmatig toekomt. Hij vraagt niet, hij informeert niet. Als die twee jongens 'n goeien slag geslagen hebben dan is dat hùn zaak. En als ze niks willen loslaten dan is dat ook hun zaak.

Hij bukt zich alleen naar het buffet, grijpt nog

een glas en een paar flesschen en kondigt aan:

- Da's 'n rondje van mijn!

Om twaalf uur verlaat Joost Oome Daan en Toontje.

- Zwarte Lizzy? vraagt Toontje.

Joost knikt.

- Aardige meid, gaat Toontje goedkeurend verder, maar voordat hij deze meening door bijzonderheden kracht kan bijzetten, is de ander al verdwenen.

Joost loopt over de grachten van Amsterdam. Hier en daar hangen vrouwen uit de ramen, staan een paar jongens in groepjes te praten...

Een scherpe wind kreunt door de naakte takken, vlaagt plotseling om hoeken van straten en stegen. Helder en fonkelend staan de sterren boven de oude huizen, weerkaatsen in het maanlichte water.

- Wat 'n haast, sist een vrouwestem van achter een hoge stoep.

Joost hèèft haast.

Het is niet alleen de wetenschap dat Zwarte Lizzy op hem wacht. Er is nog iets anders wat hem wegdrijft van die lage kamer in de Bloedsteeg. Hij ziet zichzelf dan plotseling zitten in het gezelschap van Toontje Müller, die een oplichter is en een inbreker. Er staan herinneringen in hem op. Vaag en nevelig eerst, maar allengs vaster omljnd met een dwingende, heerszuchtige

kracht: het groote huis in de kleine provincie-stad in het Zuiden van ons land, vader's trouwhartig, streng gelaat, moeder's glimlach, het kampeeren met kameraden van school, de lange gesprekken over allerlei onderwerpen tot laat in den nacht met Geert Rijkens, zijn jeugdvriend...

Dat heeft hij altijd gehad, Joost Verheijde. Herinneringen overvielen hem plotseling op de lange tochten van huis tot huis in zijn miserabele jaren en zòò sterk en almachtig somtijds, dat zij hem geheel en al voor zich opeischten, onverbiddelijk en onontkoombaar.

Het is hem dan alsof hij naast zichzelf gaat. Hij ziet Joost Verheijde leven en handelen - zooals nu in dezen winternacht gaande langs het lichte water van een Amsterdamsche gracht, komende van Oome Daan en op weg naar Zwarte Lizzy. Hij heeft geen medelijden met dezen Joost Verheijde; hij denkt niet dat het jammer is van den jongen; hij weet alleen, dat deze Joost Verheijde zich het leven toch eenmaal anders heeft voorgesteld, zooals in een kleine provincie-stad een jongen dat doet. Een jongen die wat wilde bereiken...

En wat bereikte deze Joost Verheijde?

Misschien was het begin niet kwaad, het bood tenminste mogelijkheden maar daarna kwamen de jaren van werkloosheid, jaren van bitterheid, omdat men zoo volkomen overbodig is; jaren van armoe, van honger ook...

Kille, leege, moedeloze jaren, die vreten aan je idealen, aan je jeugd met een tergende en teisterende hardnekkigheid... en èens op een dag leest men een krantenbericht en God, men wil toch eindelijk ook wel weer eens slapen in een warm en behagelijk bed, men wil eindelijk weer eens weten wat comfort beteekent en licht en behoorlijk eten, en dån... dan is er plotseling een deur, die openkiert, een kleine, zwarte damestasch op de tafel van een hotelkamer...

Lieve God, het is alles zoo eenvoudig... Als men eens wist hoè eenvoudig het is en daarnà... daarna gaat alles vanzelf: De Kakatoe, Toontje Müller, de Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet, het perceel Lairessestraat 57, Oome Daan...

- Ik sta aan den verkeerden kant, denkt de andere Joost Verheijde, maar ik wèèt het en daarginds was geen plaats voor me... ik heb het lang genoeg geprobeerd...

- Waar denk je aan?

- Aan niks... en jij?

Joost voelt hoe de vrouw naast hem, steunend op haar eene elleboog, hem aankijkt.

- Ik ken je niet zien...

Haar hand woelt in zijn haar met korte, driftige gebaren, daalt dan als aarzelend af, streelt zijn gelaat, zijn hals, zijn schouder... Warm ligt zij tegen hem aan.

Hij grijpt de speelsche, streelende hand, kust de vingers, een voor een.

- Je bent lief, zegt hij zacht, je bent verrèkt lief...

Met een kleinen zucht laat Zwarte Lizzy zich zakken, nu ligt haar hoofd in de holte van zijn schouder. Hij duwt zijn gelaat in de geurende haren onder hem.

Het is stil in de kamer van Zwarte Lizzy. Zij kunnen elkanders ademen hooren, tegen zijn borst voelt hij het snelle, heftige slaan van haar hart.

Hij drukt haar vaster tegen zich aan.

- Je bent lief, fluistert hij weer, heël lief...

En zijn blikken, die vergeefs den vorm van haar gelaat in het duister trachten te ontdekken, wenden zich af naar den smallen kier tusschen de gordijnen, waardoor het zwakke licht van een straatlantaarn beneden naar binnen valt...

De vrouw antwoordt niet. Aan haar regelmatige ademhaling merkt Joost Verheijde, dat zij is ingesluimerd. Een klok slaat vijf uur...

Maar hij ligt klaar wakker en verwondert zich over de rust, die in hem is, over het gevoel van vertrouwdheid, van aanhankelijkheid bijna...

- Ik weet niets van haar, gaat het door zijn gedachten, en zij weet niets van mij, behalve dat ik werk met Toontje en ook een jongen van de vlakke ben en zij...

Hij moet plotseling denken aan een anderen

avond in De Kakatoe. Zwarte Lizzy zat in een box met een kerel, dien hij schatte op een handelsreiziger. Er werd veel verteerd en Max, de piccolo, raakte zelfs een van zijn walgelijk dure dozen bonbons aan het tafeltje van Zwarte Lizzy kwijt.

- Da's d'r vaste, lichte Hansje Joost in, die heb weer z'n uitgaansavondje. Hij moet bij de Post weze'.

Om half twaalf gingen Zwarte Lizzy en haar vaste, die bij de Post moest zijn, samen weg. En er zijn andere avonden geweest, dat hij haar met vreemden weg zag gaan.

- Eigenlijk moest ik jaloersch zijn, denkt Joost Verheijde.

Hij is niet jaloersch, het kan hem niet schelen.

- Dan geef ik niks om haar...

Maar hij geeft wèl om haar, meer dan om andere vrouwen.

Voorzichtig trekt hij zijn schouder en arm onder haar weg...

- Wat doe je, murmelt een slaapdrongen stem.

- Ssst... ga slapen...

Even streelt hij haar wang.

Joost staat op, tast in het donker naar zijn sigaretten, steekt er een op, gaat bij den haard zitten.

- Moet je weg, Stille, hoort hij haar stem uit het donker.

- Och, zegt hij vaag, ik weet niet...

- Je ken toch bij mij blijve tot morge?

Zwarte Lizzy vraagt het zooals een klein kind iets vraagt. - Dan slapen we lekker uit en ontbijten we samen... ik heb ham in huis en eieren...

- Ja, dààr kan ik niet tegen op.

Maar zij kan zijn glimlach niet zien.

- Wat 'n rare ben jij toch, Stille... waarom zit je daar nou... waarom kom je niet bij me?...

- Even die sigaret rooken.

- Eigenlijk heb ik ook wel trek in een sigaret... Geef m'n kimono 'es an... op die stoel daar... dank je...

Zwarte Lizzy staat op, schuift een kussen bij den haard, leunt haar hoofd tegen zijn knie.

- Geef me 'n sigaret, Stille... en 'n beetje vuur...

Joost legt zijn hand op haar schouder. De schouder is rond en warm door de dunne kimono.

- Fijn zoo samen...

Dan valt de stilte weer over hen. In den schemerenden gloed van het vuur ziet Joost Verheijde het donkere haar, dat golft bij zijn knie, hij ziet vaag en onwezenlijk de omtrekken van het gelaat, een kleine, rechte neus, de lichte welving van den mond.

- Kom je nog 'es? vraagt de vrouw.

- Ja, natuurlijk...

- Wanneer?

- Dat weet ik niet...

- Morgenavond ken ik niet. Dan komt Dirk...
- Dirk?
- Da's m'n vaste, legt ze hem uit, die komt altijd èèn avond in de week. Ik heb vast dertig piek van 'm ...Mooi, hè?...
- Hèèl mooi, beaamt Joost.
- Wat interesseert hem Dirk, die bij de Post is...
- Zeg, Stille, wat doe jij eigenlijk?
- Och, zegt Joost Verheijde ontwijkend, zoo van alles en nog wat...
- Werk je met Toontje?
- Ja, meestal.
- O... Zwarte Lizzy vraagt niet verder. Ze weet genoeg, zit als een tevreden poes voor den haard, wrijft haar hoofd langs zijn knie.
- Waar denk je aan?
- Ik, zegt ze mijmerend... ik?... Aan jou... Ben je getrouwd, Stille?
- Nee.
- Dacht ik wel, dat Toontje de boel belazerde. Alleen om mij te peste' natuurlijk!
- Waarom pesten?
- Nou - Zwarte Lizzy gaat op haar knieën liggen, neemt zijn hoofd tusschen haar handen, haar kleine, sterke en wat ruwe handen - da's nogal glad!
- Ze kust hem op den mond.
- Dààrom, zegt ze dan eenvoudig en kruipt tegen hem aan... Heb je 't niet koud?

Haar hand dwaalt langs zijn rug.

- Nee, heelemaal niet.

- Leven je ouders nog, Stille?

Joost schudt het hoofd.

- Wat dee je vader?... Je bent zoo anders... vast van goeie komaf...

- M'n vader, zegt Joost, mijn vader was leeraar.

Zwarte Lizzy denkt na. Leeraar, da's toch een mooi baantje...

- Dan ben je zeker nog niet lang in het leven?

Hij lacht even.

- Wat ben je nieuwsgierig!

- Nou ja... as je 't niet weten wil... begint ze... Wat raar, kon je dan niks anders krijsje'?

- Nee, antwoordt Joost Verheijde, ik kon niks anders krijgen.

Bitterheid is in zijn stem.

- Ach, zegt Zwarte Lizzy en ze kust hem zacht op den schouder, geef toch niks ook, waar Stille? Ze kenne allemaal doodvalle'!

Dàt kunnen ze, denkt Joost, ze heeft gelijk, doodvallen kunnen ze allemaal! En hij slaat zijn arm om de vrouw heen, tilt haar op, draagt haar naar bed.

- Vooruit en nou gaan we slapen, commandeert hij.

Als twee warme, tevreden dieren...

IV

HET is stil bij Moeder Sjaan.

Het veege, wintersche namiddaglicht aarzelt door de vensters, weerkaatst blikkerende glanzen van het nikkel der bierpompen en der glazen.

Buiten valt een miezerige regen, traag en aanhoudend. Een sleeperskar bonkt over de brug, ratelt dan over de keien van het pleintje, waar Moeder Sjaan's kroeg staat.

Lange Willem, Nap de Zwaan en Annie, die in een van Moeder Sjaan's klappers thuishoort, hangen aan de toonbank.

Nap de Zwaan heeft zoojuist met gedempte stem een bericht uit het Ochtendblad gespeld: Inbraak bij den juwelier Mertens... zeven honderd vijf en dertig gulden ontvreemd... van de daders geen spoor...

Nap de Zwaan grinnikt een vetten, korten lach.

- Nah nee, zegt hij, d'r zal wèl 'n spoor weze'!

- 't Is altijd meegenomen, vindt Moeder Sjaan en dan tegen Annie, mot je niet 'es naar huis, meid?

Maar Annie schudt het blond-geverfde hoofd.

- D'r is nou toch niks te doen.

- Ken je nooit wete', oordeelt Moeder Sjaan, ken je nooit wete, kind.

- Mina is d'r toch.

Lange Willem denkt na. Het is een vermoeiende bezigheid. Men moet daar aan gewend zijn. Zeven meijer... da's 'n mooi bedrag in deze tijden. Voor dat vrachtje lood heeft Lange Willem gisteravond op den kop af zeven sjoof ontvangen.

- Wie van de jongens..., begint hij.

Nap de Zwaan valt hem in de rede.

- Het is vakwerk... Daar ken je donder op zegge... Ik gun het ze, d'r is toch al geen bliksem te doen.

De deur gaat open. Oome Daan schuifelt naar binnen.

- De goeie!

Iederen middag op dezen tijd komt hij bij Moeder Sjaan zijn borreltje halen. Zoolang hij nu al in de Bloedsteeg woont heeft hij daarin geen verandering gebracht. Lente en herfst, zomer en winter - het doet er niet toe... 's middags tegen drie uur gaat de glazen deur bij Moeder Sjaan open en schuifelt Oome Daan op zijn trijpen pantoffels naar binnen. Hij heeft er z'n vaste plaatsje:

links van de toonbank, daar waar het kasregister staat, de eenige luxe, die Moeder Sjaan zich in den loop der jaren heeft veroorloofd. Hij zit daar dan ettelijke uren, drinkt in een regelmatig tempo z'n catsjes, praat wat met den gaanden en komenden man, legt een klaverjasje als er liefhebbers voor zijn en vertrekt tegen etenstijd. Want Oome Daan staat er op precies op tijd te eten en zijn humeur daalt aanzienlijk beneden peil, wanneer Christien door den een of anderen klant is opgehouden. Dat ze klanten heeft vindt hij uitstekend, hoe meer hoe liever, maar ze moeten hem z'n maaltijden niet in de war sturen.

Vandaag heeft Oome Daan zaken te doen met Moeder Sjaan en daarom gaat hij ook maar vluchtig in op het gesprek, dat Nap de Zwaan met hem wil aanknoopen.

- Daan zal d'r wel meer van wete', heeft deze tegen Lange Willem gezegd toen hij binnenkwam. Want Oome Daan weet op de een of andere manier altijd alles wat er op de vlakte aan de hand is.

- Krant geleze', Daan? vraagt Nap de Zwaan.

- Nee, zegt Oome Daan kortaf. Hij heeft wel andere zorgen aan z'n kop dan het lezen van een krant - Ik mot je effe spreke, Sjaan.

- Dat ken gebeure, jonge'... mot het direct?

- Gebeurd is gebeurd.

- Vooruit dan maar... ganeme effe naar achter... Annie, pas jij op de zaak?

Moeder Sjaan brengt langzaam en omzichtig hare vele kilo's in beweging en gaat den man voor naar het kleine optrekje achter het café-lokaal. Annie schuift achter de toonbank.

- 't Zal me wat weze, zegt ze minachtend als het paar verdwenen is en schenkt zich nog een cognacje in. Ze is nou toch de baas.

- Nou maar - Lange Willem heeft eindelijk de juiste woorden gevonden - je ken ze om 'n boodschap sture!... Schenk nog maar 'es in, Ans!

Annie kijkt hem onderzoekend aan. Tenslotte drijft zij nu de zaak.

- Hei je poen? vraagt ze.

Lange Willem grinnikt, diept een handvol zilvergeld op.

- 't Is goed, zegt Annie en schenkt in.

Nap de Zwaan werpt zich weer op het Ochtendblad.

Moeder Sjaan en Oome Daan zitten aan de ronde tafel in het optrekje. Zij lijken een beetje op elkaar. Menschen, die elkaar zoo lang kennen, zoo dagelijks met elkaar omgaan en op elkaar gesteld zijn, krijgen dat soms. Er is een tijd geweest, dät... maar die ligt toch al weer een dertig jaren terug, toen Moeder Sjaan nog een aardige, jonge meid en Oome Daan een stevige branie van een kerel was. Daar praten ze nu niet meer over. Ze hebben

wel andere zorgen aan hun hoofd dan het ophalen van herinneringen aan dien goeden, ouden tijd. Een half jaar lang hebben ze zelfs samen gehokt en misschien zou het nog wel langer geworden zijn als Daan toen niet net gegrepen werd voor die groote kraak bij Versteeg & Weiman. Dat kostte hem vier jaar. In vier jaar kan heel wat gebeuren. En een meid alleen is ook niks gedaan... Dat is de roman van Oome Daan en Moeder Sjaan. Sindsdien zijn ze vrienden gebleven. Sindsdien is Moeder Sjaan met d'r moeilijkheden altijd bij Oome Daan gekomen, sindsdien stortte Oome Daan zijn hart uit bij Moeder Sjaan.

- Kom 'es over de brug, zegt Moeder Sjaan aanmoedigend.
 - Het is vanwege Merie, begint Oome Daan, die ken ik niet langer hebbe'...
 - Merie... Merie - Moeder Sjaan denkt na - o, die dikke, blonde...
 - Precies... vanavond lazer ik ze d'r uit, kondigt Oome Daan aan.
 - Je d'oe maar, zegt Moeder Sjaan lakoniek.
 - Jawel, gaat Oome Daan door, makkelijk prate', je doe maar, je doe maar... Ik mot toch zeker een nieuwe hebbe!
- Er klinkt werkelijk iets van bezorgdheid in zijn stem.
- Weet je, vervolgt hij vertrouwelijk, met Christien alleen ken ik d'r niet van komme'...

- Nogal glad!

Moeder Sjaan kent haar wereld; ze weet zelf maar al te goed, dat het slecht gaat in het leven.

- Weet jij d'r een voor me?

Oome Daan vraagt het op den man af.

De vrouw denkt lang na... Het is een rare tijd, maar zij mag niet klagen. Ze heeft haar café, waar aardig verdiend wordt. Ze heeft drie knippen op de wallen. Voor een vrouw alleen brengt het genoeg op en dàn... Daan is ook niet iedereen. Het gaat hem niet zoo goed meer als vroeger. Hij wordt 'n dagje ouder en schiet al aardig door z'n haar. Vroeger had hij van dat harde, blonde haar en royaal als de beste altijd. In een plotselinge verteederling biedt ze hem aan:

- Je ken Annie krijge'.

Het is meer dan Oome Daan durfde hopen. 'n Goeie meid toch, die Sjaan...

- Dan stuur je Merie maar naar mijn.

Oome Daan knikt.

- Ik zal Annie bij je sture, zegt Moeder Sjaan terwijl ze opstaat, komt net goed uit dat ze d'r is.

De zaak komt voor elkaar. Het zal Annie zòò 'n zorg zijn en Christien heb ze altijd 'n jovele meid gevonden. Vanavond gaat de boel over. Lange Willem zal wel even 'n handje helpen.

- Goed, zegt Lange Willem, ik heb toch niks omhande.

- En omdat de zaak nu zoo prachtig en vlot geregeld is kondigt Oome Daan aan:
- 'n Rondje voor mijn!

Maar met dat verkassen van Marie is het toch niet zoo vlot gegaan. Want Marie, ze mag dan lui zijn als een varken, heeft een willetje en als ze eenmaal wat in haar kop heeft gezet dan halen geen tien Oome's Daan en geen tien Moeders Sjaan het eruit.

Oome Daan is om zes uur thuis gekomen om te eten en na den eten zegt hij tegen Marie:

- Je mot vanavond over. D'r komt een andere...

Daarmee is de zaak voor Oome Daan afgedaan. Maar daarmee is de zaak voor Marie eerst begonnen.

Ze heeft haar eeuwige haakwerk neergelegd in de vensterbank, ze heeft haar stevige handen op de heupen geplaat en hoonend gezegd:

- As het niet teveel moeite is zou ik wel 'es wille' wete' waar ik naar toe gaan!
- Dat kèn - Oome Daan stopt omzichtig zijn pijp - dat kèn. Je komt op nommer

zeve'.

- Kom ik dat... zoo kom ik dat?! In een van die kasten van Moeder Sjaan. Mijn niet gezien!

Langzamerhand raakt ze in de vereischte goede stemming.

Maar Oome Daan, die gesteld is op een rustig oogenblik na den eten en niets voelt voor een

hevige heibel, haalt de schouders op en steekt zijn pijp aan.

- Strakkies, merkt hij kalm op en gaat naar de deur, strakkies komt Lange Willem om de rotzooi over te brenge'.

- Wacht 'es effe', vader, gilt de vrouw en houdt hem aan zijn mouw tegen, wacht 'es effe', dan zal ik jou 'es wat vertelle'...

- Poote thuis, snauwt Oome Daan, die er nu werkelijk genoeg van heeft en hij verlaat de kamer.

Nu is Marie alleen. Ze gaat zitten aan de tafel met de vuile borden en leege schalen, legt het hoofd voorover op de armen en huilt. Ze huilt niet omdat ze het zoo erg vindt over te gaan naar een van Moeder Sjaan's klappers. Dat laat haar koud, al heb je d'r misschien minder vrijheid. Tenslotte is Oome Daan een man. Maar ze huilt omdat ze geraakt is in haar trots. Ze voelt zich achteruitgezet, deze Marie. Ze voelt dat Oome Daan haar niet meer kan gebruiken, omdat ze niet genoeg inbrengt. En dat is hard, dat is vervloekt hard voor een vrouw als Marie.

- Ik neem het niet, snikt ze, ik neem het niet.

Ze heft het hoofd op na een tijdje, veegt de tranen weg, staat op en loopt door het vertrek, heen en weer, heen en weer...

- D'r ken er geeneen me wat make', denkt ze, geeneèn en ik heb die ouwe rotvent niet nodig. En naar Moeder Sjaan gaan doen ik beslist niet.

Ik zal die ouwe temeie wel 'es effe' m'n baaie rokke' late' zien!

Dit besluit lucht haar aanmerkelijk op.

Als Christien even later binnenkomt om den vuilen rommel mee te nemen is Marie verdwenen.

Marie gaat regelrecht naar de kroeg van Moeder Sjaan. Ze is niet bang en als ze aan haar komen heeft ze ook nog een paar handen aan d'r lijf.

Met opgestreken zeilen komt ze binnen en ze treft het dezen keer, Marie, want Moeder Sjaan zit nog steeds achter de toonbank en Oome Daan rookt zijn pijpje in den hoek bij de kassa.

- Zòo, zegt Marie, daar hei je het stel! Die denke' daar met mijn effe' de kachel an te make'!

Oome Daan komt overeind, kijkt haar met kleine, loerende oogen aan.

- Meid, commandeert hij, ga je boel pakke'!

- Dat zàl ik, daar ken je van opàn, maar - Marie buigt zich over de toonbank en schudt een vuist voor Moeder Sjaan's gezicht - as je maar niet denkt, dat ik bij jou intrek, stuk vergif!

Moeder Sjaan is een vrouw met tact. Door de jaren heen heeft ze geleerd dat men met zachte woorden meer bereikt dan met harde.

Ze deinst een eindje achteruit, bang voor de wild-zwaaiende vuist en constateert:

- Wat 'n mensch zich toch te sabbel ken make' om niks!

Oome Daan is nu van zijn kruk opgestaan. Hij

steekt de handen diep in de zakken en gaat op de vrouw voor de toonbank af.

- Kom niet an me, vullis! dreigt Marie.

Oome Daan nadert haar.

- Ik zal je godverdomme...

Maar Moeder Sjaan houdt hem tegen.

- Laat d'r met rust, Daan... as ze nou toch niet wil!

- Ze heb niks te...

- Nou ja, bezweert Moeder Sjaan het gevaar, Annie komt vanavond toch? En as Merie niet bij mijn wil komme' dan zal ze wel ergens anders onder dak komme', 'waar Merie?

De vrouw voor de toonbank knikt een beetje beduusd. Ze is zooveel vriendelijkheid niet gewend. Ze vertrouwt het zaakje niet. D'r moet wat achter steken. En ze is niet van zins zich de kaas van het brood te laten eten. Ze weet genoeg van Oome Daan om hem een paar moeilijke uren bij Meneertje te bezorgen.

- Pas jij maar op, vader, voegt ze hem toe, ik weet genug van je! Daar zou je van staan te kijke'!

Oome Daan trekt zich verder niks van de zaak aan. Hij is weer teruggekropen op de kruk. Als Sjaan die meid wil laten schieten moet Sjaan dat weten. En al die dreigementen daar is hij niet bang voor. Ze zal wel wijzer wezen!

Alleen Lange Willem kijkt met domme, waterige

oogen rond. Hij begrijpt het niet goed. Moet hij nou ja of nee de boel verkassen?

- Jewèl, zegt hij, maar hoe zit dat nou met...
- Komt in orde, Lange, stelt Moeder Sjaan hem gerust.

En het kòmt in orde...

Nap de Zwaan biedt Marie een biertje aan.

- Goed voor de senewe', zegt hij.
- Verrek jij, antwoordt Marie, maar gooit evengoed het pilsje achterover.
- Nog eentje, Merie?
- Asjeblief...

Even later zitten ze in een hoek van het café. Want Nap de Zwaan is een man, die het ijzer smeedt als het heet is.

- Waar ga je nou naar toe? vraagt hij en tuurt den rook van zijn sigaret na.
- Weet ik het, zegt de vrouw onverschillig.
- Je ken bij mijn komme', biedt hij aan.

De vrouw kijkt den man aan. Waarom niet, denkt ze, alleen is niks gedaan en ergens moet ze vanavond toch nog terecht.

- Dan gaan ik naar achteren, legt Nap de Zwaan uit, die Marie het nieuwe tehuis zoo aanlokkelijk mogelijk wil voorstellen.

Het is niet zoo gek. Er blijft alleen nog de financieele zijde te regelen.

- En... eh..., begint Marie.

Ze hoeft niet verder te gaan.

- Me zulle het goed met je make', zegt Nap de Zwaan royaal, alle kosten voor mijn en een derde voor jou.

Nap de Zwaan kijkt de vrouw recht in de oogen, voor het eerst.

- En?

- 't Is goeie, antwoordt ze.

- Lange, hoor 'es...

Lange Willem krijgt zijn instructies. Hij weet nu waar hij aan toe is.

- Dan maar ineene', zegt Marie.

Ze staan op, verlaten de kroeg.

- Daar zit je naast, Sjaan!

Er klinkt waarachtig iets van medelijden in Oome Daan's stem.

Moeder Sjaan lacht even.

- Die, zegt ze dan, dat duurt geen maand en dan komt ze toch bij mijn. Maar as ik jou was zou ik dat niessie in de gaten houden!

- Ze ken bårste'! klinkt het met overtuiging.

V

HET leven is warm en goed in een kleine kamer aan de Heerengracht. Joost staat neuriënd voor het venster, handen in de zakken. Hij kijkt naar buiten. Naar het snel en sierlijk bewegen van wintersche meeuwen over het zwarte water. Vlug zijn die beesten en brutaal! De brutaliteit van een dier, dat honger heeft.

Zwarte Lizzy is uitgegaan. Ze zou alleen een paar boodschappen gaan doen, heeft Cisca hem ingelicht, toen hij kwam. Ze zal er wel zoò zijn...

Hij loopt door de warme, gezellige kamer: het breede divan-bed, de groote schemerlamp, veel kussens en overal poppen, die staren met pientere, kralen oogen. In een der hoeken bij den haard staat de mand van Beertje, de poes.

- Daar hield ik het mee, voordat ik jou had, heeft Lizzy 'es gezegd en ze heeft de poes opgenomen en tegen haar wang gedrukt.

Joost aait het beest even, dan neemt hij een

portret van een étagère, dat van een oude, grijze vrouw... Lizzy's moeder.

- Ze is al bij de zeventig, kras hè, heeft Lizzy trotsch gezegd. Eens in het jaar gaan ik d'r altijd opzoeken, ze weet niet beter of ik ben in betrekking.

Hij zet de foto weer neer, zakt in een fauteuil bij het venster.

- Ik ben eigenlijk heel tevreden, denkt hij, en ook wel 'n beetje gelukkig... En om deze gedachte, die hem zelf zoo zonderling voorkomt, glimlacht Joost Verheijde.

Hij heeft geld, er is een vrouw, die van hem houdt, ook al is het dan maar Zwarte Lizzy, die altijd in De Kakatoe zit. Maar ze vraagt nooit, Zwarte Lizzy, het kan haar niet schelen hoe hij aan den kost komt. Alleen èèn avond heeft ze eens tegen hem gezegd, toen hij wat stil was en in gedachten verzonken:

- Is er wat, Stille?

- Nee, wat zou er...

Daarop heeft Zwarte Lizzy zijn hoofd tusschen haar kleine, sterke handen genomen en gezegd:

- As ik je ooit ken helpe' moet je 't zegge', hoor?

En ze hield net zoolang aan, totdat Joost het haar beloofd heeft.

Hij moet nu ook eensklaps denken aan een ander oogenblik.

Het was een avond, dat Zwarte Lizzy met Dirk uit moest. Dirk, die bij de Post is...

Joost heeft nooit vermoed, dat hem dat ooit iets zou doen, maar toen ze het 's middags tijdens het borreluur in De Kakatoe vertelde steeg er een lichte wrevel in hem op. Een gevoel dat het toch ook anders moest kunnen.

- Laat die vent stikken! zei hij bruusk.

Er zijn glanzen gekomen in Zwarte Lizzy's oogen, diepe en schaduwendende glanzen. Ze heeft met een traag en teeder gebaar haar hand op de zijne gelegd en stilletjes neen geknikt.

- Waarom niet? drong Joost aan.

- Het is beter zoo.

En meer zei ze niet...

Onverwacht staat ze voor hem in de kamer, ligt om zijn hals. Een paar pakjes vallen op den grond.

- Dàg, zegt ze en nestelt zich tegen hem aan. Heb je lang gewacht?

- Een uur, antwoordt Joost dreigend, minstens een uur. Waar ben je geweest?

Zwarte Lizzy lacht.

Haar lach is donker en vol.

- Dat lieg je... ik ben nog geen half uur de deur uit.

Dan staat ze op, hangt haar mantel en hoed weg in het zijkabinet.

- Blijf je vanmiddag, Stille?

- Kan het?

- Gèk! Anders zou ik het toch niet vragen!

Achter Joost is een zachtjes zingende vrouw bezig. Ze trekt haar muiltjes aan, vult een ketel met water, zet dien op het gas. Ze pakt haar boodschappen uit en legt de etenswaren in het lage buffet, ze kamt haar haren voor den spiegel in het zijkabinet, poeiert zich en laat enkele druppels parfum op den shawlkraag van haar japon vallen. Ze schikt wat bloemen in een vaas en aait Beertje, de groote, grijze poes, die tevreden en luidruchtig spint.

Joost slaat de vrouw gade. Ze loopt met kleine, zachte schreden door het vertrek, zij doet haar bezigheden met snelle, zekere handen. Rustig, kalm en tevreden.

- Er mankeeren eigenlijk alleen een pijp en een paar pantoffels, denkt hij, en dan zouden we zoo door kunnen gaan voor een voorbeeldig al ettelijke jaren getrouwd paar.

Straks zal Lizzy gaan zitten, dan zal ze wat verstellen of een van die onmogelijke romannetjes van haar gaan lezen. En om het gansche huiselijke tafreel te vervolmaken wordt er een vriendelijk kopje thee gedronken en - wie weet? wie weet? - de radio aangezet.

- Gezellig, hè, zegt Zwarte Lizzy.

- Hèel gezellig, antwoordt Joost.

- Cisca gaat naar Antwerpen, vertelt ze.

- Zòo...

Cisca interesseert hem maar matig. Ze heeft groote, domme oogen.

- Ja, gaat de vrouw verder, met Jacques...

- Die kleine zwarte?

- Precies... Die moet voor de zaak naar België en dan gaat zij mee. Lollig voor d'r, niet?

- Hèel lollig, beaamt Joost.

- Jacques is een goeie knul, altijd reuze royaal. Ik ben vroeger ook wel 'es met hem mee geweest naar Brussel.

- Ach kom...

Dus ook die kleine, zwarte Jacques Meijer, die in dassen en hoeden doet, weet dat Zwarte Lizzy een aantrekkelijke vrouw is.

Joost staat op, gaat voor het venster staan, trommelt op de ruiten.

- Is er wat, Stille?

- Welnee, zegt hij wat zou d'r zijn?

- Ik stel me aan, denkt hij, ik wèet toch dat Jacques Meijer van de dassen en hoeden èn Toontje Müller èn Henk Veraart èn de pianist uit het strijkje - hoe heet die vent ook weer? - en de rest, de heele, vervloekte rest deze kamer kennen, deze vrouw kennen. Wat kan me dat verdommen? Het is toch haar beroep... Een beroep als een ander... ik ben een stinkend burgermannetje en

in mijn omstandigheden moet ik eens en voor altijd met dat soort gevoelens afrekenen. Zij deed dat al lang...

Zwarte Lizzy schenkt thee.

- Ga je straks mee naar De Kakatoe?

- Nee, antwoordt hij ietwat bruusk en hij weet zelf niet waarom, ik kan niet... ik kom misschien later.

Zwarte Lizzy kijkt hem aan. Ze voelt heel scherp, dat deze jongen iets heeft, dat er iets is wat hem hindert.

- Wat doe je raar, Stille?

- Raar?... Hozoo? Ik ben net als anders...

- Is er iets fout?

Joost lacht.

- Niks hoor!... Alles loopt gesmeerd.

- Nou dan!

Ze heeft gelijk, denkt de man, ze heeft volkomen gelijk. Wat wil ik eigenlijk?

Waarom stel ik me zoo aan?

Hij draait aan de radio, zoekt een aardig muziekje.

- Zeg, klinkt de stem van de vrouw achter hem, ze denken allemaal dat wij samen hokken.

- Wie ze?

- Friedel en Hansje en Bart... afijn allemaal...

- Compliment van mij en dat ze gek zijn!

Het komt er geprikkeld uit.

Zwarte Lizzy gaat naar hem toe, strijkt hem door zijn haar.

- Zou je 't zoo gek vinden, Stille?... Ga nou 'es zitten... Je bent zoo onrustig... Het zou toch veel gezelliger wezen? Nou hok je daar op het Spui met Toontje met een paar keer in de week een werkster en dan zouden we altijd samen zijn... Het ken toch best?... Dan doen ik Cisca weg... de woning staat toch op mijn naam en dat tientje in de week ken jij toch ook betalen? En as er geen heere' zijn slaap je bij mijn... Ik zou best wille', eindigt de vrouw en haar oogen zien hem vragend aan.

- Ik niet, zegt Joost, ik niet. Ik ben geen pooier!

- Pooier!... Wie zegt nou pooier! En je ken me toch betalen? Bij Toontje woon je toch ook niet voor noppes?

De donkere oogen worden glanzend en vochtig.

Joost wendt zijn blik af.

- Laten we er niet meer over praten, antwoordt hij.

Zwarte Lizzy bijt de tanden op elkaar om niet te moeten huilen.

- Okee, fluistert ze.

En er loopen toch twee tranen langs haar wangen, want Zwarte Lizzy had het graag gewild en toen de anderen er op zinspeelden dat het zoo was, heeft ze het niet tegengesproken. Ze houdt van De Stille en ze wil hem graag bij zich hebben, zooveel mogelijk... zooveel mogelijk. Het zou

alles anders zijn als hij boven woonde en ze had hem bij zich, den heelen dag en 's nachts...

- Ga nou zitten, Stille, dringt ze aan, ik word er zoo zenuwachtig van als je als maar rond dart.

Joost gaat zitten. Aan de tafel. Recht tegenover haar. Hij ziet de vochtige, groote oogen, de tranen en legt zijn hand op de hare.

- Luister 'es, zegt hij, dat moet je me niet meer vragen, wil je? Ik kan dat niet doen. Misschien begrijp je niet waarom, maar ik kàn dat niet doen. Je moet me gelooven.

Zwarte Lizzy knikt haastig van ja.

- Je mag ook niet denken, gaat hij verder, dat ik het niet wil, omdat jij het bent, omdat je in het leven zit. Want dat is het niet... Ik kàn het alleen niet... ik weet ook niet hoe ik het je moet uitleggen... Zij merkt hoe hij naar woorden zoekt om het haar toch uit te leggen.

- La' maar zitten, Stille, valt ze hem in de rede, 't is goeie - en dan plotseling zich voorover buigend en heftig - hou je van me?

- Ja, antwoordt Joost, ik hou van je...

Nu breekt er een lach door op het gezichtje tegenover hem. Een lach bloeit open, verrassend en veroverend...

- Dan is het toch goed, niet Stille?

- Het is goed, zegt Joost, en ik ga straks mee borrelen.

Eerst om zeven uur komen Joost en Zwarte Lizzy dien middag in De Kakatoe, plakken aan de bar neer.

- Toontje gezien?

- Nog niet geweest, zegt Bart.

Maar Toontje Müller komt wel eens meer laat.

- Hij zal een geest te graze' hebbe', lacht Hansje, en daar ken ie nou niet meer van af!

- Meid, hou op, griezelt een der andere vrouwen.

- En wat dan nog, vindt Hansje, weer 'es heel wat anders... Ik zou het best 'es mee wille' make', jij Bart?

- Nou, zegt Bart, as het d'r nou een met rokken was...

Joost voelt een hand op zijn schouder. Hij kijkt om.

- 'n Rus, weet hij onmiddellijk.

Zwarte Lizzy praat met Friedel.

- In de hall, fluistert Joost.

De man knikt, drentelt naar buiten.

Even later komt Joost.

- En? vraagt hij.

De man slaat zijn colbert open.

- Max, zegt Joost, die de penning heeft gezien, haal m'n goed 'es.

Als de piccolo hem de kleeren gebracht heeft volgt Joost Verheijde den rechercheur.

- Hèèren! groet de dikke portier nadrukkelijk.

VI

COMMISSARIS Beersma kijkt in den spiegel. Hij is tevreden. De das, die Mabel hem vanmiddag gegeven heeft, staat voortreffelijk. Vooral bij dit bruine colbert.

Mabel was trouwens heel lief vanmiddag en als ambtsbezigheden hem niet verhinderd hadden zouden zij, na dat uitstekende dinertje, nog wat genoegelijk zijn uitgegaan. Er loopt zoo'n aardig blijspel in het Centraal-theater.

- Maar, constateert commissaris Beersma en hij trekt een nieuwe, rechte scheiding door zijn licht grijzend haar, het werk gaat voor het meisje. Dat is nu wel niet een bijster origineele opmerking van commissaris Beersma, maar belangrijker mag geacht worden dat hij het meent en dat hij dit gezegde als een axioma aanvaardt.

Na nog een laatsten blik in den spiegel te hebben geworpen gaat commissaris Beersma achter zijn bureau zitten. Hij haalt uit zijn binnenzak den bril

met de donkere, hoornen randen, ademt tegen de glazen, wrijft deze schoon met zijn pochet en zet den bril op.

Hij doet dat uit gewoonte, machinaal. Hij kijkt zelfs niet eens meer in den spiegel, want hij weet dat deze hoorn-omrande glazen hem een zeer gestreng en bijna indrukwekkend uiterlijk verleen en... ook een commissaris van politie moet met al deze zaken rekening houden. Ook al weet hij dat de reputatie, die hij bij de jongens heeft, niet alleen berust op dit decorum. Maar hij heeft het noodig. Voor zichzelf. Het geeft hem een zeker innerlijk houvast. Het is zelfs soms een wapen in zijn hand. Commissaris Beersma kan tijdens een langdurig, moeilijk verhoor zoo argeloos zitten spelen met dien bril, het lijkt dan alsof hij meer aandacht heeft voor dit voorwerp dan voor de uitlatingen van een arrestant, maar plotseling - en commissaris Beersma heeft daarin na jarenlange oefening een benijdenswaardige behendigheid gekregen - plotseling staan de glazen voor zijn oogen, oogen die den ander meedoogenloos-scherp aankijken. En niet zelden raakt de ander dan in de war met alle gevolgen van dien... Daarom draagt commissaris Beersma een bril.

Hij bladert in de papieren met notities die voor hem liggen. Zij betreffen den inbraak in perceel Lairessestraat 57... Er is de verklaring van die

vrouw, Marie Doorn, die volhoudt dat diezelfde avond Toontje Müller en Joost Verheijde, De Stille zoals zij hem noemt, een gesprek hebben gehad in de achterkamer bij Oome Daan en dat zij daarna met zijn drieën tot ongeveer twaalf uur hadden zitten drinken. Daarna had Oome Daan plotseling geld... hetgeen nu wel niet veel zegt, maar men kan toch nooit weten... Trouwens die twee anderen kunnen ook niet van den wind leven en wat voor vleesch we met Toontje in de kuip hebben, weten we. Terwijl na en voor langdurige conferenties bij Oome Daan thuis nog nooit iets goeds tot stand was gekomen.

Hij leest verder in de aantekeningen. Het blijkt uit de verklaringen van zijn rechercheurs, dat die twee heertjes nooit verlegen zitten om geld. Een hoogst merkwaardige omstandigheid die in dit geval voldoende zegt. Het blijkt verder dat De Stille samenwoont met een bekende vrouw uit het leven, hetgeen ook al niet in zijn voordeel pleit...

Neen, alles bij elkaar doet commissaris Beersma er een eed op dat dit zaakje niet in orde is. Dat ligt er duimen dik boven op.

Er zijn voldoende redenen aanwezig om die drie heeren duchtig aan den tand te voelen. Alleen... alleen... bewijzen heeft hij niet, nòg niet... Misschien spreken zij elkaar tegen, denkt commissaris Beersma optimistisch, en dan... It

zal eerst Toontje laten komen en dan Oome Daan, tenslotte dien Verheijde. Ze zitten alle drie afzonderlijk opgesloten en zullen wel wat verrast geweest zijn over hun aanhouding...

Commissaris Beersma legt de papieren keurig op een stapeltje en belt.

- Breng Toontje Müller binnen, beveelt hij den agent, en laat Jansen in de kamer hiernaast gaan zitten, hij kan alles opnemen, ik laat de deur op een kier...

Commissaris Beersma is een man die recht op zijn doel afgaat. Daarom zal hij eerst Toontje Müller ondervragen. Hij verwedt er een lief ding onder dat die, als er van schuld sprake is, de hoofddader moet zijn.

Even later komt Toontje Müller binnen. Hij kijkt commissaris Beersma met een vragenden en licht verwijtenden blik aan.

- 'n Avond Toontje, zegt commissaris Beersma beminnelijk.

- 'n Avond, meneer, zegt Toontje Müller en er is een lichte melancholie in zijn stem.

- Ga zitten...

- 't Is niet om het een of ander, steekt Toontje van wal, maar hoe heb u dat nou kenne' doen?

- 'n Mensch, filosofeert commissaris Beersma hardop en zijn vingers spelen met den bril, moet soms dingen doen, die hij zelf heelemaal niet prettig vindt.

- Gelijk heb u, maar waarom moest u dan net mijn hebbe'?

- Toontje, zegt commissaris Beersma onverstaanbaar, wat heb je de vorige week Donderdag 's avonds gedaan? Maar precies... je weet wat ik bedoel!

- Ik?! - er ligt een ongekende verbazing in Toontje Müller's stem - ik wete' wat of ù bedoelt! Nou moe...

- Toontje, gaat de ander kalm verder, je zult het mij precies opgeven en je verklaringen zullen onderzocht worden. Weet dus wat je zegt!

- Commissaris, - Toontje Müller's stem krijgt iets vertrouwelijks -, commissaris, waarvan word ik eigenlijk beschuldigd?

- Dat weet je niet?

- Hoe zou ik het weten?!

Commissaris Beersma wordt wat prikkelbaar.

- We draaien om de zaak heen! snauwt hij kortaf, vertel op!

Toontje Müller kijkt peinzend voor zich uit. Het is niet gemakkelijk zoo op slag te moeten vertellen wat je dien avond van de vorige week precies hebt gedaan. Hij is eerst in De Kakatoe geweest, vertelt hij en toen... was dat Donderdagavond? Ja, het wàs Donderdagavond... toen is hij om een uur of zeven weggegaan, omdat hij de eerste voorstelling wou zien in Royal, daar ging een film met Greta Garbo... Nou, die film viel

niet zoo mee. Hij had van het begin af aan zien komen, dat dat meisje ongelukkig zou worden met dien gooser en toen heeft hij het einde niet afgewacht. Om kwart voor negen zal het geweest zijn, maar hij heeft niet op zijn horloge gekeken, is hij weg gegaan, omdat hij een afspraak had met Oome Daan en nog een jongen. En daar is hij tot een uur of een gebleven...

- Dus dat weet je allemaal, zeker, Toontje?

- Zoo vast as 'n huis, meneer! U ken d'r naar informeere'!

- Dank je voor het advies. Vertel 'es kun jij bewijzen dat je naar die bioscoop bent geweest en dat je om negen uur bij Oome Daan was?

- Bewijzen? vraagt Toontje Müller ietwat beleedigd, op mijn woord van sjentelman...

Commissaris Beersma glimlacht.

- Ik zou het bewijs toch liever op een andere manier...

- Wacht 'es effe', valt Toontje Müller hem in de rede, d'r zit in de kassa zoo'n aardig blond grietje, daar heb ik mee staan prate', voordat ik naar binnenging.

- Zoo... zoo, zegt commissaris Beersma, dan zullen we dat aardige grietje eens hier laten komen. Misschien herinnert zij zich jou wel.

- Vast! betoogt Toontje Müller, vast - ik ben nog 'es met d'r uit geweest. Nou - gaat hij opgelucht verder - dat ik om negen uur bij Oome

Daan was, ken u aan hem en aan de Stille vragen.

- Hetgeen ik zonder eenigen twijfel zal doen!

- Meneer, zegt Toontje Müller dan, meneer, ik geloof dat u iets tegen me heeft en dat vind ik beroerd!

- Is 't waarachtig!

Commissaris Beersma kijkt langs Toontje Müller heen. Hij kan natuurlijk vragen wat er daar in de Bloedsteeg besproken is. Maar hij weet dat hij het evengoed niet kan vragen. Over de politiek, zal Toontje Müller hem antwoorden, weet u dat ik christelijk-historisch ben... of over de radio, ben u ook zoo mesjogge met Kovacz Lajos?... En dat gesprek met dat aardige blonde grietje is natuurlijk ook in orde. Toontje Müller is niet gek en hij kan hem niet aantonen, dat hij de bioscoop eerder heeft verlaten om dien slag in de Lairessestraat te slaan. Commissaris Beersma vermoedt het alleen en dit vermoeden groeide tijdens het verhoor tot zekerheid.

Toontje Müller kijkt hem met verwachtingsvolle oogen aan.

- Ik ken nou zeker wel gaan, meneer?

- Nog niet, zegt commissaris Beersma... en misschien heelemaal niet!

Toontje Müller haalt zijn schouders op en glimlacht. Hij weet dat de ander hem niets kan maken, tenminste als De Stille de zaak niet verloent. En dat doet De Stille niet. En omdat hij daarvan

innerlijk overtuigd is, omdat hij er even zeker van overtuigd is dat de politie hem maar op de schok heeft opgepakt, glimlacht Toontje Müller.

- Dan wachte we nog effe', besluit hij gemoedelijk.

Commissaris Beersma laat hem wegbrengen. Hij had van te voren geweten dat het zoo zou loopen. Iemand als Toontje Müller valt niet door de mand. Die heeft teveel menschenkennis. Die voelt of er ja of nee iets ernstigs aan het handje is. Die tippelt zoo gauw niet.

Commissaris Beersma's genoegelijke stemming zakt. Tenslotte is dit niet het eerste zaakje waarin het hem tegen zit. Het kwam den laatsten tijd nogal eens voor. Die groote inbraak bij Otten & Verbraak, de scheepsagenten, bleef ook nog onopgehelderd. Neen, het leven van een commissaris van politie in een groote stad gaat niet over rozen. In vertrouwelijke oogenblikken probeert hij dat Mabel wel eens aan het verstand te brengen. Maar ze gaat er nooit op in en lacht er wat over heen.

- Je bent 'n ouwe zanik, zegt ze dan altijd, strijkt hem over zijn haar, laten we gaan dansen, toe!

Commissaris Beersma is niet gek op dat gaan dansen met Mabel. Een enkele maal geeft hij haar wel eens haar zin, maar als commissaris van politie kan men zich werkelijk niet al te dikwijls vertoonen met een vrouwtje als Mabel. Er wordt dadelijk gekletst en jammer genoeg behoort Mabel's repu-

tatie niet tot de meest smetteloze. Hoewel zij haar best doet.

Commissaris Beersma heeft wel eens het vage vermoeden, dat Mabel het er op aanlegt tot een huwelijk te komen. Dat zou trouwens heelemaal geen wonder zijn, want ten eerste is hij een heel behoorlijke partij en ten tweede worden al die vrouwen op een goeden dag het leven moe, verlangen zij naar een huis, een echtgenoot en al die genoegens, welke een huwelijk met zich meebrengt. Commissaris Beersma weet zeker, dat Mabel op een dag - en laat het maar aan haar over het psychologisch meest juiste moment te kiezen! - hem zulk een belofte zal trachten te ontwringen. En de gedachte daaraan maakt hem altijd wat onrustig. Onrustig omdat hij voelt er dan niet tegen op te kunnen.

Hij belt.

- Nummer twee! beveelt hij.

Oome Daan wordt binnen geleid. Een norsche trek om den mond, de oogen loerend onder het lichte haar, handen in de zakken. Oome Daan is zichtbaar verontwaardigd. Daar is me daar vanmiddag 'n rus gekomen om 'm te halen! En als die bink nu nog gezegd had, waarvoor hij mee moest naar de gandere kit!...

- Ga zitten, Daan.

Oome Daan gaat zitten, breeduit, pet tusschen de knieën.

- Kijk 'es hier, meheer... begint hij.

Maar commissaris Beersma laat hem niet uitspreken.

- Daan, vertel me 'es wat heb je de vorige week Donderdag gedaan, 's avonds.

Oome Daan stuift op.

- Wat ik gedaan heb?! Thuis geweest, de godganschelijke avond... Dat kenne'

Merie en Christien getuige'...

Commissaris Beersma weet dat Christien en Marie dat inderdaad kunnen getuigen.

- Hoe laat kwam Toontje?

- Om negen uur, zegt Oome Daan onverschillig.

- En De Stille?

- Om half negen, maar nou zou ik godverdomme wel 'es wille' wete'...

- Kalm aan, vader, waarschuwt de ander, je bent hier niet in de Bloedsteeg!

- Het is 'n schandaal, schreeuwt Oome Daan, een onschuldige jonge', die van niks weet zoo maar an te houwe!' En as de heere' soms denke' dat Daan wat heb opgeknapt die avond, dan moete' de heere' dat maar bewijze'. Ik zeg niks meer...

Oome Daan zwijgt en ook commissaris Beersma zwijgt. Hij kent Oome Daan langer dan vandaag en daarom weet hij, dat hij uit hem niets meer krijgt. Tenzij hij inderdaad met een beschuldiging

en met bewijzen komt. En die zijn er nu eenmaal niet. Het was alles bij elkaar misschien niet zoo verstandig het stelletje op te pakken, denkt commissaris Beersma. Hij had van te voren toch op zijn vingers kunnen natellen, dat Oome Daan en Toontje Müller niet zouden spreken als daartoe geen aanleiding bestond. En met dreigementen begin je niets bij dat soort heeren. Die weten te goed wat die waard zijn...

- D'r is maar één ding, wat ik wete' wil, onderbreekt Oome Daan hem, ken ik weg of niet?

Commissaris Beersma schudt ontkennend het hoofd.

- Voorloopig blijf je hier, zegt hij, ik kon je nog wel 'es noodig hebben.

Woedend staat Oome Daan op.

- Dat neem ik niet, dreigt hij, dat neem ik niet! As je maar weet dat ik straks schadevergoeding vraag... Ik heb wel wat anders an me kop!

- Niemand die eraan twijfelt, stemt commissaris Beersma toe, hoe gaat het met Annie?

Oome Daan haalt zijn schouders op.

- Kom 'es an, inviteert hij grootmoedig.

Dan wordt Oome Daan weggeleid.

Commissaris Beersma staat op, wandelt door de kamer. Het wordt niets, overlegt hij. Als die Stille niet praat dan kan ik de heeren naar huis laten gaan zonder iets bereikt te hebben. Stom dat hij niet gewacht heeft, maar Arents, die jonge

inspecteur, heeft hem op het idee gebracht. Die heeft hem bepraat, de sufferd! Soms bereikte je zoo wel 'es wat. Maar vandaag, vanavond is hij niet op dreef, commissaris Beersma. Die verhooren leken nergens naar. Anders had hij wel eens plotseling een goeden inval, brachten de verklaringen van een arrestant hem op een idee. Maar, m'n God, hij wist toch dat hij bij zulke gehaaide jongens niets zou bereiken!...

De zwarte pendule op den schoorsteenmantel slaat tien uur. Hij zou best Mabel nog kunnen afhalen als het werk gedaan was. Ze verwachtte hem wel niet, maar juist van dergelijke verrassingen houdt commissaris Beersma. Zij hebben daarbij nog een andere bedoeling. Die van steekproeven. Ze geven aan de verhouding tusschen Mabel en hem een eigenaardige spanning, een bijna avontuurlijk element. Men weet immers nooit waar men aan toe is. En zeker niet met een vrouwtje als Mabel.

Commissaris Beersma belt het Rembrandt-theater op. Hij verneemt dat de voorstelling om kwart over elf is afgelopen. Dat komt prachtig uit. Mabel zal opkijken...

De laatste die voor hem geleid wordt is Joost Verheijde.

Commissaris Beersma neemt hem scherp op. Hij kent De Stille niet. De Stille is geen bekende van de politie. De man maakt geen ongunstigen indruk.

- Gaat u zitten, zegt commissaris Beersma vriendelijk. Ik heb u lastig moeten vallen, omdat ik graag enkele inlichtingen van u zou willen hebben.

- De manier is nogal zonderling, commissaris.

Commissaris Beersma verwondert zich. De Stille spreekt ongewoon beschaafd en bijna hoffelijk.

- Ik zou namelijk graag van u willen weten, gaat hij dan verder, wat u de vorige week Donderdagavond gedaan hebt. Liefst zoo nauwkeurig mogelijk.

Joost Verheijde fronst het voorhoofd.

- Pardon, maar...

- Doet u mij een genoegen en geeft u alleen maar antwoord op die vraag.

Joost Verheijde denkt na.

- In De Kakatoe was ik tot zeven uur... ongeveer zeven uur, daarna ben ik haar huis gewandeld.

- Heerengracht?

- Heerengracht?... Hoe komt u daarbij? Ik woon op het Spui... Spui 311...

- Ach, ik dacht...

- U moet bepaald verkeerd ingelicht zijn, zegt Joost Verheijde minzaam.

- En daarna?

- Daarna ging ik naar kennissen.

- Oome Daan?

- Ik zie dat u toch niet zoo verkeerd ingelicht bent, commissaris.

- Zoo-zoo... en... kunt u bewijzen dat u van, laten we zeggen half acht, tot kwart over acht thuis bent geweest?

Commissaris Beersma kijkt De Stille onderzoekend aan. Maar die lacht zoo wat...

- Ik begrijp niet commissaris, waarom ik dat zou moeten bewijzen.

- Als ik dat maar begrijp!

- Wel, zegt Joost Verheijde, als u daar dan op staat... ik kan het waarschijnlijk niet bewijzen. Tenzij iemand mij gezien heeft in dien tijd. Ik heb daar niet speciaal op gelet. Indien ik geweten had, commissaris, dat u daar prijs op gesteld zou hebben, dan had ik daar zeker zorg voor gedragen. Misschien wilt u mij vertellen welke misdaad ik in dien tijd moet hebben bedreven?

Maar commissaris Beersma wil niets vertellen. Hij is ontstemd. Ook De Stille schijnt niet in het minst geïntimideerd. En op diens gespeelde hoffelijkheid en verwondering heeft commissaris Beersma het heelemaal niet begrepen.

Hij is nu wel gedwongen zijn laatste troef uit te spelen.

- Als ik u was, meneer Verheijde, dan zou ik maar eerlijk over de brug komen. Ik heb zoeven twee goede vrienden van u verhoord... en... Commissaris Beersma eindigt den zin niet. Dat kan soms merkwaaardige resultaten opleveren. De heeren slaan door om zichzelf schoon te wasschen.

De methode is weliswaar niet nieuw, maar wat geeft het als zij succes oogst.

Joost Verheijde trekt verbaasd de wenkbrauwen omhoog.

- Twee vrienden van mij? Maar maakt u uw zin toch af, commissaris, ik ben ontzettend benieuwd!

- Je weet bliksems goed wat ik bedoel, valt de ander uit.

- Pardon, commissaris, u overschat mij.

Commissaris Beersma drukt op de bel.

- Wegbrengen! beveelt hij.

Commissaris Beersma vloekt zacht voor zich uit. Met die Stille valt heelemaal geen land te bezeilen. Ik zit vast, leelijk vast, denkt hij, er zal niets anders overblijven hen alle drie te laten gaan... en dan zul je morgen de Baas hooren!...

Commissaris Beersma staat op en trekt voor den spiegel zijn das recht.

- Je kunt wel gaan, Jansen, zegt hij tegen den agent in de zijkamer.

Den volgenden morgen om half twaalf worden Toontje Müller, Oome Daan en Joost Verheijde in vrijheid gesteld.

- De kelèire, vloekt Oome Daan hartgrondig als hij het bureau verlaat en hij spuwt op het trottoir.

VII

SNEL en onverhoedsch zet de dooi in. De luchten boven Amsterdam staan des daags wolken-doorwaaid over de stad; tegen den avond pakken zij zich weer samen tot een egaalgrauwe massa. Glad, vochtig en glanzend ligt het asfalt, maar in de kleine, nauwe straten en stegen, op de hobbelige pleinen en gebogen bruggen der oude stad plakt de modder. Soms, bij vlagen, vallen korte sneeuwbuien traag en dreinend en dunne regens siepelen neer. Maar des middags draalt het licht langer en het ijs in de grachten smelt.

De torens van de St. Nicolaaskerk liggen gansch den dag achter een fijne mist verborgen. Voor een paar dagen nog stonden zij te fonkelen in het harde, wintersche zonlicht.

- Je ken het voorjaar ruiken, zegt dien dag Nap de Zwaan tegen De Koorddanser, terwijl ze over de brug bij het Kolkje hangen.

Maar Nap de Zwaan is altijd een optimist geweest. En De Koorddanser die hem kent van vroeger geeft dan ook geen antwoord. Hij heeft het niet erg op Nap de Zwaan. Nap is niet achttien karaats. De jongens hebben hem nooit kunnen bewijzen dat hij een versliegeraar is, maar zij nemen het stuk voor stuk stilzwijgend aan. En daarom vermijden ze hem zooveel mogelijk. Alleen De Koorddanser kon er vanmorgen niet omheen. Toen Marie hem uitliet kwam Nap uit het achterhuis. Daarom staan ze nu samen aan het Kolkje. Daarom gaan ze nu samen naar Moeder Sjaan. De Koorddanser berust in het noodlot. Hij weet dat hij Nap de Zwaan voor de rest van den dag niet meer zal kwijt raken. En dat is zijn eigen schuld. Had hij maar eerder weg moeten gaan bij Marie, maar hij heeft haar altijd een verdomd lieve meid gevonden... Als hij geweten had dat Nap de Zwaan bij haar mee-bikte, zou hij zich nog wel eens bedacht hebben. Want tenslotte gaat die nou met zijn joet strijken. En dat idee vindt De Koorddanser niet aangenaam. Het stemt hem ietwat wrevelig ten opzichte van Nap de Zwaan. En hij zou zeker dezen wrevel in woorden omgezet hebben, indien de lucht niet zoo verraderlijk zacht was, indien de vreugde hier weer te loopen als vrij man niet de overhand had genomen.

- Jessis, ben jij het! verwelkomt Moeder Sjaan

hem. Ze klimt van de hoge kruk af en schudt De Koorddanser de hand. Da's lang geleje', jonge'.

- Kimmel jan, bromt De Koorddanser en hij slikt iets weg.

Dat is nou toch raar. Aan dit oogenblik heeft hij moeten denken toen hij gistermiddag de laatste preek kreeg van Buys Colebrander. Hij verstond diens woorden maar half, maar keek langs den directeur der gevangenis heen naar buiten en zag zichzelf bij Moeder Sjaan binnenkomen. Net alsof er geen drie jaar tusschen lagen. Hij zou aan het zink staan en z'n pilsje drinken en Moeder Sjaan zou hem vertellen wat er loos was op de vlakte. Hoe het ging met al de jongens en meiden. Moeder Sjaan, die alles weet.

Buys Colebrander heeft z'n hoofd geschud en gedacht, dat er met dien Freek de Greef toch niets te beginnen was. Vechten tegen de bierkaai. Die zag hij nog wel eens terug. Daar durfde hij een eed op te doen.

- Je kunt wel gaan, beval hij kortaf. En Freek de Greef is gegaan- Nu staat De Koorddanser voor Moeder Sjaan en ze heeft hem de hand geschud. Net zooals hij dat gisteren had gedacht. En zijn breede, sterke linkerhand ligt zwaar op haar schouder.

- Sjaan..., zegt De Koorddanser,... Sjaan... meid...

Maar omdat er iets diks in zijn keel schiet, kan hij den zin niet afmaken en daarom schudt De Koorddanser Moeder Sjaan een beetje ruw heen en weer.

- Me zulle d'r eentje op neme', verklaart hij dan. Dat is zoo zijn manier om zijn ontroering te uiten.

- Allemaal? vraagt Moeder Sjaan, die weer op haar kruk geklauterd is.

- De heele rotzooi, zegt De Koorddanser tevreden.

En allen krijgen zij hun pils of hun vroegen borrel. Moeder Sjaan en Lange Willem, Nap de Zwaan en Gore Gerrit, Dries de Steker en Christien, die zoo maar even is aangelopen. En allen drinken ze op het ontslag van De Koorddanser en op diens durende gezondheid, en allen wenschen zij De Levenslange, die hem drie jaar bezorgde, de noodige ziektes met doodelijken afloop.

Moeder Sjaan zit rood en glunder op haar kruk. Dit wordt een goeden dag. Dit wordt een gezegenden dag zooals we hem in lang niet hebben beleefd. Want De Koorddanser mogen ze allemaal graag lijden en poen heeft hij ook.

Glazen worden leeggedronken en glazen worden gevuld en De Koorddanser vertelt de sterkste verhalen. Hoe hij twee keer een sjotterik op z'n verdommenis is gekomen en hoe hij toen in de

ijzers werd gezet in een donkere, vochtige cel met niks als droog brood en water.

- 'n Schandaal, zegt Moeder Sjaan, die van harte meeleeft.

- Asse... asse... 't m-m-mijn lapten, stottert Gore Gerritje en slurpt behagelijk zijn klare.

En dan, als De Koorddanser schijnt uitgepraat, krijgt hij het laatste nieuws te hooren, opdat hij, als hij straks van Moeder Sjaan vandaan gaat, geen stommiteiten doet. Het meeste weet De Koorddanser al. Niet voor niks kofferde hij vannacht bij Marie...

Een uur later is De Koorddanser volkomen op de hoogte. Hij weet dat Barendje zijn klapper heeft moeten dicht gooien maar evengoed in Plan Zuid weer is begonnen; hij weet dat Toontje Müller en De Stille - een nieuwe - sam-sam doen en dat Oome Daan op de gandere kit zit; hij weet dat Christien en Ans voor hem tippelen en dat Nap de Zwaan de bikker is van Marie. Maar dat wist De Koorddanser al uit de beste bron. Hij weet wie de laatste kraken heeft gezet en dat Lange Willem vier dagen terug als napeezer twee bokkenasjers heeft verdiend... Het is nog altijd dezelfde goede, oude wereld. Het is nog altijd hetzelfde lieve leven. Er zijn - al wordt het moeilijk - nog altijd tejeise, er zijn nog altijd stomme provincialen met dikke platvinken, er zijn nog altijd meiden en er is drank.

- We neme' d'r nog een, bestelt De Koorddanser weer.

- Allemaal? vraagt Moeder Sjaan.

- De heele rotzooi! zegt De Koorddanser opnieuw en hij rammelt met een paar losse knopen. Hij is in een best humeur, De Koorddanser, hij wordt zelfs niet kwaad als Gore Gerritje, die een gouden horloge kwijt wil, hem die fokse-oksenaar probeert aan te praten. Gore Gerritje wil van zijn goede stemming en van zijn geld profiteren, maar De Koorddanser poeiert hem af:

- 'k Weet zóówel hoe laat of het is!

En Nap de Zwaan die dat een verrukkelijke mop vindt, hinnikt een vet lachje en slaat De Koorddanser joviaal op den schouder.

- Blijf van me lijf! gromt die nijdig. Hij weet opeens weer dat hij eigenlijk iets tegen Nap de Zwaan heeft. En het is niet alleen dat joetje wat hem dwars zit. Want zòò is De Koorddanser niet... Maar bonje wordt er vandaag niet gemaakt, beslist Moeder Sjaan, vandaag is het feest. Vandaag zetten we de bloemen buiten, omdat De Koorddanser weer op de vlakte is, en zelfs Lange Willem die anders niet een van de gulsten is, geeft een paar rondjes weg. En Christien, die De Koorddanser nog van vroeger kent, inviteert hem om bij haar te komen eten. Zonder eenige bijbedoeling, waarachtig waar! En De Koorddanser kijkt Christien plotseling met een paar scherpe

oogen aan en antwoordt: - 't Is goeie... gane wij vanavond naar Tuschinsky!

- Niks hoor, zegt Christien.

- Ken je niet?

- Neeje, zegt Christien, maar morg' wel. Alleenig effe' aan Oome Daan vrage'.

Dat die op de gandere kit zit, is ze vergeten.

De Koorddanser lacht. Natuurlijk vindt Oome Daan het goed. Ze zijn toch oude kameraden. Nee, let maar eens op, dat komt allemaal dik in orde! En hij slaat alvast zijn arm om de vrouw heen, zoent haar in haar hals en Christien gil-lacht: Wat heb jij 'n haast! En Gore Gerritje staart droefgeestig in zijn glas, want hij zit maar met dat gouden horloge, waar beslist geen zegen op rust...

Moeder Sjaan glimlacht breed en voldaan.

Daar denk je nu aan als je binnen bent, aan dagen als deze, aan een uur als dit. Dat maakt je nachten vol onrust en de dagen daarginds zonder einde: een kleine kroeg, een vrouw, de jongens...

En het is alleen de wetenschap, dat je na zooveel jan toch èens weer buiten de poort zult staan en dag zult wuiven tegen den sjotterik, die je uitlaat, die je d'r bovenop houdt.

De Koorddanser drinkt haastig van zijn nieuwen borrel. Hij zal er nog heel wat achterover moeten slaan, voordat die herinnering verdwenen is.

Het zijn niet zoozeer de eindeloos lijkende dagen, die vreten aan je hart. D'r zijn altijd jongens

op zaal waar je mee praten kunt, d'r is altijd wel een sjotterik, die saffiaantjes levert... Maar het zijn de nachten, die teisteren aan je hart. De donkere, stille nachten, de nachten dat je op je brits ligt te spannen naar zoo'n pestklein stukje lucht achter het hoge raampje, dat de herinneringen wakker worden aan het leven daarbuiten, aan het leven rondom het plein en op de wallen, aan de jongens en aan de meiden, die hun eigen weg kunnen gaan.

Je kan er maar beter niet aan denken, het helpt toch geen bliksem. Makkelijker gezegd dan gedaan! Je ligt alleen, achterover, met je pooten onder je kop en je gaat tellen: een-twee-drie-vier-vijf-zes... verder en verder, alleen om de opkomende beelden tegen te houden. Ze zeggen dat het reusachtig helpt, voor je aan de honderd bent maf je. Dat zèggen ze. Maar ze liegen het. Je kan tot honderd tellen, je kan tot twee, tot drie-vier-honderd tellen maar onontkoombaar staan daarachter de herinneringen aan de vrijheid. Eerst tegen den ochtend slaap je in... En zòò is het elken nacht...

Een winter gaat voorbij en door het kleine venster dringen de zachte geuren van het vroege voorjaar binnen, dan komen de fonkelende sterren der zomernachten branden achter het raam en later dwarrelen onder het luchten verdwaalde, herfstige blaren over de muren op de binnenplaats,

totdat je op een goeden dag merkt dat het sneeuwt. Het sneeuwt, verdomme, raar is dat, zoo wit... zòò wit... En dat is dan èèn jaar...

Soms denk je bij jezelf: da's eens maar nooit weer. Een volgenden keer hou ik het niet meer uit. Als ik buiten kom gaan ik uit het leven... Maar den volgenden morgen als je dan wakker wordt uit een looden, doffen slaap weet je eensklaps, dat je dat al eens eerder hebt gezegd en dat het toch ook weer is fout gegaan. Je zit er nou eenmaal in en dan blijf je erin...

En dan komt er weer een voorjaar en een zomer en weer een herfst met dwarrelende, bruine blaren voor je voeten en een winter met sneeuw en er zijn nog altijd de lange, bittere nachten, dat je met je kop tegen den muur ligt te bonken, dat je pooten machteloze gebaren maken en dan... dan langzamerhand begin je de dagen te tellen. Weer gaat een voorjaar voorbij. Weer gaat een zomer voorbij en een herfst. Het wordt winter. De derde winter... En op een goeien dag zeg je tegen je maat op zaal: nog èèn dag en het zit er op! En 's nachts wil de slaap niet komen, omdat het alles nu weer zoo vlakbij is, alsof je het grijpen kan... Je staat al lang gereed voor de sjotterik je komt halen. Je luistert naar Buys Colebrander, zonder te hooren wat hij smoest. Je krijgt een hand als hij het goed met je voor heeft en je krijgt geen hand als die denkt dat hij je nog wel 'es terugziet,

en dan... dan sta je buiten. Je kunt gaan waar je wilt, je kunt doen wat je wilt... je koopt een pakje saffiaantjes en je pakt een pilsje...

- Wat ben jij ineens stil geworden', zegt Christien.

De Koorddanser lacht en bestelt een nieuw rondje.

Moeder Sjaan noteert vlijtig.

- Wat ga je nou doen? vraagt Christien verder en er ligt iets zorgelijks in haar stem. Want het is nu eenmaal wel heel mooi dat De Koorddanser buiten is en vandaag vieren we dan ook feest, maar morgen - zoo gaat het immers altijd - zal hij geen poozer op zak hebben en dan moet er weer gewerkt worden.

De Koorddanser maakt een onverschillig gebaar met zijn hand. Morgen? Morgen, dat ligt immers nog zoo ver weg. Daar ga je je nou nog niet te sabbel over maken. En een jongen als hij - De Koorddanser twijfelt er niet aan - vindt altijd wel wat.

Maar dan komt Gore Gerritje er ook bij, hij heeft Christien's vraag gehoord en als er wat te jemieeren valt dan zal het aan Gore Gerritje niet liggen.

Hij duwt zijn voozen, valen kop met de schuwe, pientere oogen tusschen de twee in en betoogt hakkelend, dat het drie jaar geleden anders was en dat het nou een verdomde, stille beweging is.

Zorgelijk schudt hij het hoofd.

- Hij heb gelijk, vervolgt Christien. D'r is heel wat veranderd. D'r zit nergens meer wat.

En om dit alles ten overvloede nog eens te bewijzen komt Christien met de historie van een harer smartelijke belevissen. Nog geen week geleden gebeurd. Een echte, fijne meheer, afijn hij komt boven en tenslotte... laat het nou een vrijzetter weze!
Geen cent van te halen!

Gore Gerritje trekt een meewarig gezicht. Dat zijn zoo van die dingen...

- As Daan thuis geweest was... zegt Christien. Maar Oome Daan wàs niet thuis en de echte fijne meheer kon ongestoord verdwijnen.

- Maar, besluit Christien tevreden, ik heb 'm effe' m'n baaie rokke' late' zien!

- Gelijk heb je, zegt Moeder Sjaan, die het verhaal overigens niet voor de eerste maal hoort.

De Koorddanser gelooft het allemaal wel. Hij is niet van plan zijn goede stemming te laten bederven en duwt met zijn breede, sterke hand het hoofd van Gore Gerritje achteruit.

- Leg niet te kliere', zegt hij kalm en resoluut. Me neme' d'r nog een!

- Allemaal.

- Ben jij belazerd, lacht De Koorddanser, ik zal jullie allemaal minteneere'...

Christien, jij en ik... De rest ken dood valle'!

Moeder Sjaan vult de glazen en De Koord-

danser buigt zich over naar Christien, begint een fluisterend gesprek.

Het is nu drukker geworden in het kleine lokaal. Marie is gekomen en zit bij Nap de Zwaan en Dries de Steker; er zijn meer vrouwen uit de buurt. Een dichte, blauwe damp van sigaren- en sigaretten-rook hangt er, de radio speelt en Tauber's week geluid vult de ruimte. Toontje Müller en Joost Verheijde zwaaien binnen. Toontje Müller is er sinds lang een goede klant, maar De Stille kent lang niet iedereen.

- Oome Daan hier geweest? vraagt Toontje.
- Neeje, zegt Moeder Sjaan, die hebbe ze gisteren weggehaald.
- Weet ik, licht Toontje haar in, maar vanochtend hebbe ze 'm vrij gelaten.
- Hoor je dat Christien?... Daan is buiten!

Op dat heugelijk nieuws moet gedronken worden. Er wordt op gedronken. Eerst tracteert De Koorddanser, dan geven ook Toontje Müller en De Stille een paar borrels weg.

Maar Nap de Zwaan, die in zijn hoek iets heeft opgevangen, wordt onrustig. Hij voelt zich nooit heelemaal safe, Nap de Zwaan. Hij gaat naar de toonbank en mengt zich in het gesprek. Waarover het precies loopt weet hij niet, maar èèn ding staat vast: ze hebben Daan los gelaten. Het is gek, maar dat zelfde onrustige, bijna angstige gevoel komt altijd over Nap de Zwaan als er eentje wegens

gebrek aan bewijs buiten komt. Ook als hij het niet hoëft te hebben. Als er geen enkele reden voor hem is zich zoo onzeker te voelen. Want hij heeft Oome Daan niet verloend...

De Stille hangt over de toonbank en luistert naar Toontje. Toontje is hier thuis, Toontje is hier onder kameraden en daarom hangt Toontje een dramatisch verhaal op over de gebeurtenissen. Weliswaar verzwijgt hij de kraak in de Lairessestraat, maar dat kan hij veilig doen, want dat begrijpen ze allemaal. En allemaal, De Koorddanser en Moeder Sjaan, Christien en Gore Gerritje begrijpen, dat er een de zaak aangebracht moet hebben.

- Zonder succes, maar het had evengoed mèt succes kenne' weze', zet Toontje Müller uiteen, die van het gebeurde alleen den principieelen kant wenscht te beschouwen.

- 'n R-r-rot-streek, oordeelt Gore Gerritje. En Gore Gerritje heeft gelijk.

Moeder Sjaan kijkt Nap de Zwaan aan en Nap de Zwaan, die haar onderzoekenden blik op zich gericht voelt, schuift zijn glas naar haar toe, laat zich nog eens inschenken.

- 't Is niet wat je denkt, Sjaan, voegt hij haar zachtjes toe.

Moeder Sjaan snuift minachtend.

- Hoor je mijn wat zegge'? vraagt ze lakoniek.

Het is geen antwoord dat Nap de Zwaan op

zijn gemak stelt. Als dat wijf iets in d'r kop heeft gezet, krijg je het er niet zoo gemakkelijk uit.

- Dat zooeen z'n ooge niet uit z'n kop schaamt, zegt Christien verontwaardigd, begrijp je dat nou?

De Stille, tot wien zij zich heeft gewend, ontkent. Zonder overigens iets te zeggen.

Hij voelt zich hier niet heelemaal thuis, maar hij is meegegaan met Toontje, omdat die Oome Daan wou spreken. Tenslotte dienen zij toch te weten hoe dat gevalletje precies in elkaar zit - En d'at, besloot Toontje Müller, je hoort er wel 'es wat. Dat ken geen kwaad.

De Stille denkt aan Zwarte Lizzy, die nu langzamerhand wel naar De Kakatoe zal gaan. Die trouwens wel ongerust zou zijn, want Max, de piccolo, en de portier zullen haar zeker ingelicht hebben. Als Toontje het nu niet te laat maakt hier zal hij haar straks nog treffen...

Maar Toontje Müller denkt er nog niet aan op te stappen. Hij is in een druk onderhoud gewikkeld met De Koorddanser, die hij nog van vroeger kent en dan heeft Moeder Sjaan hem gezegd, dat Oome Daan zeker hier zou komen. Die heeft nog geen dag overgeslagen, tenzij noodgedwongen.

De avond valt en de allengs groeiende duisternis maakt menschen en dingen onwezenlijk. Nap de Zwaan dwaalt als een donkere schim onrustig van het eene groepje naar het andere. Moeder

Sjaan troont als een log afgodsbeeldje op de kruk achter de glinsterende kassa.

De Stille staart voor zich uit, rookt zijn sigaret, praat af en toe met Christien. Gore Gerritje heeft zijn hoofd voorover op de armen gelegd en schijnt aan een tafel te zijn ingeslapen. Over den wal ratelt bonkend een sleeperswagen. Aan den overkant wordt hier en daar een licht ontstoken, een deur slaat hard dicht, men kan het hier bij Moeder Sjaan hooren.

- Me moeste maar 'es licht make', klinkt het vanachter de kassa.

Maar niemand staat op en ook Moeder Sjaan zelf niet.

In de dichte, vale schemering zijn de gezichten en de handen bleeke, traag verschuivende vlekken. In de dichte, vale schemering dempen de stemmen zich tot een dof gemurmel. In de dichte, vale schemering leunt Christien het rossig, verwarde hoofd tegen den schouder van De Koorddanser, die nog steeds een fluisterend gesprek voert met Toontje. In de dichte vale schemering staart De Stille zoo maar een beetje voor zich uit en rookt en drinkt en denkt aan Zwarte Lizzy. In de dichte, vale schemering komt Oome Daan ongemerkt binnen, kijkt speurend rond totdat hij daar in een hoek Marie, het loeder, ziet zitten en gaat naar haar toe. In de dichte, vale schemering verscheurt plotseling een jammerend-angstige en

dan wegstervende gil de gonzende stilte, een tafel valt om, een paar stoelen, wat glazen.

Met verbijsterende snelheid is Moeder Sjaan bij het licht.

Als De Stille de dingen weer kan onderscheiden ziet hij Oome Daan rechtop staan tusschen Dries de Steker en Lange Willem; ziet hij Nap de Zwaan de deur uit rennen; ziet hij op den grond Marie liggen met een raar, vertrokken gezicht; ziet hij Moeder Sjaan bij haar knielen, aan haar borst luisteren; ziet hij haar moeilijk en wat vermoeid overeind komen, Oome Daan aankijken; hoort hij haar zeggen:

- Godverdomme Daan, waarom moest dat nou?

VIII

DE Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet bloeit niet. Het is niet zoozeer het feit dat de gansche wereld lijdt onder een durende malaise, want Nationaal Crediet is een dier ondernemingen, welke juist in crisistijden het best rendeeren. De aanvragen om hypotheeken stijgen met den dag. Daar niet van... Alleen zij worden niet meer gericht aan de zaak waarvan Toontje Müller en Joost Verheijde de firmanten zijn. De boel is stuk.

De politie heeft tijdens de kortstondige aanhouding huiszoeking verricht en zoo zij dan al geen sporen vond, welke in verband gebracht konden worden met den inbraak bij den ouden heer Mertens, zij legde wel beslag op een aantal documenten, die haar een juister inzicht schonken in de bestaansmogelijkheden der beide directeuren. Een strafbaar feit kon niet worden vastgesteld, maar commissaris Beersma heeft er met van zijn kant prijzenswaardigen ijver voor zorg gedragen,

dat een waarschuwing naar de bladen werd gezonden - ook in de Rijnstreek - waarin men er op wees niet in relatie te treden met de Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet, aangezien elke kans op het verstrekken van gelden uitgesloten geacht moest worden.

Zòò stond het er...

Toontje Müller is daarover nog steeds zeer verontwaardigd.

- Dat heb hij alleen gedaan omdat hij ons niks ken make voor die kraak, luidt Toontje Müller's minachtend commentaar.

Toontje is vooral daarom zoo verontwaardigd, omdat hij voelt dat er op het terrein, waarin hij zich de laatste jaren gespecialiseerd had, niets meer voor hem te doen valt.

Ze hebben hem dòòr...

- Daar zitte we nou met ons goeie gedrag, constateert de ex-directeur van de Commanditaire Vennootschap Nationaal Crediet neerslachtig, en steun krijg je ook niet! Heb jij nog poen?

- Niet veel, antwoordt De Stille.

Toontje Müller zucht. Hij zucht niet dikwijls, maar het is hard een zaak, die er zonder eenigen twijfel goed voor stond en alles voor de toekomst beloofde, zoo te zien ruïneeren. Vooral in tijden als deze. Je hebt maar niet zoo gauw wat anders. Toontje Müller hield van zijn werk. Vroeger heeft hij altijd in een andere branche gezeten. Vroeger

toen een kraak nog redelijk opleverde, toen je nog niet de kans liep een halven nacht achter een vlam te zitten of met den marrelspijker te werken voor niks! Maar die kans is met den dag grooter geworden en sindsdien is Toontje Müller een andere richting opgegaan. Nu is ook dit mislukt...

Toontje Müller weet dat het geen zin heeft weer een crediet-maatschappij te vestigen onder een anderen naam. Ze zouden het gauw genoeg in de gaten hebben. Neen, er zal wel niets anders op zitten dan...

- Je ken je smoel ook wel 'es opendoen, zegt hij geprikkeld tegen De Stille. Die haalt zijn schouders op.

- Weet ik het, antwoordt hij onverschillig, we zullen wat anders moeten aanpakken.

- As je dat maar weet!

- Ik zal 'es uitkijken, gaat De Stille onverstoort verder.

- Hij zal 'es uitkijke!' hoont Toontje Müller, as je maar weet dat we hier weg moeten! De zaak brengt het niet meer op. We hebbe nog 'n week huur en dan is het over!

- Goed.

- Goed? Wat goed?! Niks goed!

- Maak je niet dik, Toontje...

- Allicht, maak ik me dik... ik zal me daar dik maken as ik wil, versta je! Dat gaat je geen bliksem an!

- Adieu, zegt De Stille en vertrekt.

Joost loopt nu door de stad. Hij weet eigenlijk zelf niet waar en hoe hij loopt. Het kan hem ook niet schelen. Hij is niet weggegaan, omdat hij nijdig werd om Toontje's humeur, hij is alleen weg gegaan omdat Toontje hem verveelde. De Stille weet ook wel dat de zaak stuk is. De Stille weet òòk wel dat er iets anders gedaan moet worden.

- Ik zou weer in de stofzuigers kunnen gaan, denkt hij, maar op het zelfde moment lacht hij om die gedachte. Als men jarenlang getracht heeft het hoofd op die manier boven water te houden kan men om zoo'n gedachte, om zoo'n dwaze gedachte lachen.

Er zijn toch eenvoudiger middelen.

Men moet ze alleen weten te vinden.

De Stille besluit met Sjanètje te praten.

Elken middag, klokslag vier uur, betreedt Sjanètje het kleine café De Vergulde Leeuw. Sjanètje gaat achterin zitten en op vrijwel hetzelfde oogenblik brengt Leo hem het dagelijksche glas warme melk.

Sjanètje is een man van orde en regelmaat. Dat bewijst het glas warme melk. Zomer en winter, lente en herfst, hittegolf of vrieskou - Sjanètje betreedt om vier uur het kleine café De Vergulde Leeuw en drinkt er zijn glas warme melk.

Daarna leest Sjanètje het ochtenblad. Zijn lange, beenige vingers vouwen de krant open en in het schaarsche, weifelende licht van den voorbijgaanden dag buigt Sjanètje het vrijwel kale, smalle hoofd over het blad en spelt het nieuws, bericht na bericht. Want Sjanètje is een man, die gaarne op de hoogte blijft van wat er om hem heen gebeurt in de wereld. Zoo is hij altijd geweest, zoo zal hij altijd blijven.

Vroeger toen hij nog ambtenaar op de secretarie was in het kleine Brabantsche dorp - laat 'es zien, dat zal nu toch al wel een twintig jaar geleden zijn - in dien tijd placht hij langdurige en zwaarwichtige gesprekken te voeren in de dorpsocietait met den hoofd-onderwijzer, met den candidaat-notaris en daarbij bleek niet zelden dat Sjanètje, die toen nog heel gewoon Johan Vermolen heette, verreweg het best op de hoogte was van de stroomingen, welke de wereld daarbuiten doorwoelden.

Toen, op een ongelukzaligen dag, werd de heer Vermolen schuldig bevonden aan een zedendelict - ontucht met minderjarigen van hetzelfde geslacht - en het was uit met het rustig bestaan op de secretarie; het was uit met de langdurige en zwaarwichtige gesprekken in de dorpsocietait; het was afgelopen met den heer J. Vermolen. Na zijn ontslag vond hij hier en daar nog wel eens een baantje, hij deed ernstig zijn best de rechte paden te bewandelen, maar omdat het

vleesch van oudsher nu eenmaal vervloekt zwak is, verdween de heer J. Vermolen uit de circulatie en kwam Sjanètje er voor in de plaats. Dat is natuurlijk niet in een hand-omdraai gebeurd. Men wordt nu eenmaal niet maar zoo een-twee-drie een belangrijke persoonlijkheid als Sjanètje. Het is zelfs heel wat gemakkelijker de importantie te veroveren van een zekeren heer Vermolen dan de faam te bereiken, die glorië rondom Sjanètje's kalen schedel. Daarvoor zijn noodig geweest uithoudingsvermogen, list en praktische zin. Over deze drie eigenschappen beschikt Sjanètje in rijke mate.

Zijn praktische zin heeft hem bijtijds doen inzien, dat men gemakkelijker kan leven van wat er te verdienen valt in beroepen, die het met wetten en zeden niet zoo nauw nemen. Zijn listigheid heeft ervoor zorg gedragen dat hij in zijn wereld een unieke positie inneemt. Zijn uithoudingsvermogen biedt de waarborg dat Sjanètje's oude dag onbezorgd zal zijn. Indien tenminste zijn spreekwoordelijk geluk hem niet verlaat.

Trouwens men mag dat niet overdrijven. Het is waar, het gaat Sjanètje goed. Maar dat heeft hij alleen aan zichzelf te danken. Hij heeft weinig luxueuze behoeften en hij verdient grof geld. Sjanètje spaart. Dat weet iedereen. Op de Incassobank heeft hij een aardig sommetje staan en de beursberichten leest hij met meer dan gewone

interesse. Het gaat Sjanètje trouwens ook in andere opzichten goed. Hij bewoont een aardige étage aan den Amstel, niet overdreven weelderig ingericht maar toch héel aardig en Bill is hem al zeker een half jaar trouw. Sjanètje mag niet klagen. Hij klaagt ook niet. De huur van de groote achterkamer brengt flink geld op en voor de sneeuw heeft hij vaste afnemers.

Er is alleen een heel kleine moeilijkheid. Maar ook die zal wel in orde komen. Sjanètje is de laatste die eraan twijfelt.

Dien middag even nadat Sjanètje is gekomen stapt De Stille het kleine café ergens in Plan Zuid binnen.

Hij weet dat hij er Sjanètje zal treffen en hij treft er Sjanètje.

- Goeien middag, zegt De Stille, een beetje bruusk.

Hij verdraagt de sfeer niet goed, die er hangt. Hij heeft iets tegen Leo, het slanke kellnertje, dat zich gracieus als een meisje door het lokaal beweegt. Hij heeft iets tegen de kleine, diepe, zachte fauteuils, tegen de schemerlampen op de tafels, tegen de jongens die er zitten.

- Dag meneer, groet Leo met z'n hooge stem, gaat het goed, meneer?

- Best, zegt De Stille en gaat bij Sjanètje zitten.

- Zoo, jongetje, zegt Sjanètje.

Dat is zoo zijn gewoonte. Sjanètje zou zelfs Gore Gerritje, die toch al over de zestig is, met een 'zoo jongetje' verwelkomen.

Sjanètje vouwt de krant dicht, drinkt een teugje van zijn melk.

- En, gaat hij verder, kom je maar 'es oploopen?

- Dat zie je, antwoordt De Stille.

- Uitstekend, jongetje, kraakt Sjanètje's stem en zijn blauwe, waterige oogen kijken De Stille aan. Een sympathieke jongen, een aardige jongen, een beschaafde jongen... Sjanètje heeft dat dadelijk gedacht toen hij De Stille voor het eerst ontmoette in De Kakatoe. Hij heeft hem toen uitgenoodigd hem eens te komen bezoeken. Bij hem thuis aan den Amstel of in zijn stamcafé De Vergulde Leeuw.

Want zoo'n jongen als De Stille heeft Sjanètje precies nodig. Oh, niet om het een of ander, want Sjanètje is met Bill tevreden. Bill, die overdag chasseur is in een lunchroom. Een lieve, kleine, kwieke negerboy, dien het roode uniform flatteert. Soms - nu nog na een half jaar - gaat Sjanètje naar die lunchroom toe, alleen om het knipoogje, dat Bill hem geeft als hij binnenkomt, alleen om een kwartier, twintig minuten lang te kijken naar dien rakker in de roode, als aangegoten livrei. Het is er een uit duizenden, Bill, trouw, grappig en niet inhalig zooals al de anderen. Bill vraagt nooit iets, Bill is tevreden met het leven

dat hij leidt en Bill is handig. Hij heeft in de deftige Amsterdamsche lunchroom al heel wat klantjes weten te winnen en hij zal Sjanètje voor geen cent bedriegen.

- Als je mij niet had opgezocht, jongetje, vervolgt Sjanètje, dan had ik het jou gedaan.

- Dat treft dan, mompelt De Stille.

- De zaak is... de zaak is... dat ik je wel een voorstel zou willen doen.

- Zolang als het een eerbaar voorstel is, Sjanètje...

- Het is een hèèl eerbaar voorstel, jongetje, verzekert de ander plechtig. Ik heb om het zoo maar eens te zeggen een agent nodig. Er zijn in deze stad een paar etablissementen, jongetje, waar ik liever niet dikwijls meer kom. Ik heb het idee dat men er mij niet meer zoo vertrouwt als vroeger. Ik placht daar Maandagsmiddags van half zes tot half zeven en Donderdagsavonds van half elf tot half twaalf te komen. Ik trof er dan mijn verschillende afnemers, begrijp je, jongetje?

- Volkomen.

- Uitstekend, uitstekend en omdat ik nu liever het zekere voor het onzekere neem ben ik geneigd een plaatsvervanger aan te stellen. Je voelt wel, dat het een zeer delicate positie is en een post van vertrouwen, begrijp je dat, jongetje?

De Stille begrijpt het. Hij weet genoeg van Sjanètje's bron van inkomsten af. Hij weet dat

Sjanètje op gezette tijden uit Rotterdam zijn bepaalde dosis sneeuw krijgt en dan voor verdere verspreiding zorg draagt. Hij weet ook dat Sjanètje er dik aan verdient en dat er ook voor hem wel een paar slordige centen te halen vallen.

- Als je er iets voor voelt, jongetje, zegt Sjanètje, dan zal ik je in de dessous, voor zoover noodzakelijk, inwijden.

- Okay, stemt De Stille toe.

- Uitstekend jongetje... Laten we iets drinken op de hopelijk aangename samenwerking.

Een half uur later is de zaak beklonken.

De Stille zal voortaan Sjanètje's taak in een paar Amsterdamsche gelegenheden overnemen. Het is heel eenvoudig, heeft Sjanètje verzekerd. Je hebt je vaste plaats dichtbij den uitgang, een voor een passeeren de klanten je en dan stop je het hen toe. Het vereischt alleen wat handigheid. Bij het verlaten van het café krijg je op dezelfde manier je geld. Betalen ze niet, hetgeen vrijwel nooit voorkomt, dan zijn ze voortaan uitgesloten. En daarop laat geen hunner het ooit aankomen. Sjanètje zal verder een of twee keer met De Stille meegaan, zoodat hij de klanten en de klanten hem leeren kennen. Het zal hem niet moeilijk vallen.

- Een intelligent iemand haalt mijn menschen er zoo uit, verzekert Sjanètje, en luister 'es, jongetje, als je ooit merkt dat er iets niet in den haak is, ga dan doodkalm naar het toilet en spoel de

boel weg. Dat is dan wel een stropje, maar het is beter geen enkel risico te nemen.

- Heb jij dat wel 'es gedaan, Sjanètje?

- Nooit, jongetje, nooit... Het is me nog altijd meegeloopen, alleen den laatsten tijd heb ik wel eens het idee gehad, dat er iets broeide... Enfin, die moeilijkheid is nu ook opgelost.

Ook de financieele zijde wordt spoedig geregeld. Van iedere dosis, die De Stille aflevert, krijgt hij een rijksdaalder. En aangezien hij gemiddeld twintig partijtjes per week zal hebben af te leveren, kan hij dus voorloopig voort. Het is geen rijk bestaan, maar men kan ervan leven.

- En menschen als wij, besluit Sjanètje, moeten het eenvoudige voor lief nemen.

De Stille is tevreden. En ook Sjanètje is tevreden. Hij strijkt vergenoegd met zijn dorre hand over den spiegelenden schedel en zegt op hartelijken toon:

- Je moet toch 'es bij me thuis komen, jongetje.

- Je kan doodvallen, antwoordt De Stille rustig.

- Ta-ta-ta, zegt Sjanètje verschrikt, ik... ik bedoel toch niets.

De Stille kijkt hem aan.

- Allicht bedoel je niks! Dat zou d'r nog bij moeten komen!

- Laten we over iets anders spreken, stelt Sjanètje voor en er ligt iets gedesillusionneerds

in zijn stem. Hij had graag wat met De Stille zitten praten thuis, hij zou een flesch van die oude cognac voor den dag gehaald hebben...

Sjanètje is soms een beetje eenzaam.... Bill is een schat. Maar bij tijd en wijle wil men wel eens een verstandig woord wisselen. En daartoe krijgt Sjanètje niet veel gelegenheid. Want de verstandige heeren, die op gezette tijden tegen een exorbitante prijs zijn achterkamer huren voor een paar uur vermijden hem zooveel mogelijk. Meestal zijn ze verdwenen voordat Sjanètje het weet en krijgt hij van de jongens het geld voor de kamer. En als hij hen spreekt gaan ze toch nooit op zijn gesprekken in. Dat zit Sjanètje dikwijls dwars. Dat heeft Sjanètje wel eens op het idee gebracht diezelfde verstandige heeren in een moeilijk parket te brengen, maar tenslotte heeft Sjanètje toch maar afgezien van dergelijke wraakzuchtige plannen, want hij weet dat na de eerste poging tot chantage zijn huis zou worden vermeden. En dat is het hem niet waard...

Sjanètje's huis is een huis van vertrouwen. Wanneer men het frequenteert dient men te weten dat men - voor zoover dat althans ooit mogelijk is - gevrijwaard blijft voor allerlei onaangename consequenties.

Om al deze redenen is Sjanètje dikwijls eenzaam. Men kan nu eenmaal niet altijd stoeien met den kleinen Bill. Men kan nu eenmaal niet altijd

lezen, lezen en nog eens lezen... Men zou een vriend moeten hebben; een gewoon en hartelijk man, met wien men kan praten, zooals vroeger in de dorps-sociëteit met den hoofdonderwijzer en den candidaat-notaris.

Er zijn soms avonden dat Sjanètje er niet tegen op kan. Dat Bill hem verveelt... Hij stuurt den jongen dan naar een bioscoop of naar bed en zet, zijn laatste troost, de radio aan. Hij luistert naar een lezing die over Daventry wordt uitgezonden; hij luistert naar de muziek van een band ergens - men hoort het duidelijk - waar veel vroolijke menschen bijeen zijn. Helpt het?... Het helpt meestal niet... Men wordt er alleen nog ellendiger van. En dan... dan trekt Sjanètje zijn huisjasje uit, kleedt zich aan en gaat de stad in. Men ziet zijn kaal en glanzend hoofd opduiken in verschillende café's en dancings. Maar nergens blijft hij lang. Schuw, rusteloos zwerft hij verder, straten en café's doorkruisend met zijn lange, eigenaardig-sleepende passen, overal iets drinkend en toch nooit dronken wordend, totdat hij tenslotte weer belandt in De Vergulde Leeuw, zijn stamkroeg; daar zijn tenminste menschen, die hij kent. Daar is Leo, de kleine kellner, daar zitten 's avonds Zachte Willy met zijn te fel geschminkt gelaat en Eddy, die zoo aardig zingen kan; daar zitten al de jongens bij elkaar, voor zoover ze niet op straat slenteren of bezoek hebben.

Het is altijd vol in De Vergulde Leeuw als Sjanètje er op zoo'n avond binnen-schuift. Ze kennen hem er allemaal en hij kent hen. Hij gaat bij Zachte Willy zitten of bij Eddy; hij geeft een Voorburgje weg, wat sigaretten en luistert naar de gesprekken.

Sjanètje houdt niet van die gesprekken. Niet omdat hij preutsch of kieskeurig is, maar alleen omdat ze zoo verregaand onbeduidend zijn. Ze gaan altijd over een vasten vriend, over een luis van een band, over de zaken, over familie, over kleeren...

Sjanètje heeft geen familie. Of liever zijn familie heeft hem niet meer. Die weet waarschijnlijk niet eens dat Johan Vermolen nog bestaat en als zij het zou weten, wil zij het niet weten.

En daarom interesseert het Sjanètje niet of Eddy's moeder een das voor hem gehaakt heeft en dat zijn vader d'r niks van mag weten; daarom interesseert het Sjanètje niet of Zachte Willy een dag te voren een film met Willy Fritsch heeft gezien, voor wien Zachte Willy een beduidend zwak heeft... Sjanètje heeft geèn zwak voor Willy Fritsch; hij verzamelt geen foto's van hem en hij kan zich niet voorstellen dat Zachte Willy trotsch met een foto van den anderen Willy, voorzien van diens handteekening, rondloopt.

Er is op zulk een avond maar èèn ding wat Sjanètje interesseert. Menschen om zich heen te

hebben, die met hem praten. Wat warmte en gezelligheid te ondergaan...

Jongens als Zachte Willy en Eddy weten dat. Ze weten ook dat ze, als Sjanètje in zoo'n bui is, alles van hem gedaan kunnen krijgen. Als het tenminste niet al te zeer in de papieren loopt. En daarom kijkt Eddy verlangend uit naar Sjanètje's komst, als hij de huur voor deze week nog niet bij elkaar heeft; daarom lichten Zachte Willy's donker omschaduwde oogen op, als hij zoo graag dat lila overhemd bij Gerzon in de etalage zou willen koopen en Sjanètje komt binnen schuifelen. Ze weten precies hoe ze met hem moeten omgaan. Ze spreken hem vriendelijk toe.

- Dag, Sjanètje, zegt Eddy's lieve, kinderlijke stem, kom d'r bij...

En als Sjanètje zit en voor allen wat besteld heeft, lacht Eddy hem eens toe over een geheven glas, legt zijn arm om zijn schouder, zoo argeloos als een jongen dat doen kan, en wèl... het zou wel een wonder zijn als tegen het sluitingsuur Eddy de huur niet bij elkaar had. En Zachte Willy pronkt den volgenden avond - het kàn niet missen - met een lila overhemd.

Sjanètje echter wandelt door den nacht naar huis. Alleen. Alleen. Alleen... Hij hoort Bill's ademhaling in de slaapkamer. De jongen moet morgen weer bijtijds op... Sjanètje gaat liggen op de rustbank in de voorkamer. Hij probeert te

slapen. Dat lukt eerst tegen den ochtend....

Daarom spijt het Sjanètje dat De Stille zijn goed bedoelde invitatie zoo bruusk afslaat. Hij weet wel dat hij niet getapt is in het leven. Hij weet wel, dat men hem als het maar eenigszins mogelijk is links laat liggen. Hij doet trouwens maar zelden meer moeite om daarin verandering te brengen. In vroeger jaren heeft Sjanètje nog wel aansluiting gezocht. Hij verscheen geregeld in De Kakatoe en soortgelijke gelegenheden; hij sprak met de jongens en met de meiden, maar hij heeft er nooit goed kunnen aarden.

Als Sjanètje zich bij een clubje voegde daalde de stemming zichtbaar. De jongens deden nog wel gewoon, maar de vrouwen toonden stuk voor stuk een duidelijken afkeer en niet zelden kwam het tot woorden.

- Leelijke broodroover! heeft een van hen hem eens toegevoegd en het was waarlijk nog een van de minzaamste opmerkingen.

Sindsdien trok Sjanètje zich terug. Sindsdien doet Sjanètje het werk, dat hem een ruim en gemakkelijk bestaan verschaft, zoo handig en onopvallend mogelijk. Sindsdien heeft Sjanètje zijn troost gezocht, maar het lukte nooit volkomen, bij jongens als Eddy en Bill, bij boeken en radio. Sindsdien ook dwaalt er 's avonds door de Amsterdamsche café's soms een lange, magere gestalte met schuwe, hunkerende oogen...

Dat is dan Sjanètje...

- Eens in de week zal je toch bij me moeten komen, jongetje, houdt Sjanètje kalm vol, voor de pakjes...

De Stille kijkt hem achterdochtig aan. Niet dat hij bang is voor types van dat slag. Het zal hem 'n zorg zijn, maar hij houdt er nu eenmaal niet van.

- Kan dat hier niet, stelt hij voor.

- Nee, jongetje, verklaart Sjanètje voldaan, dat kan hier nièt. Zeker is zeker en hoe minder mensen er van onze transactie iets weten hoe beter.

- Nou... goed dan, stemt De Stille toe. En zij spreken af voor overmorgen. Dan zal De Stille Sjanètje tegen het borreluur op komen zoeken in diens woning aan den Amstel.

Als De Stille is weggegaan staart Sjanètje tevreden voor zich uit. Het jongetje zal hem op komen zoeken. Zij zullen samen praten over allerlei belangwekkende zaken. Hij zal een goed dinertje aan huis laten bezorgen en Bill kan bedienen. Het zal allemaal héél prettig zijn.

En omdat het overmorgen zulk een feestelijken dag belooft te worden geeft Sjanètje een rondje weg aan de jongens, aan Zachte Willy en aan Eddy en ook Leo moet wat drinken op zijn gezondheid.

IX

ZWARTE Lizzy doet de deur voor Dirk, die bij de Post is, open.

Haar kus verdwaalt ergens op zijn wang.

- Dag, schat, zegt ze, kom je weer 'es gauw?

Maar Dirk, die bij de Post is, steekt snel het trottoir over en stapt in de wachtende taxi.

Zwarte Lizzy sluit de deur en gaat vermoeid de hoge trap op. Treê voor treê. Het is laat geworden, ze heeft slaap en De Stille is nog niet thuis.

Dan ruimt ze de voorkamer op. Ze steekt eerst de groote lamp aan en schakelt de schemerbelichting uit, ze trekt het divankleed recht, schudt de kussens op en ziet dat de pendule op den schoorsteenmantel bijna drie uur aanwijst. Ze bergt het geld dat op tafel ligt in de lade van het kleine buffet. Daar heeft ze het bij de hand en morgen komen ze toch om de huur.

Zwarte Lizzy kijkt in den spiegel.

- Meid, wat zie je d'r uit, fluistert ze bij zichzelf. Ze kamt de haren, zoodat ze niet zoo verward meer over het voorhoofd en langs de slapen vlokken, ze legt wat rouge op en poeiert zich vluchtig. In het aschbakje op tafel smeult een half-opgebrande sigaret. Die gooit ze weg, maar de aangebroken flesch wijn laat ze staan. Daar zitten straks voor De Stille nog wel een paar glazen in. Eigenlijk heeft ze best trek in een kop sterke koffie en honger heeft ze ook.

Zwarte Lizzy gaat naar de keuken, zet melk op en snijdt zich een paar boterhammen. Beertje strijkt met een hoog-gegolfd rug langs haar beenen.

En als al die dingen gedaan zijn gaat Zwarte Lizzy in de voorkamer zitten wachten op De Stille.

- Hij is laat, hij is den laatsten tijd telkens laat, denkt ze. Zwarte Lizzy heeft het er niet op, dat haar jongen zooveel met Sjanètje omgaat.

- 't Is m'n brood, zegt De Stille kortaf, als zij er soms op zinspeelt. Maar niemand maakt haar wijs, dat het noodig is zeker twee avonden in de week daar bij dien flikker rond te hangen. Vroeger was het beter. Vroeger toen De Stille nog werkte met Toontje Müller, maar dat is afgeloopen. Sinds dien moord op Blonde Marie zijn ze uit elkaar. De Stille heeft er Zwarte Lizzy nooit veel van verteld, alleen dat de politie de zaak stuk had

gemaakt en dat ze toen op het Spui weg moesten.

En die kans, die prachtige kans, heeft de vrouw met beide handen aangegrepen. Ze heeft het met vrouwelijke sluwheid aangelegd, omdat De Stille er al eens eerder bonje over had gemaakt.

Het lag op haar lippen om te zeggen:

- Je ken toch hier komme'... dan doen ik Cisca weg.

Maar ze heeft het niet gezegd, Zwarte Lizzy. Ze zweeg...

Alleen 's avonds heeft ze niemand mee naar huis genomen en is De Stille bij haar gebleven en dat hield ze zoo een tijdlang vol. Enkel Dirk moest ze wel ontvangen. Dat deed ze dan in den vooravond als De Stille uit was.

En zoo is alles vanzelf gekomen, geleidelijk aan. Cisca werd opgezegd; De Stille kreeg haar kamer. Het is zòò geleidelijk aan en zòò vanzelf gegaan, dat Zwarte Lizzy zich er nog wel eens over verbaasde in uren, dat ze alleen was en er zoo van alles door haar hoofd ging. En even geleidelijk heeft ze haar gewone leventje hervat. Het had haar dan wel een paar centen gekost, omdat die weken haar niks opbrachten behalve dan Dirk's vaste geld, maar nou had ze dan toch haar zin. Nou kan ze 's morgens wakker worden en De Stille naast zich vinden; nou kan ze hem zijn ontbijt en zijn thee geven, terwijl hij de krant leest; nou kan ze hem eens over z'n malle, stugge haar

strijken als ze daar zin in heeft en met hem praten over de dingen van alledag.

Hij geeft haar elke week wat geld voor de kamer en voor het eten. Daar stond hij op, de gèk. En had hij het een keer niet dan ging hij de deur uit en kwam niet terug voor hij zijn schuld kon afbetalen. De dwarskop...

Dien eersten tijd was ze erg gelukkig. Totdat Sjanètie kwam, totdat die jongen van haar naar dien vent toeging, bij hem bleef eten, den heelen avond en soms den halven nacht daar doorbracht.

- Ik begrijp niet wat je daaraan vindt, mokte ze.

- Dat zal wel, luidde zijn eenig commentaar.

Zwarte Lizzy had hem er dan eens op aangekeken. Zou hij ook?... Maar nèe, dat kon het niet zijn. De Stille was niet van die kracht. Ze had zelfs in een vertrouwelijke bui haar nood geklaagd bij Toontje Müller, die ze in De Kakatoe tegen het lijf liep. Hij kwam er maar uiterst zelden meer. Toontje had geen tijd. Hij besteedde het grootste deel daarvan aan de teedere verzorging eener kinderlooze weduwe van middelbaren leeftijd. Hij at er en hij sliep er. Toontje Müller woonde er. Soms zag men hem achter het stuur van een fraaie two-seater door de Amsterdamsche straten rijden. De lichtgrijze Stetson achter op het hoofd, een wit-zijden cache-nez stulpend uit den dikken blauwen winterjas.

Toontje Müller was met zijn neus in de boter gevallen.

- Ze is niet mooi, zei hij tegen de jongens, den enkelen keer dat hij hen sprak, maar ze heb poen en dik ook. Misschien zwaai ik wel...

Dit laatste nu bleek voorshands zeer overdreven te zijn. Dat lag niet zoozeer aan de rijkelijk-naieve, kinderlooze weduwe dan wel aan Toontje's afkeer van vaste verbintenissen. Tot dezen zoo zeer gewichtigen stap zou Toontje pas in het allernoodzakelijkst geval besluiten. Zoo'n door tal van jaren naarstig opgekweekten afkeer van het huwelijk verliest men niet in luttele weken. En waarom zou Toontje Müller trouwen? Het ging ook zò. Hij had het eigenlijk nog nooit zoo goed en rustig gehad. Zoo welverzorgd en behagelijk. Wat hem betreft mocht het voorloopig zoo blijven. Nou ja, de kinderlooze weduwe keek hem dan wel wat erg op de vingers. Ze gaf hem wel genoeg maar nooit te veel geld; ze plakte op zijn knieën neer en hing om zijn hals, wanneer hij niet den minsten lust had in amoureuze experimenten - maar dat waren zoo van die kleine onaangenaamheden, die elke verhouding met zich mee-brengt. Over het algemeen kon hij zonder hartzeer denken aan de waarschuwing, welke de politie in de bladen tegen zijn Commanditaire Vennootschap had gepubliceerd.

Alleen - hij moest wat meer vrijheid hebben. Als hij even de deur uitging was het: Wacht even,

dan ga ik mee - of: waar ga je naar toe en wanneer kom je terug? Ze meende het goed, de kinderlooze weduwe, maar het is duidelijk dat een man bij tijd en wijle daar kriegel van wordt.

Een enkele maal wist hij haar te animeeren een bezoek te brengen bij familie, bij een oude vriendin en - als die vlieger opging - kuste Toontje haar teeder den mond, kweelde iets van: Zal vrouwlie gauw bij mannie terugkomen?, liet haar uit en verdween dan opgewekt, in een stralend en onwankelbaar-goed humeur, naar een van de oude, vertrouwde gelegenheden. Dan hing hij bij Moeder Sjaan over het zinkje, dan haalde hij als vanouds zijn borrels in De Kakatoe, waar hij met open armen ontvangen werd.

Bij een van die zeldzame bezoeken had hij er Zwarte Lizzy getroffen.

Ze zat alleen aan de bar, roerde met een nadenkend gezichtje in haar cocktail.

- Dag meid, zei Toontje joviaal.

- Dag Toontje... kom d'r bij.

Toen had Zwarte Lizzy haar hart uitgestort. Toontje wist natuurlijk dat De Stille en zij samenhookten. In het begin ging het allemaal reusachtig. Ze hadden geen zorgen en ze konden best met elkaar overweg. Totdat die affaire met Sjanètje d'r door was...

- Met Sjanètje?!

Toontje Müller's stem klonk oprecht verbaasd.

- As je me nou belazert!

- Was het maar zoo, zei Zwarte Lizzy triest, wàs het maar zoo... Moet je hooren, Toontje...

En ze vertelde, dat De Stille hoe langer hoe meer wegbleef. Nou was het al geregeld twee avonden in de week en voor vier uur in den morgen kwam hij nooit thuis.

- Soms denk ik wel 'es... zei Zwarte Lizzy.

Het idee alleen bezorgde Toontje zoo'n lachbui, dat hij zich grondig verslikte in zijn borrel.

- Meid, schei uit... De Stille en Sjanètje! 'n Mooi stel! Zet dat maar uit je kop! Dat wordt niks...

- Makkelijk gezeid, antwoordde Zwarte Lizzy, toch een beetje opgemonderd, maar wat heb hij anders daar zoo lang rond te darre'?

Ze keek Toontje Müller vol verwachting aan. Die blies den rook van zijn sigaret in fijne spiraaltjes naar boven en vroeg kalm:

- Heb ie je dat nooit verteld?

- Nee, ontkende Zwarte Lizzy, hij zeg altijd zàken...

- Dan zal het wel zoo weze', klonk het lakoniek.

Zwarte Lizzy haalde ontstemd haar schouders op.

- Nou ja, Toontje, we weten allemaal wel dat ze scharrele in sneeuw, maar je ken mij niet wijs make dat daar zooveel tijd in gaat zitte! Laatst was ik in National en daar zat hij z'n klantjes op

te wachte en nou ken dat tot sluitingsuur dure en dat ook nog niet altijd, maar wat hangt ie dan daarna nog bij die vuile ruigpoot uit!

Zwarte Lizzy wond zich op. Ze kon het idee niet verdragen dat op de een of andere wijze De Stille op dergelijke avonden Sjanètje's gezelschap boven het hare verkoos.

En Toontje Müller keek haar spottend aan van uit de hoeken van zijn oogen en grinnikte:

- 't Lijkt wel of jullie een boterbriefje hebbe' weze' halen!

- Ach, verrèk jij...

- Weet je wat, stelde Toontje Müller voor, meid, laat je scheide', krijg je nog een uitkeering ook!

Maar toen hij zag dat Zwarte Lizzy op het punt stond werkelijk boos te worden, kreeg zijn gezicht een ernstiger trek.

- Weet je wat het is, begon hij rustig, De Stille is een verdomde goeie vent, maar een rare. Hij is van andere komaf dan ons soort. Die gooser heb 'n fijne opvoeding genote' en dat weet je misschien niet, maar dat heb Sjanètje ook. Zulke lui, zei Toontje Müller met overtuiging, vinden mekaar altijd. En dan ligge ze te klesse over allemaal dinge, weet ik veel, waar wij zoo geen sjoege van hebbe, voel je? Dat vinden ze dan reusachtig... geef mijn maar rijst! Trouwens Sjanètje houdt het met die kleine neger uit de Continental. Dat weet

iedereen! En laneme nou 'n borrel neme'... Komt De Stille nog?...

Ze haalde haar schouders op, Zwarte Lizzy. Misschien wel, misschien niet... Gisteren hadden ze vast afgesproken om half zeven aan de bar... was hij d'r ook niet geweest...

Ze dronk langzaam van den nieuwen borrel, dacht na over wat Toontje gezegd had.

- Dansen? animeerde die. Van zoo'n enkelen vrijen avond moest een menschtenslotte profiteren. Wie weet wanneer de kinderlooze weduwe weer naar d'r broer's familie zou gaan?

Maar Zwarte Lizzy had geen zin om te dansen.

- Dan niet, zei Toontje een beetje beleedigd en nam Friedel mee naar den dansvloer.

- Die meid is gek, verkondigde Toontje, terwijl hij moeite deed een redelijke tango te plegen.

- Gek niet, zei Friedel, maar ze heb hartzeer om die lange blonde.

Zwarte Lizzy zat stil op de bar-kruk, automatisch drukte ze het restantje sigaret telkens weer op den rand van het aschbakje. De muziek klonk als van heel ver weg, net of je op straat liep en langs een dancing kwam. Ze steunde haar donkere hoofd op den linkerarm en keek recht voor zich uit in den spiegel achter de bar. Ze zag niet de groote, donker-omrande oogen, den rooden mond, het golvende, zwarte haar. Ze keek door haar spiegelbeeld heen, dat wegvloede in een vreemden,

deinenden nevel. Daarachter was niets, daarachter was duisternis en leegte... Zwarte Lizzy deed langzaam haar beide oogen dicht...

- Verrèk, constateerde ze plotseling nuchter, ik grien...

Haastig dipte ze met haar zakdoekje de tranen weg, keek weer in den spiegel...

En toen ze den volgenden dans wel op Toontje's verzoek inging, voegde ze hem onder het dansen toe:

- Je zal wel gelijk hebbe, Toontje.

- Natuurlijk heb Toontje gelijk, triomfeerde de ander, en maak je nou niet te sabbel voor die bink. Honderd andere voor hem, wat jij?

Aan dat gesprek heeft Zwarte Lizzy telkens moeten denken de laatste weken. Aan dat gesprek denkt ze ook nu weer, terwijl de pendule helder het halve uur slaat. En zooals al die andere keeren voelt ze hoe er langzaamaan een hopeloos vreezen in haar gaat opstaan, een dreigende angst voor een gevaar, dat zij niet kent, voor een bedreiging, waarvan zij den omvang niet weet te ramen.

Het zou allemaal niet zoo erg zijn, vlaagt het door haar radelooze gedachten, het zou allemaal niet zoo erg zijn als het een ander was of iets waarvoor ze 'm zochten - iets wat je precies kon omschrijven en waartegen je je kon verdedigen met alle krachten die in je waren; als het iets of

iemand was, die je te lijf kon gaan - verloòr je... nou dan verloor je - won je, nou dan wòn je - maar dit was afschuwelijk, dit was rotter dan iets anders ter wereld, alsof ze met messen in je kerfden... Je weet niet waar het vandaan komt en je weet niet eens hoè het komt, maar plotseling is het er... Een maand, zes weken geleden was het nog zoo goed en nou...

Zwarte Lizzy legt het hoofd op tafel en snikt met lange, verkropte, heesche uithalen.

Hij kon net zoo goed een ander zijn, denkt ze wanhopig, je heb geen aanspraak an 'm. Hij gaat uit, hij komt thuis... slaapt meestal boven en soms bij haar en als hij niet uit is, leest hij de krant of een boek en zegt geen stom woord. Dirk is waarachtig gezelliger. En soms kijkt hij je aan met die rare, lieve, lichte oogen van 'm alsof hij je voor het eerst van z'n leven ziet, alsof hij bij z'n eigen denkt:

God, daar heb je haar ook!

Vroeger als er 'n heer geweest was, ging ze nog dikwijls naar boven toe en kroop tegen hem aan, warm, tevreden als een klein, gelukkig dier - dan sliep ze in op z'n schouder en als ze 's morgens wakker werd voelde zij hem rustig ademen naast haar. Maar dat doet ze nou niet meer. Ze heeft het bliksems goed gemerkt, dat hij d'r niks van moest hebben. Hij doet stug, onvriendelijk...

- Wat heb je toch, Stille, heeft ze hem gevraagd toen ze het voor het eerst merkte.

- Niks, had hij kortaf geantwoord, maar als je net met een ander naar bed bent geweest hoef je hier niet te komme!...

Toen heeft Zwarte Lizzy niets meer gezegd; ze is stil weggegaan van de kleine bovenkamer, in haar bed gaan liggen met zoo'n vreemd licht gevoel in haar hoofd, net alsof je teveel gezopen had, alsof je duizelig was. Met heete, droge, brandende oogen heeft Zwarte Lizzy dien nacht doorwaakt. Nou is het uit, hamerde het in haar hersens, nou is het uit... uit... uit... uit... Dat had hij niet mogen zeggen, De Stille, dat heb er toch geen bliksem mee te make... Al die anderen... al die anderen daar gaf ze niet dat om. Die vormden allen bij elkaar haar vak, haar beroep. Dat was nu eenmaal zoo, daar viel nou eenmaal niets aan te veranderen. 'Ik bemoei me toch ook nooit met zijn zaken, dacht ze, die gaan me niet an'. Maar dat De Stille zooiets zeggen kon had ze nooit gedacht van 'm.

Dat was toch onzin, Stille, had Zwarte Lizzy liggen pleiten, alleen, beneden in het breede bed, dat heb er toch niks mee te make'. Van jou hou ik toch en Dirk en Jacques en... die kenne toch allemaal naar de verdommenis loope... Dat moet je nou niet meer tegen me zeggen, jonge'...

Maar hij had het tegen haar gezegd. Ze had het

zelf gehoord. Een paar minuten geleden, daarboven op zijn kamer en nou is het natuurlijk uit... uit... uit... Nou zal ie morgen weggaan en z'n boeltje laten halen en dan zit ze weer godsmoederziel alleen in dit huis aan de Heerengracht.

Maar weggegaan was hij niet, De Stille. Hij bleef. Hij kwam den volgenden morgen beneden alsof er niets gebeurd was. Hij dronk z'n koffie en at z'n brood alsof het alles nog was zoals vroeger. Daarna ging hij uit.

- Zie ik je nog? had Zwarte Lizzy aarzelend gevraagd.

- Misschien, zei de man, bij de borrel of anders vannacht wel.

De deur sloeg achter hem dicht en hij was niet gekomen in De Kakatoe.

- Ik moest naar bed gaan, denkt Zwarte Lizzy, het is al laat en het ken nog wel zoo lang duren...

Maar ze gaat niet naar bed, ze loopt wat heen en weer door de kamer, draait eens aan de radio, maar die geeft nou geen geluid meer, kijkt in den spiegel, geeft Beertje een schoteltje melk en gaat weer zitten. Een kleine, angstige vrouw, bevreesd om haar handjevol geluk, wanhopig zich verzettend tegen het tergend langzaam sterven daarvan, hardnekkig zich vastklampend aan dien ouden, lieven droom, die vervaagt... die vervaagt...

Ze neemt Beertje op haar schoot, streelt het

dier met lange, teedere gebaren... - Die heb het maar goed, denkt Zwarte Lizzy, die hoef zich niet te sabbel te make, die krijg z'n natje en z'n droogje op tijd en heb geen kopzorge'...

Het is ruim vier uur als De Stille thuiskomt. Zwarte Lizzy hoort hoe er een auto voor de deur stopt. Vaag dringen stemmen tot haar door, een sleutel wordt in het slot gedraaid, een deur valt zachtjes dicht, voetstappen op de trap...

Ze staat op, draait het licht in de gang aan.

- Daàg, zegt Zwarte Lizzy.

- Nog op?

- Dat zie je... Ik heb nog wat wijn staan binnen.

De Stille volgt haar in de kamer, schenkt hen beiden een glas in.

- Proost!

- Proost! antwoordt de vrouw op haar beurt.

Ze staat voor hem en De Stille ziet hoe vermoeid zij er uitziet.

- Je had naar bed moeten gaan, zegt hij met een licht verwijt in zijn stem.

- Ik wacht ommers altijd?

- Nou ja... da's toch nergens voor nodig.

Nee, denkt de vrouw, hij heb eigenlijk gelijk ook, da's nergens voor nodig.

Waarom doe ik het dan? Waarom doe ik het dan?

Maar dat zegt ze niet. Ze vraagt alleen:

- Ben je bij Sjanètje geweest?

De man knikt.

- Dat dat altijd zoo lang moet dure', hoort hij Zwarte Lizzy zachtjes verder gaan.

Een lichte wrevel stijgt in hem op.

- Ik zal verdomme net zoo lang... - maar hij maakt den zin niet af. Iets in haar oog heeft hem getroffen; een blik van radeloze angst, een ongekende vrees.

En daarom vervolgt De Stille op veranderden toon:

- Dat moet jij je niet zoo antrekke', meid. Eerst heb ik m'n zaken gedaan en toen nadat we afgerekend hadden, hebben we zitten schaken.

- Schaken?!

- Ja, schaken... dood-gewoon schàken!

- Is dat moeilijk? vraagt Zwarte Lizzy.

De Stille lacht.

- Gaat nogal, zegt hij, 't is een weet. Maar jij... je bent toch zeker niet alleen geweest.

- Nee, antwoordt de vrouw, 't was Dirk z'n avond... Hij bleef zoo lang. Ik kon 'm haast niet wegstrijge'...

- Ook niet noodig, klinkt het nuchter, je mag in je handen wrijven dat je een vaste hebt.

Zwarte Lizzy schudt bedachtzaam en wat zorgelijk het hoofd... Dat is wel zoo. Opgeschept ligt het tegenwoordig ook niet meer. D'r zijn genoeg vrouwen in het leven, die niet weten hoe ze d'r komen moeten. Gisteren heeft Hansje d'r bontmantel moeten verkoopen. Ze kreeg er nog

niet een derde voor van wat die gekost had. En zoo goed als nieuw. En Friedel is van d'r kamer gezet, omdat ze de huur niet meer kon opbrengen.

- Ze was een maand achter, vertelt Zwarte Lizzy aan den man, die krenge' daar hebbe d'r altijd genept. As ze wete dat je in het leven zit kan je dadelijk het dubbele neerlegge'...

- Waar is ze nou?

- Weet ik het, zegt Zwarte Lizzy, vanavond ging ze mee naar 'n hotel... maar da's toch zeker niks gedaan zonder eigen huis?

Ze kijkt om zich heen. Dit alles is van haar, dat kunnen ze nooit van haar wegnemen. Langzamerhand heeft ze zich dit alles aangeschaft: de meubels en de lampen en de radio en het dressoir... Misschien is het leven toch nog niet zoo slecht voor haar als ze soms denkt. Misschien bergt het toch nog ergens een kleine kans op geluk. Zoolang ze dit heeft, zoolang deze jongen tegenover haar zit.

Maar de jongen tegenover haar staat op en zegt:

- Ik ga maffe'.

- Zal ik nog..., begint de vrouw.

- Nee, valt hij haar in de rede, ik ben verrekt moe... Tot morgen...

En hij gaat de deur uit; ze luistert naar zijn voetstappen op de krakende trap; ze hoort hem boven zijn schoenen uitdoen, gestommel met een stoel, dan het piepen van een ledikant...

Zwarte Lizzy staat moeizaam op. Ze kleedt zich uit en valt in haar bed. Door een kier der zware gordijnen dringt het vroege ochtendlicht binnen, het motor-getjoemp van een voorbij-varende boot klinkt dof op tegen de hoge huizen. Een paar arbeiders gaan naar hun werk en heel ver weg, dwars door den neveligen morgen, gilt een heesche sirene.

Een dag begint...

- Moet je hooren, vertelt de student Henk Gevers twee dagen later aan de borreltafel tegen een vriend, gisteravond was ik met die donkere uit De Kakatoe uit.

- Lizzy?

- Ja, juist Lizzy... We hadden stevig zitten hijschen aan de bar, 's avonds ga ik met haar mee en au moment suprême vraagt ze ineens aan me: zeg, kun jij schaken?... Verrekt gek! wie denkt er nou zoo'n oogenblik aan schaken!

Ik zeg ja en laat ze nou toen ik op het punt stond weer weg te gaan tegen me zeggen: blijf nog wat, dan krijg je een lekkere kop koffie en dan leer jij mij schaken!

De vriend kijkt hem ongeloovig aan.

- As je me nou... begint hij.

- 't Is waarachtig waar. Die meid haalt een schaakbord uit de kast en de stukken, zet koffie - ze was nog drinkbaar ook! - en ik was niet zoo

goed of zoo kwaad of ik moest het haar leeren. Hoe is ie?

- Dàverend! lacht de ander.

- Het mooiste komt nog, gaat Henk Gevers verder, ik heb haar beloofd overmorgen weer te komen, alleen schaken, begrijp je. Ze heeft nog een handleiding gekocht ook!... Wat heeft zoo'n kind daar nou aan?!

X

DE moord op de negen-en-dertige jarige prostituée Marie Doorn werd ongeveer zes weken nadat de misdaad had plaats gevonden, behandeld. De zaak was niet gecompliceerd, vooral omdat de dader, de drie-en-vijftig jarige souteneur Daan Vermeulen, onmiddellijk had bekend.

Het stond vast dat voorbedachte rade ten laste gelegd zou worden. Al bij het eerste verhoor had Vermeulen bekend zich te willen wreken op de vrouw. Deze had hem namelijk aangebracht bij de politie en hem ervan beschuldigd in verband te staan met de inbraak bij den juwelier Mertens, Lairessestraat 57.

Deze beschuldiging echter had geen steek gehouden. Vermeulen beschikte over een deugdelijk, vaststaand alibi. De waarschijnlijkheid was groot, dat hij wel degelijk iets van die inbraak afwist, maar bewezen kon het niet worden. Men had

Vermeulen, alsmede twee andere verdachten, na korten tijd in vrijheid moeten stellen.

De man was daarop naar de woning van het slachtoffer gegaan met het oogmerk zich te wreken. Toen hij haar daar niet aantrof, bezocht hij verschillende gelegenheden, waar de vrouw placht te komen, totdat hij haar tenslotte ontdekte in een klein café. Hij bracht haar een tweetal messteken toe, die vrijwel onmiddellijk den dood ten gevolge hadden. Bekenden van het slachtoffer grepen den dader en leverden hem aan de politie, die spoedig ter plaatse was, over.

Op 17 April diende de zaak voor de Amsterdamsche Rechtbank.

De belangstelling was zeer groot. De dader was een berucht type uit de Amsterdamsche onderwereld en de publieke tribune vulde zich met een groot aantal van zijn kornuiten. Ook voor de gereserveerde plaatsen bestond enorme belangstelling.

Beklaagde Vermeulen werd verdedigd door Mr. G. Rijkens.

De Stille ziet vele bekenden in de getuigenkamer. Toontje Müller is er en Moeder Sjaan, Lange Willem en Christien, De Koorddanser en Dries de Steker.

Ook Sjanètje blijkt aanwezig.

- Wat moet jij hier? vraagt De Stille verbaasd.
- Belangstelling, louter en alleen belangstelling,

licht Sjanètje hem in, ik heb een ongemotiveerde passie voor moordzaken. Die sla ik nooit over.

- Maar je bent toch geen getuige?

- Nee, zegt Sjanètje kalm, ik heb een gereserveerde plaats van een mijner relaties gekregen.

De Stille lacht. Het is ongelooflijk zooveel geheimzinnige relaties Sjanètje heeft.

Om kwart over tien worden de deuren geopend. De publieke tribune stroomt vol en ook de plaatsen achter die van de leden der balie.

Vlak daarop wordt Oome Daan binnen gebracht. Hij groet de bekenden op de tribune met een joviaal handgebaar.

- Niks veranderd, fluistert Toontje Joost toe. Afijn, da's eigenlijk geen kunst. Hij heb het meer bij de hand gehad.

Dan komen de rechters binnen.

De zaak tegen den 53-jarigen D. Vermeulen begint.

Er zijn eerst de gebruikelijke vragen.

Als eerste getuige wordt gehoord de agent van politie Mulder.

- Andere getuigen de zaal verlaten, beveelt de deurwaarder.

Ze schuifelen voetje voor voetje naar buiten.

Het wachten begint. Het wedden begint, want Lange Willem, de pessimist, houdt het op levenslang en Moeder Sjaan op vijftien jaar.

De Stille luistert verstrooid naar een opge-

wonden verhaal van Toontje Müller's amoureuze en zakelijke avonturen.

Hij denkt aan Oome Daan, zooals hij daar zooeven binnenkwam. Nog altijd de oude. Alleen wat bleeker in zijn gezicht en voor wie hem kent van een bedwongen nervositeit.

- D'r valt niet veel aan te doen, zegt hij voor zich heen. Oome Daan zit erin.

- Allicht, gaat Toontje verder, hij heeft daar bekend... Is ie voor de rest van z'n leven onderdak. Heb je de jonges op de tribune gezien?

- Ja, maar wie ik niet zie, dat is Nap de Zwaan!

Toontje Müller werpt een speurenden blik door de wachtkamer...

- Verdomd, Stille, gelijk heb je! De lamstraal durft niet!

Nap de Zwaan heeft de politie gewaarschuwd. Sindsdien vermijdt hij de kroeg van Moeder Sjaan. Hij weet wat men er denkt: dat Marie zoo maar overhoop werd gestoken was nergens voor noodig, al was het dan een rotstreek van d'r om Oome Daan te versliegeren, maar om nou dadelijk de gandere te halen, dat was tòch ook nergens voor noodig! Tenslotte was het een affaire tusschen Marie en Oome Daan en daar had Nap geen bliksem mee te schaften.

En daarom is Nap de Zwaan ook nu niet gekomen. Hij wil daar niet voor het hekje staan en

op vragen van den president antwoorden: Jewèl, ik heb de politie gewaarschuwd!

Want na zijn getuigenis moet hij zich omdraaien en dan staat hij èen moment van aangezicht tot aangezicht met Oome Daan. En Oome Daan kan zoiets in z'n oogen hebben, waar Nap de Zwaan niet van terug heeft. Neen, daar waagt deze Nap de Zwaan zich niet aan!

- Wie verdedigt hem? vraagt Toontje Müller.

- Ik weet het niet, antwoordt De Stille, geen bekende, anders had je d'r wel van gehoord.

Het duurt niet lang of de deurwaarder komt naar buiten en roept zijn naam af.

De Stille gaat naar binnen.

Er valt wat zonlicht door de hoge vensters; het speelt aarzelend langs de gelaten der rechters; het blikkert in de brille-glazen van den Officier van Justitie; het rust op de handen van Oome Daan, die voor hem liggen op de bank.

Oome Daan knikt hem toe en De Stille groet terug, hartelijk. Hij mocht Oome Daan wel.

Dan wendt de president zich tot hem met de gebruikelijke vragen.

De Stille geeft vlug en zeker antwoord.

Achter hem hoort hij geritsel van papieren; voor hem op de tafel liggen de stille getuigen: een japon, een dolkmes...

- Vertelt U eens wat U van deze historie weet?

- Niet veel, zegt De Stille, ik was dien middag

in het café van Moeder Sjaan. Op een gegeven oogenblik hoor ik een gil. Het licht wordt opgedraaid en Marie Doorn ligt op den grond. Dat is eigenlijk alles.

- U stelt de zaak wel wat heel eenvoudig voor, merkt de president droog op, het komt me voor dat enkele details het beeld zouden verduidelijken.

- Ik weet geen details, antwoordt De Stille. Het was donker, ik heb niets gezien voordat het licht aanging.

Op de tribune lacht iemand.

- Stilte daar!... Getuige, ik moet er op aandringen dat U zich wat uitvoeriger uitlaat.

- Dat kan ik niet, meneer de president.

Nu wordt de president toch even nijdig:

- Voor de politie wist U zich toch heel wat meer te herinneren. We zullen Uw zwakke memorie dan wel 'es even opfrissen!

- Voor de politie, Edelachtbare, merkt De Stille op, heb ik precies hetzelfde verklaard. Die heeft mij alleen ettelijke vragen gesteld welke met het feit als zoodanig niets hebben te maken.

De president, die intusschen in het dossier het betreffende stuk heeft gevonden, hamert.

- Dat te beoordeelen staat aan ons!

De Stille zwijgt.

Met een doffe, monotone, nauwelijks verstaanbare stem leest de griffier het proces-verbaal door, dat de politie heeft opgemaakt. Het is om-

slachtiger dan de verklaring welke De Stille hier heeft afgelegd. Maar de wezenlijke inhoud is hetzelfde, alleen heeft men uitvoerig vermeld hoe laat getuige Verheijde in het café kwam, hoe laat hij vertrok, etc.

De president vraagt niet verder.

Een verslaggever op de perstribune grinnikt, fluistert tegen een collega:

De vent had nog gelijk ook!

- Wenscht meneer de Officier van Justitie dezen getuige nog iets te vragen?

Maar de Officier ziet daarvan af. Aan getuigen als deze Verheijde heeft het Openbaar Ministerie niet veel.

- Meneer de verdediger misschien?

- Ja, graag, meneer de president.

De Stille draait zich half om. Er is iets in die stem, dat hem bekend voorkomt. Hij ziet het jonge, scherpe gelaat met den licht gebogen neus boven de zwarte toga, het donker golvende haar, de heldere oogen... Dat is Geert, Geert Rijkens, de vroegere schoolkameraad.

Er trekt een glimlach van herkennen rond den mond van den ander - er is èen moment een korte pauze - dan stelt de verdediger zijn vragen.

- Getuige, als ik het dus goed heb begrepen dan hebt U de daad zelf niet zien plegen?

- Juist, die heb ik niet gezien.

- Maar - ik heb het lokaal bezocht - zoo groot is het niet. Hoe kan dat?
 - Ik zat in een hoek aan de bar, het was nogal druk dien middag en het licht brandde niet. Wij zaten, als ik het zoo eens mag uitdrukken, te schemeren...
 - Er loopt een gedempt gegrinnik langs de rijen.
 - Wat zag U toen het licht aanging?
 - Dat heeft getuige reeds verklaard, onderbreekt de president, U moet geen noodelooze vragen stellen, dat houdt de zaak maar op.
 - Pardon, meneer de president, ik wilde eigenlijk nog eens uitdrukkelijk van getuige hooren, dat hij nièt gezien heeft, dat deze verdachte de daad heeft begaan.
 - De Officier van Justitie staat op. Zijn brilleglazen blikkeren schichtig.
 - Ik protesteer tegen een dergelijk suggestief vragen-stellen!
 - De vraag is toegestaan, zegt de president.
 - Ik heb niet gezien, antwoordt De Stille dan, dat verdachte de vrouw dood stak.
 - Een ritselend gefluister gaat door de zaal als het bewegen van blaren in een lichten zomer-wind.
 - Dan heb ik verder niets te vragen, eindigt Mr. Geert Rijkens, terwijl hij haastig een paar aantekeningen maakt.
 - Gaat U daarachter maar zitten... Volgende getuige!

De Stille loopt de zaal door, zoekt een plaatsje op de getuige-banken. Hij ziet het donkere hoofd van Geert Rijkens boven de zittende toehoorders uitsteken en verbaast zich over dit toeval. Jaren geleden waren zij samen op school; jaren geleden debatteerden zij heftig over al de groote problemen van dit leven, daarna ging elk zijn eigen weg. En nù...

Nu verdedigt Mr. Geert Rijkens, een veelbelovend, jeugdig advocaat en procureur, een van Joost Verheijde's vrienden: Oome Daan, beschuldigd van moord. Hij zal het zeker goed doen, want als jongen stond Geert Rijkens bekend om zijn scherp verstand en om zijn scherpe tong.

De Stille kijkt om zich heen. Hij ziet Sjanètje zitten, aandachtig luisterend, het kale hoofd voorovergebogen om maar niets te missen van het verhoor. Hij ziet de verslaggevers, die schrijven, schrijven, schrijven en achter hen staat een fotograaf, die een pakkende illustratie bij de copie moet verzorgen. Hij hoort de diepe stem van Oome Daan, die af en toe een enkele opmerking maakt en op dezelfde rij als hij ziet hij een oude vrouw in Zuid-Bevelandsch costuum zitten. De witte, kanten muts staat breed-vleugelend over de nog rechte schouders. Die is minstens tachtig, denkt De Stille, wat doet ze hier? En plotseling schiet het hem te binnen, dat Oome Daan hem 'es op een middag heeft verteld, dat hij van achter

Goes vandaan kwam. ‘n Boertje van buuten’, had hij gegrinnikt. De Stille neemt de vrouw op. Hij ziet de gelijkenis in de gelaatstrekken tusschen Oome Daan en deze oude vrouw. Zijn moeder, dat kan niet anders.

De vrouw zit rechtop te luisteren. Het is duidelijk dat haar geen woord ontgaat van wat er voorvalt. In haar breeden schoot rust een zwarte, leeren tasch met nikkelen sluiting, daaromheen klemmen zich twee bruine, verweerde en verdorde handen. Het haar dat hier en daar onder de witte muts uitsteekt, is grijs. Om den hals draagt zij een snoer zwarte kralen, ook de schort en beuk zijn zwart.

- Ze is op d'r Zondagsch, denkt De Stille. En een vreemde ontroering maakt zich van hem meester. Hij luistert niet naar wat Toontje Müller, die nu als getuige wordt gehoord, verklaart. Hij staart alleen naar die oude, stramme vrouw met het harde, gesloten gelaat en de verdorde handen. Zij beweegt zich niet. Niets op haar gezicht, niets in haar oogen verraadt wat er in haar omgaat. Er is geen angst, wanneer er een ongunstige verklaring wordt afgelegd; er is geen vreugde, wanneer de verdediger een punt in het voordeel van zijn cliënt boekt.

Zij zit maar en luistert...

Zij is gisteren in den namiddag weggegaan uit dat dorp daar ergens achter Goes vandaan. Zij

heeft de deuren gesloten van de kleine boerderij en opdracht gegeven dat de knecht naar de beesten moet kijken. Toen is zij gaan lopen naar Goes - een uur gaans - en heeft den trein naar Holland genomen. Zij nam haar intrek in een klein hotel dichtbij het station en dezen zelfden morgen om half tien stond zij voor de deur van het Paleis van Justitie. Men heeft haar een plaats gegeven in de rechtszaal. Ze was er nooit eerder. Ze ziet voor het eerst in haar lange leven de plechtige, ernstige heeren achter de groene tafel en het gansche decor daaromheen; zij ziet voor het eerst sinds vele jaren haar oudsten zoon Daan, een groote, zware man met een bleek wat paffig gezicht.

Ze zit rechtop in haar Zondagsche kleedij en luistert...

In de zwarte tasch, die op haar schoot steunt, heeft zij een krantenbericht, dat het verslag geeft van den moord en de arrestatie van den dader. Ze heeft het uitgeknipt en is ermee naar den burgemeester gegaan, die inlichtingen inwon en haar vermoedens - de naam was eender - bevestigde.

Zij is een oude vrouw, gewend aan weer en wind, vertrouwd met den vetten klei-grond van het land daar achter Goes, met de paarden en de koeien op stal of in de wei - ze weet van al deze wereldsche zaken niets. Meer dan vijftig jaren geleden werd haar een zoon geboren en zij noemden hem Daan, naar zijn vader. De jongen groeide op als andere

jongens in het dorp. Hij ging naar school, hij was ongezeggenlijk dikwijls. Hij werkte op het land. Hij kwam op voor zijn nummer. Daarna kon hij niet meer aarden in het stille, Zeeuwsche dorp. Hij trok eruit. Soms hoorden zij nog iets in die eerste jaren - daarna niets meer... De vader stierf. De andere kinderen gingen het huis uit en kwamen in hun eigen bedoening te zitten. Zij kregen op hun beurt kinderen, ze stierven...

Een oude vrouw blijft achter op de boerderij. Ze leest de krant na den eten, slaat haren omslagdoek om, gaat naar den burgemeester. Drie dagen later weet ze dat zij goed geraden heeft.

En omdat zij goed geraden heeft zit zij den zeventienden April in de zaal van de Amsterdamsche Rechtbank en volgt de behandeling van de geruchtmakende moordzaak - Vermeulen. Zij is gekomen, omdat zij recht heeft te weten wat hier gebeurt. Niet uit nieuwsgierigheid, niet uit moederliefde... alleen omdat zij weten wil of h  ar zoon een mensch gedood heeft.

Zij kijkt met harde, starre oogen naar Moeder Sjaan, die feestelijk uitgedost getuigenis aflegt; Moeder Sjaan, die niet nalaat Oome Daan hartelijk te begroeten als zij langs hem komt.

- Dag Daan, jonge'.

- Dag Sjaan.

- Stilte, zegt de president, bent U...

Moeder Sjaan is minder kortaangebonden dan

De Stille... Ze geeft een breedvoerige schildering van het gebeurde op dien tragischen middag. Maar ook zij heeft niets gezien.

- Neeje, Edelachtbare Heere, as u me nou vraagt of Moeder Sjaan gezien heb dat Daan dat loeder overhoop stak...

De president valt haar in de rede.

- U kunt wel met wat meer piëteit spreken over het slachtoffer!

- Watte? informeert Moeder Sjaan, O, bedoel U dat, nou dat meissie dan... De tribune geniet hoorbaar.

- ...afijn, gaat Moeder Sjaan onverstoort verder, dan moet ik zegge asdat ik niet dat gezien heb!

Ze werpt een triomfantelijken blik door de zaal.

- U moet hierheen kijken, zegt de president.

- O... jewèl, meheer.

Dan staat de Officier van Justitie op.

- Het is wel merkwaardig, constateert hij op een drogen toon, dat er nu al verschillende getuigen zijn gehoord, die beweren niets gezien te hebben. Ik maak er hen opmerkzaam op, dat zij onder eede staan en dat ik niet van plan ben al te onwaarschijnlijke verklaringen van vrienden van verdachte zonder meer te accepteren.

Hij gaat zitten, kucht eventjes.

Een kleine, gespannen stilte valt, die verbroken wordt door Moeder Sjaan's heftige stem.

- Asjeblief! Pak maar an! Maar dat neëm ik niet! Ik staan hier niet te liege en as meheer daar het beter weet dan moet hij maar 'es op 'n middag tegen het donker bij mijn achter de kassa komme zitte'. Zal hij kenne beleve' dat Moeder Sjaan de waarheid zegt!

In de zaal ontstaat vroolijkheid. Ook De Stille lacht om Moeder Sjaan's uitbarsting en om Sjanètje's smallen, ingevallen mond trekken fijne lachrimpeltjes.

Alleen de oude boerin zit onbewogen. Het gaat langs haar heen, het dringt niet tot haar door, dat dit een van die humoristische momenten is, welke bijna elke groote rechtszaak oplevert. Ze weet alleen dat het hier gaat om leven en om dood. Wat valt er te lachen als een mensch de geboden Gods met voeten heeft getreden?

Zooeven stond de verdachte op, ze heeft toen zijn breede schouders gezien - hij was altijd een sterke kerel, Daan - ze zag ook, toen hij zich wendde tot zijn verdediger, even zijn profiel. Daan ziet er slecht uit. Hij had op het dorp moeten blijven en door zijn haren schiet hij ook al aardig.

Dat zijn de dingen waaraan de oude boerin even denkt, maar zij ontroeren haar niet. Misschien klemmen alleen twee verdorde handen zich wat vaster om de tasch.

De behandeling gaat verder.

Zij gaat verder, automatisch, zakelijk, monotoon.

Er zijn geen nieuwe gezichtspunten, er zijn geen tegenstrijdige getuige-verklaringen, er is geen verdachte, die zich opwindt, die protesteert, die snikt.

- Eigenlijk een saaie geschiedenis, mompelt een journalist op de volle pers-tribune. Hij heeft er zich meer van voorgesteld. Dagenlang hebben groote, zwarte koppen in de bladen geprikt: Het Drama in de Onderwereld, De Moord op Blonde Marie, Oome Daan bekent... Zij hebben een te nadrukkelijk accent gelegd op het gebeurde. Men heeft er zich te veel van voorgesteld, zooals men zich meestal te veel voorstelt van voorvallen in de onderwereld.

Langzaam, voorzichtig, beetje bij beetje wordt het net dichtgetrokken. Wordt het juridisch bewijs van Oome Daan's schuld geleverd. Want een bekentenis alleen is niet voldoende.

Maar er is de verklaring van Nap de Zwaan, die wordt voorgelezen. Nap de Zwaan, die bij Marie aan het tafeltje zat en het van vlakbij zag gebeuren.

Er zijn gelijklopende getuigenissen van Lange Willem en Dries de Steker, die het alles gezien hebben en geen enkele reden hebben eromheen te draaien nu Oome Daan zelf bekend heeft.

De spanning in de zaal verslapt. De aanvankelijke aandacht wordt verstrooid. Men fluistert met elkaar; een paar leden van de balie verlaten de zitting; een journalist, die opdracht had er een

stukje omheen te schrijven, druipt af. Er zit immers toch niks in. De publieke tribune wordt rumoerig en herhaaldelijk moet de president tot stilte manen. Oome Daan zit in de beklagdenbank met een onverschillig gezicht alsof dit alles hem niets aangaat. Alleen zijn verdediger is waakzaam. Misschien dat ergens nog een lichtpuntje opdaagt...

Er worden namen afgeroepen, er worden eeden afgelegd, er worden verklaringen gegeven en bevestigd.

De vroege voorjaarszon zet de zaal in een doorzichtig-helder licht. Door de geopende tuimelramen dringt het rumoer van de stad binnen. Een merkbare verveling hangt over dit gebeuren.

- Net alsof het ons geen van allen aangaat, denkt De Stille, net alsof het niet Oome Daan is, die daar zit en zijn vonnis afwacht.

En hij kijkt naar Sjanètje, die achterover leunt in de bank, op wiens scherp en mager gezicht duidelijk te lezen staat hoe verschrikkelijk onbelangwekkend hij deze zaak acht.

Alleen de oude boerin zit daar nog precies zoals zoeven: recht-op, onbewogen, met het scherpgesneden profiel en den harden mond.

Christien is de laatste getuige geweest. Zij heeft al evenmin iets bijzonders weten te verklaren. Haar getuigenis komt overeen met dat van De Stille en van Moeder Sjaan.

- Sta eens op, verdachte, beveelt de president.

Oome Daan staat in de beklagdenbank, breed en bonkig. De handen rustend op de balustrade voor hem.

- U bekent hetgeen u ten laste wordt gelegd?

Dan is het even heel stil; de aandacht verstrakt zich.

- Ja, zegt Oome Daan norsch.

- Maar waarom hebt u deze misdaad begaan?

- Nogal glad, klinkt het dof, die meid had me verloend.

- Dat is toch geen reden om haar te doden? Waar zouden we heen gaan als iedereen er een dergelijk standpunt op na-hield?

Oome Daan haalt zijn schouders op. Hij vindt dat een volkomen overbodige vraag. Het laat hem koud wat er op die manier van onze veelgeprezen maatschappelijke orde terecht zou komen. Daar heeft hij trouwens nooit over nagedacht.

- U bent al eens eerder met de justitie in aanraking geweest!

Er kruipt een trage glimlach om Oome Daan's mond.

- Dat mag geen naam hebbe', Edelachtbare.

Maar de president die een serieus man is, vat den humor van dit antwoord niet en leest het uitvoerige strafregister voor: mishandeling, diefstal, inbraak, inbraak met geweldpleging, diefstal, wederspanningheid...

Er loopt een verbaasd gemompel door de zaal.

- Dat ken wel uitkomme', zegt Oome Daan lakoniek.

Het woord is aan den Officier van Justitie.

Het is geen moeilijke taak, die de Officier van Justitie dezen morgen heeft. De zaak is om zoo te zeggen nu reeds in kruiken en kannen. Er is de bekentenis van den dader, er zijn de verklaringen à charge, die het bewijs volledig maken.

- Sommigen hunner - de Officier kan niet nalaten er nog eens op te wijzen - zeggen niets gezien te hebben. We kennen dat foefje. Er heerscht onder deze lieden somtijds een sterk solidariteitsgevoel. Zij verkeeren daarbij in de meening dat dit voldoende is om hen te beschermen tegen de wetten van onzen Staat. Ook in dit geval heeft men dat gepoogd. Ondanks het feit dat de dader bekende, ondanks het feit dat andere getuigen deze misdaad van begin tot einde hebben zien voltrekken. Waar in dit speciale geval de verdachte niet zal kunnen ontkomen aan zijn rechtmatige straf, waar aldus dit op een amoreel standpunt berustend solidariteitsgevoel geenerlei invloed gunstig ten opzichte van verdachte kan uitoefenen zal ik voorloopig afzien van het treffen van maatregelen tegen dat soort getuigen! Maar - en de stem wordt pathetisch - ik kan deze lieden wel verzekeren, dat ik bij volgende gelegenheden niet zal nalaten gebruik te maken van de middelen,

welke de wet mij toestaat. Het gaat niet aan, dat de maatschappelijke orde op dusdanige wijze wordt verstoord door een kleine kaste, welke er een eer in schijnt te stellen, de wetten van ons land maar òòk de wetten van den zedelijk hoogstaanden mensch met voeten te treden! Zij kunnen het zich voor gezegd houden, dat het Openbaar Ministerie te dezer stede niet zal aarzelen een rigourens voorbeeld te stellen!

De Officier van Justitie pauzeert even.

- Hij krijgt niet eens 'n open doekje, mompelt er een op de perstribune.

Dan gaat de stem verder. Kort, snijdend, recht op het doel. De misdaad wordt ge-reconstrueerd. Er komt meer kleur, meer bewogenheid in het requisitoir.

- Het was dèze man, roept de Officier uit, en hij wijst op den verdachte, die recht voor zich uitkijkt, het was dèze man - de beschuldigende vinger wijst thans naar de stille getuigen - die met dåt mes een mensch van het leven beroofde. Niet in een opwelling, Edelachtbare Heeren President en Rechters, niet in een vlag van drift, die eventueel als verzachtende omstandigheid aangevoerd had kunnen worden, maar in koelen bloede volbracht hij de afschuwelijke, door hem van te voren beraamde daad!

Sjanètje zit nu weer voorovergebogen te luisteren. Hij mag dat wel. Hij vindt zulk een drama-

tisch-getint requisitoir altijd in hooge mate boeiend. Hij weet ook dat die man daar achter de groene tafel oprecht verontwaardigd is. Dat het zoo pathetisch klinkt, komt alleen omdat hij een slecht acteur is.

De journalisten noteeren als razenden. Er is eindelijk wat gang in gekomen. De Officier is beter op dreef dan gewoonlijk.

- Wedden dat het levenslang wordt, stelt er een aan een collega voor.

Maar die heeft niet eens tijd om te antwoorden.

Hij schrijft:

- Ik ben thans tot de bepaling der strafmaat gekomen, Edelachtbare Heeren President en Rechters, de wijze waarop deze daad werd begaan, de afschuwelijkheid van de daad op zichzelf, het leven van dezen verdachte, dat eigenlijk een doorlopend schenden van de wetten van onzen Staat was - dit alles bij elkaar geeft mij geen aanleiding om rekening te houden met verzachtende factoren. Het is trouwens onmogelijk, omdat zij in de constructie en in de sfeer van deze zeldzaam brutale misdaad niet voorhanden zijn. Ik althans kan hen niet ontdekken. Deze man is een misdadiger van het aller-ergste allooi; deze man heeft nooit en te nimmer getoond eerbied te hebben voor de eigendommen van een ander noch - gelijk thans op overtuigende wijze is gebleken - voor een ander's dierbaarste goed: zijn leven! Hij

heeft niet ge-aarzeld op een gegeven moment en om een reden, die belachelijk van futiliteit is, het recht in eigen hand te nemen. Hij heeft niet gearzeld dit recht op rigoureuze wijze uit te oefenen. Welnu - ook ik zal niet minder rigoureuus zijn tegenover hem! Het is mijn innige overtuiging dat een man als deze beklaagde een gevaar vormt voor onze samenleving. Zijn gansche levensloop bevestigt zulks.

Edelachtbare Heeren President en Rechters, ik verzoek u beklaagde D. Vermeulen schuldig te verklaren aan hetgeen hem bij dagvaarding ten laste is gelegd met name moord met voorbedachten rade en hem deswege te veroordeelen tot levenslange gevangenisstraf!

Er hangt na deze woorden een diepe stilte in de zaal. Vermoeid zakt de Officier van Justitie in zijn stoel neer. Het gelaat van Oome Daan blijft onveranderd.

- Wat heb ik je gezegd? fluistert de journalist die dezen eisch zooeven voorspelde.

Sjanètje zucht. Levenslang, levenslang... De houding der oude boerin is niet gewijzigd en De Stille verwondert zich daarover. Het is toch h aar zoon... Alleen Moeder Sjaan heeft een zakdoek voor den dag gehaald, snuit luidruchtig haar neus. Op de publieke tribune ontstaat wat beroering.

Maar de verdediger heeft het woord al genomen.

De Stille luistert met aandacht naar Geert

Rijkens' heldere stem. Hij vecht voor een verloren zaak, denkt hij, daar kan hij immers niets aan doen. Het feit staat vast. Er is geen speld tusschen te krijgen. De bewijsvoering van den Officier klopt als een bus. Een dankbare taak is het in geen geval...

- Iedere beklaagde, hoort hij Geert Rijkens zeggen, wàt hij ook misdaan heeft, heeft recht op een verdediger. Het is de taak van dezen verdediger datgene wat zijn cliënt ten laste wordt gelegd te toetsen, zorgvuldig te toetsen of het met de feiten in overeenstemming is. Ik breng van af deze plaats gaarne hulde aan het scherpzinnig betoog van mijn geachten opponent, maar hij vergunne mij de opmerking dat zoo het feit al vaststaat hij mijns inziens den voorbedachten rade met heeft bewezen. Mijn cliënt heeft onmiddellijk bekend, dat hij de vrouw vermoordde, hij heeft evenzeer bekend dat hij ten opzichte van haar minder prettige gevoelens koesterde, die geenszins onverklaarbaar zijn. In het milieu, waarin beklaagde leefde, bestaat er wellicht geen erger vergrijp, dan datgene waaraan het slachtoffer zich heeft schuldig gemaakt. Mààr, Edelachtbare Heeren, mijn cliënt heeft nòòit bekend dat hij deze vrouw is gaan zoeken met de bedoeling haar te doden. Hij heeft zich ook nooit tegen wie dan ook in een dergelijken zin uitgelaten. Het ligt voor de hand, dat beklaagde van plan was een hartig woordje te spreken met het slachtoffer...

- Te sprèken, zegt U? interrompeert de Officier hoonend.

- Ja, meneer de Officier, dèt zeg ik! En ù kunt niet bewijzen dat hij iets anders van plan was! Hij vond de vrouw niet in het door haar bewoonde perceel, trof haar echter later op den middag in het bewuste café. Het is heel goed mogelijk - beklagde is een impulsief man - dat het zien van haar, die hem verraden had, hem in een zoo hevige woede deed ontsteken, dat hij naar het wapen greep en het betreurenswaardig misdrijf beging. Ik moet ten sterkste protesteeren tegen de voorstelling van mijn geachten opponent, die alleen al in het feit dat beklagde deze vrouw zòcht, een bewijs ziet van voorbedachten rade.

Sjanètje knikt goedkeurend. Wat die verdediger daar zegt is juridisch volkomen juist. Hoe de Officier het ook voorstelt - vermoedelijk heeft hij zelfs wel gelijk - hij zal toch nooit kunnen aantonen dat Oome Daan de vrouw wilde dooden. Dèt hij haar doodde is een andere zaak...

- Hij zal met d'r hebbe wille klaverjasse', grinnikt Lange Willem.

- Ssssst, sist Moeder Sjaan, die geen woord wil missen.

Uitvoerig schildert Mr. Geert Rijkens het milieu van beklagde. Hij wijst er op dat het een wereld op zichzelf vormt, een wereld met eigen gewoonten en zeden, met eigen wetten.

- Ik ken maar èèn wet, merkt de Officier nijdig op.

- Ik ook, meneer de Officier, gaat de jonge verdediger verder, maar dat neemt niet weg, dat we geen blindemannetje hoeven te spelen. Het is nu eenmaal een feit dat in die andere wereld met een anderen maatstaf wordt gemeten. Wij, ordelievende burgers, maken prachtige wetten, waaraan een ieder zich heeft te houden. En het is goed dat wij deze maken, want zij zijn de pijlers waarop onze hedendaagsche maatschappij rust. Zonder deze zou het een chaos worden...

- Precies, zegt de Officier voldaan.

- Määr, Edelachtbare Heeren, al die maatregelen, al die wetten, die de bescherming der maatschappelijke orde en van het individu beoogen, hebben niet kunnen verhinderen dat er in onzen Staat een ander staatje leeft. Men kan daarover denken hoe men wil en ik zal de laatste zijn om dit goed te keuren - het neemt echter niet weg, dat wij nuchter moeten staan tegenover de realiteit. Wij kunnen het eenvoudig niet negeeren, omdat het er is, omdat het bij wijze van spreken dagelijks van zijn bestaan doet blijken. Meneer de Officier kan nu wel zeggen: het is er niet omdat ik maar èèn Staat erken - hij moge het mij niet euvel duiden, wanneer ik dan zeg dat een dergelijke houding mij onvermijdelijk doet denken aan die van den befaamden struisvogel.

Die andere wereld is er wèl! De man, die vandaag voor Uwe rechtbank terecht staat, is daarvan het levend bewijs. Door zijn aard, door zijn ganschen levensloop, door het toeval of noem het wat mij betreft noodlot, hoort hij in die wereld thuis. Hij kent eigenlijk geen andere. Zijn vrienden maken er deel van uit, de vrouwen, die hij kent, hooren er thuis.

Ik zeg dit alles niet om ook maar iets te vergoelijken, ik zeg het alleen om de psyche van dezen mensch te verklaren. Het is immers duidelijk dat het milieu, en zeker een milieu als dit, een hevigen invloed op iemand kan uitoefenen.

Wij vinden het dooden van een mede-mensch een der grootste zonden; zij echter hechten nu eenmaal aan een menschenleven minder waarde.

Wij vinden het onbegrijpelijk dat iemand een ander van het leven berooft om een dergelijke kleinigheid; zij echter staan daar anders tegenover. Om de misdaad te begrijpen, die deze man heeft begaan moet men zich kunnen verplaatsen in diens psyche, moet men het milieu kennen, waarin hij leefde, een milieu dat wellicht - op een ander niveau dan altijd - strenger wetten, zij het dan ook ongeschreven, aanhangt dan wij... Ik verdedig deze niet, natuurlijk niet, maar het kennismaken ervan kan bijdragen tot het begrijpen van wat op dien noodlottigen namiddag geschiedde.

Een verslaggever noteert:

Pleiter zijn hartstochtelijk uitgesproken pleidooi beëindigend, achtte den voorbedachten rade niet bewezen en verzocht met de door hem aangegeven omstandigheden rekening te willen houden.

De Officier van Justitie zag af van repliek.

Beklaagde, het laatste woord krijgend, zeide, dat hij niets had op te merken.

De uitspraak werd daarop bepaald op 1 Mei a.s. des morgens tien uur.

De zaal stroomt leeg...

De Stille ziet onder het weggaan hoe Oome Daan met een handgebaar zijn bekenden op de tribune groet.

- Voor je kijken! snauwt de achter hem loopende brigadier.

Aan de perstafel blijft nog een enkele journalist zitten. De anderen gaan weg.

Advocaten, dames die een gereserveerde plaats hadden, getuigen druipen langzaam af.

De Stille wacht in de getuigenkamer. Hij ziet door de glazen deuren Sjanètje voorbij schuifelen in zijn lichte, getailleerde overjas, met den breedgeranden, grijzen hoed; hij ziet Toontje Müller, Christien en Moeder Sjaan in druk gesprek voorbijgaan, Lange Willem, Dries de Steker... Hij ziet ook een oude, krasse vrouw in boeren-costuum de trap afkomen en door de draaideuren

verdwijnen. Een hard, gesloten gelaat tusschen vleugels van witte kant...

Dan komt Mr. Geert Rijkens. Nog in toga, een dossier onder den arm. Hij gaat naar De Stille toe.

- Kerel, da's lang geleden! Wacht je even? Gaan we samen lunchen...
- Goed, zegt De Stille, ik wacht even...

Joost Verheijde en Geert Rijkens zitten voor een der breede vensters van Americain. Ze hebben samen geluncht en nu, terwijl hij een sigaar opsteekt, schijnt Geert Rijkens geneigd tot een meer vertrouwelijk gesprek. Dat is er gedurende de geheele lunch nog niet geweest. Men heeft schoolherinneringen opgehaald, men heeft elkander gesproken over oude, wederzijdsche kennissen. Men is uitdrukkelijk gebleven aan de oppervlakte der dingen.

Er is èèn zaak, die Mr. Geert Rijkens bijzonder intrigeert. Hoe het in hemelsnaam mogelijk was, dat Joost Verheijde dien middag in dat obscure kroegje zat, zoodat hij in een proces als zoeven gedagvaard kon worden. Hij, als Amsterdammer, kende die gelegenheid niet eens! Een gelegenheid trouwens, dat bleek immers uit alles, die een behoorlijk mens niet hèeft te kennen! Hij hoopte en hij hoopt nòg dat Joost er wel zelf een redelijke verklaring voor zal weten te geven. Een dergelijk ongewoon feit behoort men toch te verklaren. Er

moet een reden voor zijn. Misschien was hij wat aan de rol... wie weet?

Geert Rijkens kijkt den ouden school-kameraad aan. Veel veranderd is hij eigenlijk niet. Er is nog hetzelfde smalle gezicht, hetzelfde hoge, blanke voorhoofd, hetzelfde stugge, blonde haar, maar om den mond en in de grijze oogen ligt een uitdrukking die er vroeger toch nooit geweest is. Iets hard en geslotens. Iets dat het eigenlijk zoo jonge gelaat, plotseling en verraderlijk, veel ouder maakt.

- Je was toch op een bank niet? begint Geert Rijkens.

De ander knikt.

- Jaren geleden... nu niet meer.

- Beviel het werk je niet?

- Jawel, maar ik werd ontslagen... overcompleteet.

- Ach, dat is beroerd, zegt Geert Rijkens.

Maar slecht schijnt het hem toch met te gaan. Joost Verheijde ziet er wei-verzorgd uit.

- En nu? vraagt hij.

- Nu?... Niets... ik doe niets...

Hij zegt het heel lakoniek, alsof het iets doodgewoons geldt.

Geert Rijkens lacht een onbehagelijk gevoel weg.

- Ik wou dat ik dat ook kon zeggen!

- Als ik jou was zou ik daar maar niet te erg naar verlangen.

- Maar je schijnt dan toch te kunnen leven, informeert hij wat aarzelend.

- Tja... dat schijnt zoo...

Als ik wijs ben, denkt de veelbelovende, jonge advocaat Geert Rijkens, dan ga ik nu weg. Hij zal me zonder eenigen twijfel om hulp vragen, geld willen leenen of iets van dien aard.

Maar hij staat niet op. Hij is nieuwsgierig geworden en dat gevoel is sterker dan al het overige... Daarbij Joost Verheijde vraagt niets. Hij heeft de opkomende onrust in Geert Rijkens bespeurd. De onrust van een man, die dreigt te worden gehaald uit een gemakkelijk, behagelijk bestaan.

- Het gaat jou zeker goed? vraagt hij dan.

Geert Rijkens haalt zijn schouders op, geeft een vaag antwoord.

- Het is moeilijk voor een jong advocaat... Er zijn er zooveel en het valt niet mee je een praktijk te veroveren.

Het moet jou anders wel zijn meegevallen, denkt Joost, want uit een gesprek vanmorgen in de wachtkamer bleek hem, dat Geert Rijkens ge-associeerd was met Mr. Abrahams, een van de bekendste advocaten in de stad.

- Ben je getrouwd?

- Nog niet... zegt Geert Rijkens, over een maand ga ik trouwen.

- Met wie?

- Met Elsa Abrahams... je kent haar niet. De naam zal je niets zeggen.

De naam zegt me genoeg, gaat het door Joost Verheijde's gedachten, natuurlijk een dochter van dien compagnon. De man tegenover hem gaat den voor hem afgebakenden weg precies zooals het behoort. Hij trouwt de dochter van zijn ouderen compagnon. Hij zal later de heele praktijk overnemen. Hij zal een gezeten, deftig burger van Amsterdam worden, in talrijke commissies zitting nemen, trouw het Concertgebouw bezoeken en - wie weet, wie weet? - zelfs in den Raad gekozen worden.

- Hoe kwam je, onderbreekt Geert Rijkens zijn gedachten, eigenlijk verzeild in die kroeg?

- Ik kom daar wel meer, luidt het rustige antwoord.

En de kalmte en nuchterheid, waarmee het gegeven wordt geeft den ander een onbehagelijk gevoel. Dat men daar eens een enkelen keer verzeild raakt, kan den beste gebeuren, maar daar geregeld komen is eenvoudig absurd. Je kunt je er eenvoudig niet vertoonen...

Mr. Geert Rijkens kijkt ietwat ongerust om zich heen. Hij kan het zich niet permitteeren te lunchen met lieden, die dergelijke funeste gelegenheden frequentieeren. Hij zal nu toch zeker eens opstappen.

- Ober, roept hij en tegen Joost Verheijde:

Het spijt me, amice, maar ik heb een conferentie straks, die ik niet kan verzuimen. Je begrijpt er alles van.

- Alles, zegt Joost.

Mr. Geert Rijkens betaalt en als Joost tegenwerpingen maakt zegt hij met een vergeefsche poging tot hartelijkheid:

- Ben je gek, kerel! Ik heb jou uitgenoodigd, ik vond het veel te gezellig... Kom 'es aanlopen bij gelegenheid.

Mr. Geert Rijkens verdwijnt haastig.

Joost ziet hem met snelle, zekere passen het Leidsche Plein oversteken, dan achter den Stadsschouwburg verdwijnen.

Even blijft hij nog zitten en denkt aan den voorbijen ochtend. Aan Oome Daan, die voor een behoorlijk aantal jaren zal worden opgeborgen; aan de oude boerin, die nu wel weer in een trein zal zitten en tegen den avond het dorp daar achter Goes zal bereiken; aan Geert Rijkens, die knap gepleit heeft, maar al iets te dik is geworden om nog een vriend van hem te kunnen zijn; aan Sjanètje, aan Toontje Müller, aan al de anderen.

Toontje heeft hem gevraagd om dezer dagen eens bij Moeder Sjaan te komen. Misschien viel er iets op te knappen, maar mondje dicht! Hij denkt ook aan het overhaast vertrek van Geert... Kom 'es aanlopen...

De Stille lacht een beetje voor zich heen. Dat

zal hij zeker nièt doen, hij zou trouwens waarschijnlijk niet eens ontvangen worden...

Jaren liggen tusschen een oude vriendschap en vandaag; jaren die veel doen vergeten, vreugde en saamhoorigheid, gelijk-gerichte belangstelling en verwachtingen; jaren die voor den een de kleine kans op geluk verloren doen gaan, die den anderen weg openen naar een goed en geregeld bestaan. Geert Rijkens trouwt met Elsa Abrahams, de dochter van zijn rijken compagnon. Of hij gelukkig met haar zal zijn? Misschien, misschien... Maar er zal zeker een foto in de dagbladen verschijnen: Het Bruidspaar van den Dag. De Stille hokt met Zwarte Lizzy. Dat is àlles... Maar het zijn twee werelden.

En De Stille wèèt dat.

XI

OP den dag, dat Oome Daan veroordeeld werd tot twintig jaar gevangenisstraf, een dag met veel zon op het water en op de daken, een dag met helder licht en overal jong groen aan boomen en struiken, pakt Sjanètje zijn koffers.

Hij doet het haastig maar niet zonder overleg. Er is zooveel om mee te nemen en zoo weinig dat hij kan missen. Zijn kleeren, zijn boeken, diè vooral. Maar het is nu eenmaal onmogelijk om alles in die paar koffers te krijgen. Soms, na een korte aarzeling, zet hij weer een boek terug in de breede muurkast, ruilt het voor een ander. Men moet tenslotte kunnen kiezen. Om twee uur staan de drie koffers gepakt.

Sjanètje gaat naar het groote venster en kijkt naar den Amstel, stroomend onder een opengewaaiden, frisschen hemel. Hij houdt van dit uitzicht, hij is eraan gehecht. Dat hij nu afscheid

moet nemen, dat hij het, wie weet in hoe langen tijd, niet zal terugzien gaat hem aan zijn hart.

Maar het is beter zoo...

Sjanètje is nooit een man geweest, die risico's nam. Hij is niet veel veranderd sinds hij zijn broeken versleet op de kantoorkruk der kleine Brabantsche secretarie.

Eddy heeft het hem verteld. Gisteren in De Vergulde Leeuw. Hij is bij Sjanètje komen zitten, dadelijk toen die het café binnenkwam.

- Zoo, jongetje, zei Sjanètje vriendelijk.

- Luister 'es, Sjanètje, vertelde Eddy fluisterend, je moet 'm smeren.

Sjanètje hinnikte een hoog lachje.

- 'm Smeren?! Hoe kom je d'r bij, jongetje... Laten we over iets anders spreken.

Maar de jongen had aangedrongen en de jongen had gelijk.

Een van hen had ruzie gekregen met een klant. Het ging natuurlijk om geld. De jongen had hoge eischen gesteld, en, toen de man weigerde daaraan te voldoen, gedreigd de heele affaire aan het licht te brengen.

Sjanètje luisterde gespannen toe.

- Wat is dat voor 'n rot-streek, zei hij heesch.

Eddy haalde zijn schouders op.

- De Lip heeft er al zoo lang genoeg van, legde hij uit, hij deugt niet voor het leven en nou wil hij als hij de centen niet krijgt meteen maar 'es schoon

schip maken. Het kan hem niet verdomme wàt er met hem gebeurt.

- 't Zal wel niet zoo'n vaart lopen, merkte Sjanètje op.

- Ah Sjanètje, jij kent de Lip niet. Die zet door wat hij in z'n kop heeft en dan hangen we allemaal. Daar ken je donder op zegge'!

- En die klant?

- Die verdomt het te betalen. Die denkt dat de Lip het toch niet durft aan te brengen, omdat hij er dan ook zelf bij is... Maar ik ken de Lip, Sjanètje, en hij doet het!

- Zoo... zoo jongetje, heeft Sjanètje peinzend gezegd.

- As ik jou was, vervolgde de jongen, smeerde ik 'm. As ze d'r achter komme - en dat doen ze! - dat jij bij jou thuis... nou...

- Tja, dat zou niet wenschelijk zijn.

Sjanètje dronk voorzichtige teugjes van zijn melk. De jongen had gelijk. Het zou inderdaad beter zijn als hij voor een tijdje verdween. Naar het buitenland. Alleen de zaken zouden er onder lijden. En Bill... die kon hij zoo maar niet meenemen.

Alsof de ander zijn gedachten raadde, zei hij:

- Bill ken bij ons komme'. D'r is nog een kamer vrij.

Het zou natuurlijk een oplossing zijn. En wat de sneeuw betreft... Die zou hij moeten laten

lopen. De Stille in vertrouwen nemen? De Stille inwijden in alle details, hoe en waar hij het kreeg? Beter van niet... Men moet geen risico's nemen en voorloopig kan hij het toch rustig uitzingen.

- Hoor'es hier, jongetje, zei Sjanètje, jij moet de Lip 'es aan de tand voelen, begrijp je, of hij het werkelijk van plan is en dan kom je vanavond om tien uur even bij me.

Klokslag tien uur was Eddy bij hem gekomen, had hem verteld dat de Lip glashard was. Den volgenden dag zou de beslissing vallen...

- Dank je wel, jongetje... Hier dat is voor jou.

Sjanètje gaf den jongen een tientje. Daarna heeft hij Bill ingelicht. Hij heeft hem verteld wat hij kwijt wilde zijn en vooral dat het beter was dat hij, Bill, in Amsterdam bleef. Hij kon bij Eddy wonen. Eddy was een lieve jongen. Sjanètje zou de huur betalen.

- Ikke wil niet, had Bill gezegd.

- Je moet.

- Nee... ikke hier blijf...

Het had Sjanètje heel wat moeite gekost den jongen van de noodzakelijkheid te overtuigen. Het had hem ook een prachtige zijden das en een van zijn kostelijke overhemden gekost.

Tenslotte had Bill beloofd Sjanètje's raad op te volgen.

Daarna had Sjanètje een briefje geschreven aan zijn leveranciers in Rotterdam, dat hij voorloopig

verhinderd was verder als agent op te treden... 'Zoodra - aldus stond het er te lezen in Sjanètje's keurig handschrift - de omstandigheden zich ten goede zullen hebben gekeerd, zal ik U nader berichten. Hoogachtend Uw dienstwillige dienaar J. Vermolen'. Vanmorgen heeft hij enkele geldzaken in orde gebracht, daarna zijn koffers gepakt. Hij heeft alleen nog even De Stille te schrijven. Anders zou die voor niets komen.

Sjanètje gaat aan zijn schrijftafel zitten en schrijft het briefje, dat de zaken voorloopig geen voortgang kunnen vinden, dat hij om bepaalde redenen naar het buitenland vertrekt. Het spijt hem van de gezellige avonden en van de spannende schaakpartijen.

Het spijt Sjanètje werkelijk. Dat is geen frase zonder meer. Maar het moèt. Het zou onvoorzichtig zijn te blijven. Men heeft tenslotte ook in het leven te kiezen.

Nu is Sjanètje gereed. Hij heeft alleen maar een wagen te bellen; zijn hoed, jas, handschoenen en wandelstok te nemen en hij kan gaan.

De wagen wòrdt gebeld.

Daarna loopt Sjanètje langzaam de kamers rond; de luxueuze slaapkamer met het breede, lage bed; de badkamer, die hij nog geen maand geleden had laten opknappen; boven de twee vertrekken voor de gasten des huizes...

Hij blijft lang staan voor de groote kast met

boeken; zijn dorre, beenige hand gaat streelend langs de ruggen, neemt een klein Boeddha-beeld op, dat verheven en subliem glimlacht; er staat een foto van Bill in zijn strakke livrei met de blinkende knopen. Die stopt Sjanètje in den zak van zijn jas. Er geuren bloemen op tafel, lange, slanke tulpen. Hij geeft ze versch water. Voor het laatst...

Dan wordt er gebeld. De taxi...

De chauffeur laadt de koffers in de auto. Sjanètje sluit zorgvuldig het huis af. J. Vermolen staat er met witte, sierlijke letters op de deur gecalligrafeerd.

- Centraal-station, chauffeur.

De man tikt aan zijn pet, smakt het portier dicht.

Een half uur later vertrekt de Parijsche trein. Sjanètje staat voor een der ramen in den corridor, ziet Amsterdam verdwijnen. Huizen en water, lichte nevel en zon op grauwe daken...

Den volgenden morgen ontvangt De Stille Sjanètje's brief. Die ligt op de mat bij de voordeur, als hij de trap afkomt om uit te gaan. Hij kijkt even verbaasd naar zijn naam op de enveloppe. Het is lang geleden dat De Stille een brief kreeg. Hij weet niet eens hoè lang geleden. Aan de achterzijde leest hij de initialen J.V., grillig door elkander geslingerd. Er stijgt een lichte geur van parfum tot hem op. J.V.... dat is Sjanètje. Voor-

zichtig scheurt hij de enveloppe open, leest Sjanètje's woorden. Dat het voorloopig uit moet zijn met de zaken, dat het hem spijt om de genoegelijke avonden en de spannende schaakpartijen, dat hij voor onbepaalden tijd naar het buitenland vertrekt. Meer niet...

- Verdomme, vloekt De Stille, verdomme nog an toe...

De Stille wil er meer van weten. Hij wil weten wát er achter zit.

Waarom Sjanètje 'm gesmeerd is? Is het om die heele flikker-beweging, is het om de sneeuw?... Maar dan zou Sjanètje hem toch ingelicht hebben. Dan zou hij toch ook moeten oppassen.

Er is onzekerheid in hem. Een vage, groeiende onrust. Waarom schrijft Sjanètje zoo geheimzinnig, waarom noemt hij geen man en paard? Waarom als het niks met de zaken had uit te staan had Sjanètje de zorg daarvoor niet aan hem kunnen overdoen? Hij kent de afnemers toch; zij kennen hem...

De Stille gaat naar De Vergulde Leeuw.

Misschien weten ze daar meer. Maar er is niemand in De Vergulde Leeuw. Alleen Leo, het kellnertje, staat met een vermoeid, slaperig gezicht achter het buffet glazen te spoelen. De Stille ondervraagt hem, maar Leo weet van niks, zegt hij. Misschien Eddy of Zachte Willy...

- Waar zijn die?

- In d'r nest. Die komme' d'r niet voor twee uur uit.

De Stille kijkt op de klok boven het buffet. Het is nog niet eens twaalf.

- As je om vier uur hier bent zulle ze d'r wel zijn, stelt Leo voor, ken je d'r meer van hoore'. Ik zal wel zegge dat je geweest bent.

- In orde, zegt De Stille en loopt het café uit, de straat op, in de richting van den Amstel.

Het water is blauw en golvend onder den open hemel. Een skiffeur schiet scheerlings daarover. Er varen lange, breede en langzame aken met kleine vlaggen en wimpels. Bij het bootenhuis wordt een acht naar buiten gedragen. Daar staat De Stille even bij te kijken. Een ranke, smalle boot, die op het water te wiegelen ligt; jongens in lichte truien, korte broek; een zware bootsman, die zijn pijp smoort op het platform en de wegvarende boot nakijkt. Dan gaat hij naar binnen...

De Stille vervolgt zijn weg langs het breede water en het helder groen van glooiende dijken. Hij loopt zoo maar. Hij weet niet waarom en waarheen. Er is vrees in hem. Hij heeft op de publieke tribune gestaan gisteren toen Oome Daan zijn twintig jaar kreeg. Twintig jaar dat moet je niet uitvlakken. Dat zijn in ieder geval ook twintig lente's zooals deze. Lente's met ruime luchten en wijde vergezichten. Met zon op huizen, boomen en water. Met wind, die waait om je kop.

Met bloed, dat sneller, onstuimiger stroomt. Het leven is bijna goed op dagen als deze. Ook al is er ergens onzekerheid in je. Ook al moet je maar zien hoe je er morgen en overmorgen weer komt. Hoe je het verder rooit...

Hij denkt dan in een plotselinge vlag van teederheid aan Zwarte Lizzy, die nu wel blij zal zijn dat Sjanètje er tusschenuit is. Hij denkt met een glimlach aan een avond kort geleden, dat ze thuis waren gebleven, en dat Zwarte Lizzy eensklaps een schaakbord voor den dag haalde en hem uitnodigde met haar te spelen. Net alsof dat iets gewoons, iets doodgewoons was. En zoo had hij het dan ook opgevat. Hij had niet veel gezegd, had haar niet al te vlug laten verliezen. Ze keek hem met nauwelijks verholten triomf aan na afloop.

- Ik ken het al 'n beetje, niet Stille?

Hij knikte alleen maar, nam haar hand, een kleine, ruwe hand en kustte die.

- Wat is er nou? vroeg ze.

- Niks, zei De Stille, alleen dat je verdomd lief bent.

Daaraan moet hij denken nu hij hier loopt op dien weg langs het water. Voor het eerst sinds vele maanden. Hij ruikt den geur van het jonge gras, van het overal bottende groen. Een prikkelende, hartige reuk. Je zou eigenlijk in dezen tijd een poosje naar buiten moeten gaan. Waarom niet? Al is het maar een paar dagen. Ergens aan zee, waar

duinen zijn en weinig mensen. Je zou Lizzy mee kunnen nemen. Dan was ze er ook eens uit. Ver van De Kakatoe, ver van Dirk, die bij de Post is, ver van Moeder Sjaan en van Toontje Müller. Een logement in een klein dorp waar memand je kent, waar je een vreemdeling bent. Maar dat kost geld. En geld is er niet. Tenminste nu niet, nu Sjanètje de relaties heeft verbroken. Anders had hij kunnen sparen... Spàren?... De Stille lacht om het idee.

- Menschen als wij sparen niet, denkt hij. Daar komen ze niet toe. Geld is er om het op te maken. Dan had je er wat aan. Ik zal morgen Toontje opscharrelen. Als die zaak werkelijk stuk is moet er toch wat gedaan worden en Toontje had wat op het oog.

Dien middag om vier uur weet De Stille wat er aan de hand is. Eddy licht hem in, zoals hij ook Sjanètje heeft ingelicht. De Stille begrijpt dat de zaak inderdaad stuk is. Wat hij nièt begrijpt is, dat Sjanètje hem niet in vertrouwen heeft genomen.

- Voor mij is 't ook 'n strop, probeert Eddy hem te troosten, je ken er donder op zegge dat d'r weer heibel komt en dat ze ons nog meer in de gate houden dan vroeger... 't Valt toch al niet mee...

De Stille ziet den jongen aan. Hij heeft 'm nooit goed kunnen lijden, hij heeft dat heele slag nooit

goed kunnen zetten. Behalve Sjanètje dan op den duur. Maar jongens als Eddy en Zachte Willy en De Lip... nee, dat was niks voor hem. Maar er is iets in Eddy's stem, dat hem treft.

- Nee, zegt hij, makkelijk zullen jullie het ook niet hebben.

Eddy trekt een zorgelijk gezicht.

- Het is toch zeker heelemaal 'n sof in het leven, constateert hij. Je weet soms niet hoe je den volgenden dag an eten moet komme. Je ken waarachtig beter gaan stempele. As je vroeger 'n klant had kwam die nog wel 'es royaal over de brug. Maar nou? Ze vallen dood op 'n dubbeltje. Dt wou maar dat ik 'n baantje had, zucht hij, maar wie geeft er ons nou 'n baantje, zeg nou zelf.

De Stilte knikt.

- Maar je bent zoo muzikaal, heb ik 'es gehoord.

De jongen trekt een gezicht. - Ja, ik speel viool en 'k heb in een strijkje gewerkt, dat was van 'n neef van me. Maar 't is op straat gezet - ze namen liever buitenlanders. Waar krijg je hier kans, als je Hollander bent? Al zou je tienmaal beter zijn! 'k Heb het als nummertje geprobeerd, met liedjes, maar de heeren agenten hebben ook liever buitenlanders en de heeren directeuren net zoo. Nee, met muzikaal zijn kun je hier van honger verrekken als Hollander. Nou... zoo kom je d'r in. Je wordt op een avond aangesproke en dan denk je bij je eigen: Waarom niet? Je gaat mee, je verdient

weer 'es een paar cente en zoo scharrel je verder. Nee, Sjanètje, dat is een ander type, die is er achter. Afijn, je kent 'em. Die kan rustig naar het buitenland gaan, als hij d'r zin in heeft. Maar ons soort? Ik ben blij, als ik geld voor de tram heb!

- 'n Borrel? biedt De Stille aan.

- Liever 'n advocaatje.

- Kan je dan niet thuis komen?

Eddy lacht.

- Thuis? zegt hij. Mijn vader zou me zien aankomme! Die trapt me toch zeker zoo de deur uit sinds dat vonnis, wat ik gehad heb. Alleen van m'n moeder hoor ik nog wel 'es wat, stiekum, want de Ouwe mag het niet weten... Ik zou het trouwens niet meer kunnen. Een godganschelijken dag thuis zitten, achter baantjes anloope, die je toch niet krijgt... Dan maar liever zòò. Nou ben ik tenminste vrij, kan ik doen en late wat ik wil... Dat is toch ook wat waard.

- Denk je dat De Lip...

- Natuurlijk, onderbreekt de jongen hem, moet je De Lip kenne. Glàshard. Die brengt de zaak an zoo vast as 'n huis.

- En jullie dan?

Eddy haalt onverschillig zijn schouders op.

- Weet ik het! Misschien zijn we d'r dan allemaal gloeiend bij. Gaan we gezellig met z'n allen naar Avereest of zoo. Misschien ook met... Dan

wordt de zaak op de oude voet voortgezet, eindigt hij lachend.

- Hoe oud ben je? vraagt De Stille.

- Twee-en-twintig, antwoordt Eddy, over 'n paar jaar is het toch afgelopen. Het wordt nou al minder. Ik word al 'n dagje ouder...

Er is veel bitterheid en een beetje angst in zijn stem.

- En wat dan? wil De Stille vragen. Maar hij zwijgt. Hij weet immers wel dat die jongen daar tegenover hem weer zijn schouders zal ophalen of een onverschillig antwoord zal geven.

- Vrouwen hebben het makkelijker, zegt de jongen stil. Die lopen langer mee.

Er liggen diepe schaduwen rondom zijn oogen; een scherpe, vermoeide trek is er om den mond. Een trek die hem ouder maakt, een barst in dien gladden spiegel.

- De Lip, vervolgt de jongen voor zich heen pratend, is nog een jaar ouder dan ik. Die wou nou ineene 'n goeie slag slaan. Dan was hij 'n tijdje uit de zorge. D'r ging bijna nooit meer iemand met hem mee. Hij heb het beroerd genoeg. En toen heeft hij alles op èen kaart gezet, dat die vent schokken zou... anders... afijn, dat weet je... Ik ken 'm eigenlijk geen ongelijk geve. Zoo is het toch ook niks gedaan. En als je dan drie-en-twintig bent...

Drie-en-twintig, denkt De Stille, toen ik drie-

en-twintig was zat ik op de Nationale. Toen had ik het goed. Toen leefde mijn vader nog. Toen zeiden ze dat ik 'n mooie toekomst had...

- Waarom lach je? vraagt Eddy.

- Zoo maar, ik dacht aan iets... niks bijzonders...

Het gesprek staakt. De jongen kijkt een beetje verveeld naar buiten. Naar de straat, die al ligt in den opkomenden schemer. Straks is het avond. Een lange avond van hangen in dit café, van wachten en wachten, van een paar blokjes omgaan en wèèr wachten. Misschien wordt er voor hem opgebeld. Die van de vorige week met dat gekke lorgnetje zou vanavond opbellen om een afspraak te maken. Heeft hij gezègd. Ze zeggen soms zooveel. D'r van op an ken je toch nooit. En meer dan een tientje schuift hij niet af...

De Stille staat op, betaalt.

- Adieu, groet hij.

- Daaàg, groet de jongen terug.

XII

HET is De Koorddanser van wien het plan komt. Hij heeft er op een middag bij Moeder Sjaan Toontje Müller bijgehaald. En toen hebben ze besloten het met z'n vieren te volbrengen. De Koorddanser heeft voor Lange Willem gezorgd; Toontje waarschuwde De Stille. Nu zitten ze met z'n allen bij Moeder Sjaan in de achterkamer. Een dof gemurmel van stemmen dringt door van uit het café. In de achterkamer drinken ze hun pils, die af en toe door Moeder Sjaan persoonlijk wordt vernieuwd.

Ze zijn nog niet aan de zaak toe.

- Had Sjanètje nog gelijk, verbreekt Toontje de stilte.

De Stille knikt zwijgend. Het is alles zoo gegaan als Eddy het hem voorspeld heeft, dien middag in De Vergulde Leeuw.

- Hozoo gelijk? vraagt De Koorddanser.

- Een van die flikkers kotste door. 't Heele

zwikkie naar de gandere kit. D'r moet ook 'n bankdirecteur bij weze'.

- Lekkere jonges, grinnikt Lange Willem.

Het bericht is niet algemeen bekend geworden. De politie heeft het zooveel mogelijk geheim gehouden. Alleen in een der volksbladen stond een kort en sober communiqué. De andere bladen hebben het verzwegen of waren niet op de hoogte. Men zet nu eenmaal zijn lezers niet bij voorkeur dergelijke lectuur voor.

Maar hier bij Moeder Sjaan en in De Kakatoe weet men het. Niemand heeft het het eerste verteld, maar plotseling gaat het bericht van mond tot mond en zijn allen op de hoogte.

- Ik mot het niet, zegt De Koorddanser.

- Alle menschen zijn niet eender, merkt Toontje Müller wijsgeerig op.

- 't Is en blijft verrotigheid, vindt Lange Willem kort en krachtig.

- Jouw plaassie daarbove' is safe, is 't nou goed! voegt Toontje Müller hem toe, vanwege je edele inborst en je zuivere levenswandel!

De Koorddanser grinnikt.

- Geen bonje, beveelt hij dan, de zaak is...

Dan komt De Koorddanser met zijn plan. Hij heeft niet veel woorden noodig. Hij houdt geen voorafgaande beschouwingen over den economischen nood dezer tijden. En de oplossing die hij zich van de crisis heeft gedacht.

Hij zegt alleen dat het in het leven een reuze-sof is en dat d'r poen moet zijn.

De anderen beamen het zwijgend.

Een dezer dagen is De Koorddanser erop uitgetrokken. De Meer in. De Haarlemmermeer. Daar staat daar ergens een half uur van Amsterdam een boerderij, waar alleen een boer met z'n dochter woont. Hij heeft hier en daar eens geïnformeerd, zachtjes aan natuurlijk, dat ze zijn schim niet zouden opnemen en d'r zit poen zat. De vent is stinkend gierig. Nog een van het ouwe soort: alles in de kous. Nou, zoiets is voor vier binken opgelegd, waar of niet?

De Koorddanser is gereed. Hij drinkt zijn glas leeg, klopt tegen de deur.

- Schenk nog 'es in, zegt hij tegen de binnenkomende Moeder Sjaan. Die neemt de glazen mee en brengt ze gevuld terug. Nog even staat er een zwijgen in de lage kamer, waar zwaar en dicht de rook hangt.

Dan doet Lange Willem zijn mond open:

- Niks voor mijn, op de schok naar binnengaan!
 - Steunt d'r wat? vraagt Toontje Müller.
 - 'k Mag hier doodblijve'..., begint De Koorddanser.
- Dat vertrouwt Toontje Müller dan wel.
- Wat zeg jij, Stille?
 - Ik doe mee, zegt De Stille.

De Koorddanser knikt hem goedkeurend toe.

- Al dat gemeier, klinkt het uit zijn mond.

Maar Toontje Müller wil safe zijn. Hij wil bijzonderheden weten. Waar de boerderij precies ligt? Hoe ver van de naast liggende? Is er een hond?

- D'r is 'n joekel, maar die zal niet anslaan, verklaart De Koorddanser voldaan. Die heb ik al 'n paar dage 'n emmes stukkie worst gegeve', toen ik de zaak aflei. Die kent me!

Lange Willem is er nog niet gerust op. Die heeft onlangs een onaangename ervaring opgedaan, waarvan hij nu een breedvoerig relaas ophangt. Een halve nacht zitten werken en enkel krante. En dan die boeren van tegenwoordig brengen alles naar de bank.

- Dan nièt, zegt De Koorddanser lakoniek.

Maar zoo heeft Lange Willem het ook weer niet bedoeld. Als ze allemaal meedoen, dan zal hij niet mankeeren. Zoo is Lange Willem niet! Het blijft alleenig een gok, as je dat maar weet.

- Breng' ze 't bij jou thuis? onderbreekt De Stille hem.

- Gelijk heeft ie, constateert De Koorddanser.

- Maar kalmpjes an, waarschuwt Toontje Müller, ik heb vroeger wel 'es gewerkt met Dries, maar dàt van me leve' niet meer. Je most meer op hem lette dan op de bewoners. Hij steekt ze zoo met de stalen omsot!

- Ben je belazerd, stelt De Koorddanser hem gerust, dat lust ik ook niet.

En dan, omdat de zaak nu toch voor mekaar is, zegt hij:

- We zulle' d'r een op neme'!

Weer vult Moeder Sjaan de glazen.

- 'n Reuze-wijf, prijst De Koorddanser, vraagt nooit wat. Heb nooit iets gezien.

Daarna wordt het plan tot in details uitgewerkt. Ieder zorgt voor zijn eigen alibi. Ze gaan met die ouwe kast van Dries. Toontje zal chauffeeren en kijken of er 'n verschutting steunt. De rest gaat naar binnen. Die deur is zò open...

Wanneer?

Overmorgen. Dat is Vrijdagavond. Toontje haalt den wagen op. De anderen komen precies half twaalf op de afgesproken plaats: hoek Witte de Withstraat-Admiraal de Ruijterweg.

De Koorddanser staat op.

- Da's voor mekaar, constateert hij tevreden, zulle' we naar voren gaan?

De drie anderen volgen hem.

Er is geen maan, er zijn geen sterren dien Vrijdagavond. Een bedekte hemel staat over het land en de sterke, nimmer aflatende wind giert hoog langs de trillend-gespannen telegraaflijnen.

Toontje zit achter het stuur, naast hem De

Koorddanser, die den weg weet; De Stille en Lange Willem achterin.

Ze rijden door den duisteren nacht. Zwijgend. Zij hebben niet veel woorden van noode. Alles is immers geregeld.

Om elf uur verlieten De Stille en Zwarte Lizzy De Kakatoe.

- Je gaat naar huis, zei hij haar, kruipt in je nest, doet voor niemand open en as ze d'r later naar vragen ben ik niet meer de deur uit geweest, begrepen?

Zwarte Lizzy knikte. Ze had groote, angstige oogen, hing aan zijn arm.

- Stille, wat ga je...

- Gaat je geen pest an, maar kop dicht... Om 'n uur of vier ben ik weer terug.

Zwarte Lizzy is naar huis gegaan, precies zooals De Stille het haar gezegd heeft. Ze heeft zich uitgetkleed, is in bed gaan liggen, maar slapen kon ze niet. Ze hoort den wind ruischen door de boomen aan de gracht, rukken aan de ramen... Waar zou hij rondhangen?... Zwarte Lizzy is bang. Zij is bang dat er iets zal gebeuren met dien jongen van haar. Waarom heeft hij nou niks gezegd? Dan wist ze tenminste hoe of wat, dan zou ze misschien niet zoo ongerust zijn... Maar De Stille zegt nooit meer dan hij kwijt wil zijn. Is hij alleen op stap of met anderen? Zwarte Lizzy weet het niet. Over 'n paar uur zal hij terug-

komen alsof er niets gebeurd is. Als hij terugkomt... Hij kan natuurlijk ook niet terugkomen... Aan die mogelijkheid ligt ze nu te denken. Ze bespeurt het bonzen van haar hart, onregelmatig en nadrukkelijk. Achter haar oogen heeft ze zoo'n zonderling gevoel. Ze zou wel willen huilen, maar ze kan niet goed. Onrust en vrees schroeien haar oogen droog. D'r gebeurt zoo dikwijls wat en het is toch niet noodig, dat De Stille... Zij is er toch ook nog!... Haar vingers klampen in de dekens...

- Onzin, denkt ze, d'r zal niks gebeuren, daar is ie veel te leep voor.

Ze ziet op het behang een smalle lichtstreep, door een kier van de gordijnen valt het zwakke schijnsel van een lantaarn. Daar ligt ze nu naar te staren, naar die dunne, lang-gerekte vlek op den donkeren wand... Ze weet dat ze niet zal inslapen, voordat zij midden in den nacht vertrouwde voetstappen hoort op de gracht of het remmen van een auto; ze weet dat ze niet zal inslapen voordat De Stille binnen zal komen en even op den rand van het bed zal gaan zitten. Dan zal ze zijn hand nemen en er haar gloeiend gezicht tegen aan drukken.

- Okee, Stille, zal ze fluisteren.

- Okay, zal hij zachtjes zeggen. En misschien blijft hij dan bij haar... Daarop ligt Zwarte Lizzy dezen nacht te wachten. Ze hoort om halfeen bellen, maar ze doet niet open. Er wordt

harder en aanhoudender gebeld... Misschien Dirk, dat deed hij wel eens meer... of een ander... maar Zwarte Lizzy blijft liggen.

Voetstappen sterven weg, beneden langs de gracht...

Als zij een kwartier hebben gereden buigt de auto linksaf het land in. De vier mannen spreken niet. Alleen De Koorddanser bromt af en toe een aanwijzing. Van het oogenblik af dat zij den snullen zandweg insloegen, heeft Toontje Müller de lichten gedoofd. Daarom moet hij langzaam rijden. Aan weerszijden van den weg zijn slooten en struiken en de nacht is donker.

- Ik ken hier godverdomme toch niet draaie', zegt hij plotseling nijdig.

Maar De Koorddanser stelt hem gerust. Een paar honderd meter kan hij immers wel draaien. In een weiland. Even het hek open en de zaak is voor elkaar. En daar ook kan dat stotter-sleedje van Dries fijn achter een heg staan.

De Koorddanser heeft den boel goed afgelegd. Het hek is er en het weiland is er. En als Toontje Müller de auto gedraaid heeft, staat die onzichtbaar verborgen achter een meidoornhaag.

De Koorddanser gaat vooruit. Vanwege de joekel. De drie anderen volgen. Bij de boerderij zal Toontje buiten blijven.

De Koorddanser verdwijnt den nacht in. Ze

hooren nog even zijn voetstappen, maar dan gaat het geluid verloren in het geweld van den wind. Een paar minuten later gaan ook de anderen. Lange Willem loopt voorop, dan De Stille, daarachter Toontje. Zij houden den grasrand. Een keer krijgt Lange Willem een tak in zijn gezicht. De Stille hoort hem binnensmonds vloeken. Met die joekel is het in orde, anders hadden ze d'r nou al iets van moeten hooren.

Voorzichtig schuiven de drie mannen den weg af, geluidloos en zonder schaduwen, tegen den achtergrond van struiken en hagen blijven zij onzichtbaar.

Eensklaps staat de voorste stil.

Vaag in den donkeren nacht zien ze rechts de onduidelijke contouren der boerderij. Het woonhuis, daarachter de stal...

Ze steken den zandweg over. Bij het hek staat De Koorddanser op hen te wachten.

- Alles kits, fluistert hij, ik heb 'm 'n oplazer met m'n brekie gegeve'.

Toontje blijft achter, drukt zich tegen de heg.

Het huis heeft aan de voorzijde drie vensters en een deur. Maar met die deur gaat het niet zoo gemakkelijk. Daar zit de grendel voor. Ze probeeren de ramen. Lange Willem wrikt zijn schoorijzer d'r tusschen. Dan wacht hij tot een nieuwe windvlaag aanvaart door de boomen, rammeit aan

de ruiten, rukt aan de pannen... Het lukt. Zachtjes schuift het venster naar boven.

De Stille steekt voorzichtig zijn hand naar binnen. Dat dacht hij wel: bloempotten. Hij haalt de vensterbank leeg, zet de twee potten met begonia's in het grasveldje achter hem.

- Zal ik 'n lichie make'?

Lange Willem heeft de zaklantaarn al gereed. Maar De Koorddanser houdt hem tegen.

- Eerst naar binnen...

Geluidloos kruipt hij door het open venster naar binnen. Dan volgen De Stille en Lange Willem. Ze staan roerloos in het donkere vertrek, luisteren scherp. Hooren niets. Hier slaapt niemand...

- Geef 's wat licht...

Lange Willem laat den lichtkegel van zijn lantaarn door het vertrek dwalen.

- Mooi, grinnikt De Koorddanser, de pronkkamer, maar die ouwe heb de cente' vast bij zich.

- Waar pit die?

- Bove'.

- Hei je je klakkebos?

- Ja.

Ze hebben alle drie een revolver bij zich. De Stille voelt in zijn jaszak. Koel is het staal tegen zijn hand.

- Zachies an, hoor...

Even fluisteren ze samen. Eerst die meid en

dan die ouwe. De vrouw slaapt beneden in de kleine voorkamer. De mannen doen maskers voor, sluipen door de kamer naar de gangdeur. De Stille hoort de hand van De Koorddanser schuren langs het hout, dan...

- Hier heb ik 'm...

Behoedzaam wordt de kruk omgedraaid. En terwijl een nieuwe windvlaag huilt om het huis wordt de deur opengeduwde.

Nu staan zij in de gang. Lange Willem - dat is afspraak - neemt de meid voor zijn rekening. De Koorddanser en De Stille gaan naar boven.

Even dwaalt het licht door de gang. De deur van de voorkamer links is dicht, maar die van de trap staat open.

- Trek je schoenen uit...

De Stille bukt zich. Het gaat lastig met handschoenen aan. Achter zich hooren zij Lange Willem bezig.

Dan gaan ze de trap op. Telkens wachten zij op het vlagen van den wind om een tree hooger te komen. In dat geluid gaat het kraken van het hout volkomen verloren. Lange Willem doet zijn werk goed. Geen geluid dringt tot hen door.

- 'n Reuze-jonge', fluistert De Koorddanser voldaan.

Nu staan ze voor de deur, waarachter de oude boer moet slapen. Nu gaan ze naar binnen. Even 'n lichtje... en nog voor de man klaarwakker is

ligt hij stevig gebonden in bed, een prop in den mond.

- Zòò... da's dåt, grinnikt De Koorddanser.

Het licht van zijn lantaarn zwerft door het schaarsch gemeubeld vertrek. Er staat een tafel, een stoel met kleeren, een waschstel, een bed, waarop een oude man, aan handen en voeten gebonden ... Nu valt de lichtschijs op zijn gelaat. Op het verweerde, gerimpelde, van angst verwezen gelaat met de uitpuilende oogen.

De Koorddanser zoekt al in de kleeren, in de tafella. De Stille hoort hem zachtjes mompelen. Daar is niks... Dan zegt hij tegen De Koorddanser: Haal die ouwe 'es van z'n nest...

De Koorddanser neemt het bundeltje mensch op, legt het op den vloer en De Stille voelt onder het hoofdkussen... Niks... Dan onder de matras. Zijn handen grijpen een dikke portefeuille, een groote enveloppe...

- Enkel krante', constateert De Koorddanser die de enveloppe open breekt. Maar in de portefeuille zit geld, veel geld en zelfs een papiertje met de nummers.

- Sufferd, denkt De Stille, inplaats dat hij dat ergens anders steekt...

De man op den grond maakt een benauwd, rochelend geluid.

De Stille buigt zich over hem.

- Is dat alles?

Hij wijst op de portefeuille. De enveloppe met de effecten heeft geen waarde voor hen.

De oude boer knikt moeilijk.

Ook Lange Willem is nu naar boven gekomen.

- Bij die meid was loene, alleen wat blauw goed...

Hij slaat op zijn zak.

Maar De Koorddanser is niet zoo gauw tevreden. Hij zou het zich zelf nooit vergeven, wanneer later mocht blijken, dat er nog meer geld in huis aanwezig was. En terwijl Lange Willem en De Stille den boer weer op zijn bed leggen, gaat hij de kamer uit en onderzoekt de woning grondig. Daar staat in de pronkkamer zoo'n kastje en een mensch kan nooit weten. Hij heeft succes. Tevreden stopt hij het gouden horloge en de paar ringen in zijn zak... Maar dat is dan ook alles.

Als hij in de gang zijn schoenen aantrekt komen Lange Willem en De Stille de trap af.

- En? vraagt Lange Willem.

De Koorddanser laat den buit zien.

Lange Willem haalt zijn schouders op.

- Mot je mee oppassen, waarschuwt hij.

- Hij zal mijn wat vertelle', antwoordt De Koorddanser.

Dan valt er een stilte tusschen de mannen. Er is geen geluid in het huis. Alleen daarbuiten de

wind, die af en aan rent over vlakten en wegen. Het werk is goed gedaan.

- As die ouwe maar niet krepeert, zegt De Stille aarzelend.

- Ben je belazerd... over 'n paar uurtjes komt de knecht, stelt De Koorddanser hem gerust.

- En wat dan nog! luidt het onverschillig commentaar van Lange Willem.

Ze gaan de pronkkamer binnen, verlaten de woning op dezelfde manier als zij zijn gekomen.

De Koorddanser struikelt bijna over een der bloempotten, die in het grasveld staat.

- Rotdinge! scheldt hij.

Uit den zwarten achtergrond van de heg maakt de gestalte van Toontje Müller zich los.

- Steunde d'r wat? vraagt Toontje Müller.

- Ja, antwoordt De Stille.

- Hoeveel?

- Dat wete' we nog niet, maar 'n paar rooie zijn d'r bij, zegt De Koorddanser, voor lauw hebbe we niet gewerkt. En nou as de bliksem...

Zij loopen gevierden den duisteren landweg terug. Weer langs den grasrand, vlak tegen de beschuttende haag. De Stille kijkt nog even achter zich. Hij ziet nog flauw de omtrekken van de boerderij tegen den nachtelijken hemel. Hij denkt ook aan den ouden boer daarboven, de vrouw beneden en aan de herrie, die er morgen zal ontstaan als de knecht het misdrijf ontdekt.

Wanneer hij voor de tweede maal achter zich kijkt, ziet hij niets meer, heeft de duisternis alles opgenomen.

Toontje Müller brengt den motor op gang en rijdt den wagen langzaam den weg op. Vèr voor zich ziet De Stille de lichten van den grooten straatweg en rechts schemert een rosse gloed boven Amsterdam. Hij kijkt op zijn polshorloge. Het is nog geen èèn uur...

Op den grooten straatweg gekomen, wordt het geld geteld. Er is acht-en-dertig honderd gulden; de man negen meier en twee geeltjes, dan heeft Lange Willem nog wat blauw goed en De Koorddanser die fokse-oksenaar en de fuimstekers. Daar wordt verder niet over gesproken. Noch Toontje Müller noch De Stille staan op hun deel daarvan. Toontje Müller is in een voortreffelijk humeur gekomen. Het valt hem mee, je loopt niet elken dag tegen negen meier aan.

Er wordt besloten dat De Stille morgen het geld zal wisselen bij verschillende banken en dat ze 's middags om twee uur de poen zullen kippen.

- Waar? Bij Moeder Sjaan?

Maar daar voelt Lange Willem niets voor.

- Beter bij Witte Karel in de zaak...

Twee geheimzinnige besprekingen in èen zaak vlak na elkaar vindt hij onvoorzichtig. Bij Witte Karel is het op dien tijd stil. D'r zit geen mensch...

- En dan laat ik 'm effe' wat saffiaantjes hale'.

De anderen zijn het er mee eens.

Langs den weg rijen zich reeds de eerste huizen van Amsterdam.

- Zal ik de heere' effe thuis brenge? biedt Toontje aan.

Maar De Stille laat zich afzetten bij de Utrechtsche straat. De rest loopt hij wel.

Om half twee hoort Zwarte Lizzy zijn voetstappen. Ze wil opstaan en licht maken, maar doet het niet. Beter zòò, denkt ze.

Dan valt er zachtjes een deur in het slot, kraken de treden. Ze zit rechtop in bed.

Ze is blij dat De Stille terugkomt. Nu al, nog maar net half twee.

Hij gaat op den rand van het bed zitten, legt zijn hoed op tafel.

- Daåg, zegt de vrouw en wrijft met haar hoofd tegen zijn schouder, je bent vroeg.

- Ja, ik dacht dat het later zou worden.

- Moet je nog wat hebbe'?

- Nee... laat maar.

- Zal ik licht make'?

- Niet noodig, antwoordt De Stille.

Hij is vertrouwd met dit donker. Hij voelt haar armen om zijn hals, warm en aanhalig, haar mond op zijn mond.

- Fijn, zegt Zwarte Lizzy, dat je d'r bent...

Den volgenden morgen om twee uur wordt de buit verdeeld. Het gaat alles gesmeerd. Witte Karel is uitgestuurd om sigaretten. De vier mannen zijn alleen. Snel geeft De Stille ieder zijn deel. Negen meier en twee geeltjes.

- Heb je last gehad? vraagt Toontje.

Maar De Stille heeft geen last gehad. Men heeft hem op de banken dadelijk geholpen. Wie zou er trouwens argwaan moeten hebben?

Het papiertje met de nummers verbrandde hij.

- En die platvink? informeert Lange Willem.

- Die lag vannacht al in de majem, antwoordt De Stille.

De Koorddanser knikt tevreden. Het is goed werken geweest, àf wat je noemt.

En als dan Witte Karel met de bestelde saffiaantjes binnenkomt, klinkt het eeuwige refrein:

- We zulle' d'r eentje neme'!

XIII

MR. Geert Rijkens is getrouwd. Hij heeft met zijn jonge vrouw het tradioneele reisje naar Parijs gemaakt. Het Louvre, Versailles, Père Frédérique, de winkels langs de boulevards en de Champs Elysées en de rest...

Een paar weken nadat de bladen een uitvoerig bericht brachten van den brutalen roof-overval in de Haarlemmermeer, stond op de foto-pagina's een charmante kiek van Mr. Geert Rijkens en zijn bruid. Vaag op den achtergrond kon men nog het gelaat onderscheiden van den ouden Mr. Abrahams.

Dadelijk na terugkomst van de huwelijksreis heeft Mr. Geert Rijkens zich met energie gewijd aan den arbeid, die hem wachtte. Dat was niet gering. Mr. Abrahams liet de zaken zooveel mogelijk aan hem over. Als het zoo doorging zou hij er over een jaartje zeker heelemaal mee ophouden.

Het jonge echtpaar bewoont een aardig huis in de Apollolaan. Er is een lief voortuintje en Elsa

heeft als huwelijks Geschenk van haar vader een schat van een two-seater gekregen.

Mr. Geert Rijkens kan tevreden zijn over de op zoo jeugdigen leeftijd bereikte resultaten. Hij weet dat hij een coming man is. Over een paar jaar zal zijn naam gezag hebben. Hij zal een geeerd burger zijn van deze stad en wie weet, als de zaken hem wat meer tijd laten, wie weet, wacht er in de politiek ook nog wel een aardige carrière! Tenslotte zit de ouwe heer ook in den Gemeenteraad.

Mr. Geert Rijkens constateert voldaan dat zijn kansen lang niet slecht staan, dat het leven er bepaald rooskleurig uitziet. Er zijn liever en charmanter vrouwen dan Elsa, maar ze is al met al niet kwaad en ze houdt van hem. Men kan tenslotte niet alles tegelijk verlangen. En dit is voor een man een belangrijk ding: hij heeft een toekomst.

Juist omdat hij een toekomst heeft, denkt Mr. Geert Rijkens den laatsten tijd dikwijls aan Joost Verheijde. Die zonderlinge ontmoeting in de rechtszaal, daarna die lunch met den vroegeren schoolvriend zijn hem bijgebleven. Als advocaat maak je vanzelfsprekend veel mee. Je staat onwillekeurig milder en met meer begripen tegenover menschen en handelingen, die anderen zonder meer zouden afkeuren. Maar dat Joost Verheijde in zulke milieu's als die kroeg... hoe heette dat

ding ook weer?... verkeerde, heeft hem toch getroffen. Dat hij er verder zoo lakoniek over sprak, zoo onverschillig welhaast, misschien nog meer.

Want Mr. Geert Rijkens is behalve een scherpzinnig en veelbelovend jurist ook een man met een hart. Dat verwijt hij zichzelf op sommige momenten wel eens. Het feit echter, dat dit sentiment hem nog nooit in den weg heeft gestaan bij het maken zijner carrière verzacht het dan weer wat. Het stelt hem een beetje gerust. Leven en laten leven, is een zijner geliefde uitdrukkingen. Als hij op weg naar de rechtbank een bedelaar tegenkomt is diens dubbeltje safe. Maar wellicht heeft dit ook iets met bijgeloof te maken.

In deze sentimenteele oogenblikken denkt Mr. Geert Rijkens dikwijls aan Joost Verheijde. Hij komt dan zelfs tot de conclusie, dat hij hem na die lunch wel wat overhaast in den steek heeft gelaten. Misschien was dat den ander wel niet zoo opgevallen, maar Mr. Geert Rijkens weet voor zichzelf dat het wel degelijk zoo is...

- Men zou eigenlijk iets voor hem moeten doen, vindt hij, hij zal het niet makkelijk hebben in deze tijden... maar ik weet niet eens zijn adres! Ik zou hem dus met eens kunnen helpen...

Waarna Mr. Geert Rijkens alle gedachten aan den ouden jeugd-kameraad op zij zet, zich over een dossier buigt en verder werkt...

En dien middag achter in Juni heeft hij nog

vèel te werken. Er is absoluut geen tijd voor dergelijke sentimenteele bevliegingen. Trouwens als Joost hem nodig had zou hij hem gemakkelijk kunnen vinden. Het eerste het beste telefoonboek zou hem vertellen waar Mr. Geert Rijkens, advocaat en procureur, woont en waar hij zijn kantoor heeft.

Mr. Geert Rijkens heeft geen tijd, omdat hij nog het heele dossier Hoekstra, een gecompliceerde assurantie-kwestie, moet doornemen, omdat hij om half vijf een borrelafpraak heeft met een paar collega's, daarna een gezellig dinertje. Want èens in de maand, dat heeft Mr. Geert Rijkens dadelijk tegen zijn jonge vrouw gezegd, had hij een vaste bijeenkomst met een paar vrienden. Hij vindt dat zulks hem toekomt. Een man die hard werkt voor zijn huishouden, voor zijn toekomst heeft recht op een vrijen avond, een avond dat hij doen en laten kan wat hij wil. Dat houdt de wolken van den hemel, zegt Mr. Geert Rijkens altijd, zooiets als een veiligheidsklep, begrijp je? Elsa Rijkens heeft het dadelijk heel goed begrepen. Ze was twaalf jaar toen haar moeder stierf en daarna heeft ze haar vader en diens vrienden meegemaakt. Dat is een goede leerschool geweest. Mr. Geert Rijkens had dus gemakkelijk spel. Als een van de clubgenooten lachend vraagt: - En wat vind je vrouw ervan? - dan kan Mr. Geert Rijkens naar eer en geweten

antwoorden: Mijn vrouw? Die vindt goed wat ik goed vind. Vul de glazen nog 'es, Johan! Hij heeft zichzelf gezworen dat hij nooit zoo zal worden als ten Cate, die telkens weer met uitvluchten moet komen bij zijn vrouw: onverwachts de stad uit, een belangrijke conferentie, enz. Daar houdt Geert Rijkens niet van...

In den beginne hebben ze hem wel eens geplaagd.

- Ik zou m'n vrouw als ik pas getrouwd was niet in de steek laten!

- Tjonge, tjonge!... een veeg teeken, dat ze dat zonder meer goed vindt!

Maar Mr. Geert Rijkens kan veilig om deze plagerijen glimlachen. Elsa is immers met een vriendin naar een theater of een bioscoop, ze heeft een bridge-avondje of iets van dien aard...

Dien middag achter in Juni was de borrel zeer geanimeerd. Molenbeek bleek jarig te zijn. Ten Cate's vrouw logeerde bij familie buiten de stad, zoodat hij van een ongekende, rustige gezelligheid was. Bepaald een ander mensch. En na de borrel inviteerde Molenbeek de beide anderen op een dinertje bij Dikker & Thijs. Voortreffelijk in een woord. 'n Goeie Bourgogne en je krijgt er een hors d'oeuvre om sentimenteel van te worden, tenslotte als alles naar waarde is genoten, een cognac, die zelfs te goed is voor de goden...

Ze zijn alle drie in een zeer plezierige stemming

geraakt. Molenbeek's moppenrepertoire blijkt onuitputtelijk, ten Cate kan zonder nadere zorgen van ganscher harte mee-lachen en Mr. Geert Rijkens heeft zoo'n licht en aangenaam gevoel in zijn hoofd, door zijn heele lichaam trouwens...

- 'n Dansje zou niet kwaad zijn, stelt hij voor.

Het plan wordt enthousiast begroet. Tenslotte is Molenbeek maar eens jarig, tenslotte logeert ten Cate's vrouw niet elke maand bij familie buiten de stad, tenslotte heeft de borrel en het etentje Mr. Geert Rijkens in lang niet zoo uitnemend gesmaakt als vandaag. En is het morgen geen Zondag? Geen pleidooien, geen conferenties, geen gecompliceerde assurantie-kwesties...

Een wagen wordt besteld.

Men heeft besloten een paar etablissementen af te gaan en waar het gezellig is blijven de heeren hangen.

Wèl, in De Kakatoe is het dien avond achter in Juni gezellig! Zij kunnen met moeite een plaatsje krijgen. De laatste box...

Molenbeek bestelt champagne.

Ten Cate denkt met een zalig verlicht gevoel, dat hij tot sluitingsuur kan blijven, dat hij, als het zoo uit mocht komen, den heelen nacht voor zich alleen heeft.

Mr. Geert Rijkens bestudeert het danseresje, dat in De Kakatoe een nummer maakt. Ze is aardig, ze is zelfs meer dan aardig... Het

zou niet ongezellig zijn, als ze straks na afloop van haar nummer wat bij hen aan tafel kwam zitten. Maar Max, de piccolo, het manusje-van-alles, het factotum trekt een hevig gedesillusionneerd gezicht, wanneer Mr. Geert Rijkens hem fluisterend een boodschap voor het danseresje toevertrouwt. Ze heeft namelijk al een afspraak met een paar heeren. Maar als de heeren misschien morgen kwamen of overmorgen... Rita Bella treedt nog op tot en met a.s. Donderdag.

Dit nu is heel even een leelijke streep door Mr. Geert Rijkens' rekening. Daar heeft hij niet aan gedacht. Gewoonlijk lopen dat soort affaires altijd uitnemend vlot van stapel. En hij vond het werkelijk een schàt van een kind. Nou, dan nièt...

Intusschen zijn Molenbeek en ten Cate aan het dansen gegaan. Mr. Geert Rijkens kijkt een beetje teleurgesteld rond, drinkt wat champagne, rookt...

- Meneer, weer staat de piccolo naast hem, dat meisje aan de bar in het groen vraagt of meneer niet een sigaret voor haar heeft.

- Ik ken geen meisje in het groen, antwoordt Mr. Geert Rijkens, maar hij kijkt toch om naar de bar.

Er zit inderdaad een meisje in het groen. Ze lacht hem beminnelijk toe, heft haar glas op en voordat hij het zelf eigenlijk beseft, drinkt Mr. Geert Rijkens haar toe.

- Goed, zegt hij tegen Max den piccolo, die het

verloop der kennismaking met interesse heeft gevolgd, geef haar 'n doosje.

- Uitstekend, meneer... Dank u zeer, meneer!

Ze is eigenlijk verrèkt aardig, constateert Mr. Geert Rijkens. Ik zal straks met haar dansen...

En dat doet hij ook.

In het schemerend licht dat er altijd heerscht als er een tango gespeeld wordt, danst Mr. Geert Rijkens met Zwarte Lizzy. Ze dansen goed samen.

- Kom je even bij me zitten? stelt zij voor.

- Kom jij bij ons, inviteert Mr. Geert Rijkens op zijn beurt.

En dat doet Zwarte Lizzy maar al te graag! Een tafel, waar ze nu al aan de champie zitten, is een goeie tafel. Uit zakelijk oogpunt dan altijd.

Maar ook de beide anderen, ten Cate en Molenbeek, zijn niet zonder gezelschap gebleven. Friedel, die aan de bar zit, kijkt jaloersch naar de box, waar Zwarte Lizzy, Hansje en Cisca luidruchtig en vrolijk doen bij champagne en èchte heeren. Dat is haar neus voorbij gegaan. Maar zij is ook niet zoo opdringerig...

De volgende flesch champagne is voor Mr. Geert Rijkens. Zwarte Lizzy leunt tegen hem aan, strijkt hem eens over zijn wang en weet al lang, dat hij ook de paar borrels zal betalen, die ze voordien bij Bart aan de bar dronk. Ten Cate heeft nog maar alleen oog voor Hansje, die er werkelijk aanmerkelijk opgefleurd uitziet. Zoo'n mazzel

heb je tenslotte niet elken avond. Die van haar is nou al aardig vet en meegaan doet hij ook. Als het aan dien gek ligt, vertrekken ze op staanden voet.

- Ken je niet doen, fluistert Hansje, voor je vrinde'...
- Dat kan me niks verdomme', brengt ten Cate er haperend uit, als ik nou wil...
- Hier drink nog 'es wat...

Hansje geeft hem zijn glas. Dat leidt hem weer wat af. Het is toch veel te gezellig om nou al weg te gaan. Naar bed kun je altijd...

Als Mr. Geert Rijkens even verdwijnt loopt hij in de hall tegen Joost Verheijde aan. De ontmoeting is uiterst hartelijk, meer dan vriendschappelijk.

- Jezis, kerel, roept Mr. Geert Rijkens verrast uit, da's lollig... ik heb hier net 'n feestje. Kom bij ons zitten...

Maar Joost, die zijn kleeren aanneemt van den garderobier zegt, dat hij nu werkelijk geen tijd heeft. Een anderen keer graag. Hij had hier toch al te lang gezeten.

- 'n Lollige tent, vindt Mr. Geert Rijkens en zijn arm om Joost Verheijde's schouders slaande zegt hij: je moet 'es bij me komen. Op kantoor. Dan moeten we' es praten.

- Goed, antwoordt Joost, wanneer?
- Maandag... Kun je Maandagmiddag om een uur of drie?
- Jawel.

Joost geeft den lichtelijk aangeschoten Mr. Geert Rijkens de hand, die door den ander lang en nadrukkelijk wordt geschud. Hij wil nog iets vriendschappelijks, iets verdòmds hartelijks zeggen, maar voordat hij de woorden vindt is Joost Verheijde al verdwenen.

- Rare bliksem, mompelt Mr. Geert Rijkens.
- De toiletten zijn beneden, meneer, licht de portier in.

Van Max, de piccolo, hoort Zwarte Lizzy dat De Stille is weggegaan. Dat doet hij wel meer als zij in gezelschap zit. Soms ook laat zij de business stikken, maar dat kan nou moeilijk. Ze heeft toch al niet zoo'n goeie week gemaakt en je moet tegenwoordig alles aanpakken wat je kunt. Zeker zoo'n business als deze belooft te worden. Daar vergist Zwarte Lizzy zich maar zelden in. Ze kent haar Pappenheimers. Heeren, die een dood-enkele maal in De Kakatoe komen en dan op slag met champagne beginnen, die houden niet op met het sluitingsuur!

Zwarte Lizzy heeft ook ditmaal goed geraden. Zij zijn de laatsten die weggaan. Bart heeft al drie maal geroepen: Hoogste tijd, dames en heeren! Ze kunnen werkelijk niet langer blijven.

De eerste auto is voor Hansje, die den in zeer labielen toestand verkeerenden ten Cate er in duwt; de tweede verdwijnt met een gillerig lachende Cisca en den eveneens behoorlijk aangeschoten Molenbeek.

Dan rijdt de derde wagen voor.

Mr. Geert Rijkens zit erin voordat hij het weet; hij wil eerst nog protesteeren als hij de vrouw een adres hoort opgeven ergens op de Heerengracht.

- Daar woon ik niet, mompelt hij.

- Allicht niet, lacht Zwarte Lizzy, daar woon ik...

Het kan me niks verdomme!, denkt Mr. Geert Rijkens, het kan me ook heelemaal niks verdomme!. Een mensch z'n vrijheid een mensch z'n leven. Leven en laten leven. En het is after all 'n lieve meid... Dat zegt hij Zwarte Lizzy dan ook.

- Vind je? vraagt ze bescheiden.

- Dat weet je zelf ook wel, gaat Mr. Geert Rijkens verder en hij zet haar uiteen, waarom ze zoo'n lieve meid is en dat hij van donkere vrouwen houdt en dat...

Maar Zwarte Lizzy luistert maar half naar zijn betoog. Ze is met haar gedachten bij De Stille. Waar die nou zou zitten? Misschien thuis...

Maar thuis is hij niet. Zwarte Lizzy heeft den man in haar kamer gedeponneerd en is vlug even naar boven gaan kijken. De Stille was er niet. Daarna maakt ze melk warm voor de koffie...

Mr. Geert Rijkens heeft het zich intusschen gemakkelijk gemaakt. Hij heeft zijn jas en zijn vest uitgetrokken, ligt languit op den divan.

Als Zwarte Lizzy weer binnen komt steekt zij de kleine schemerlamp aan, draait het

groote licht uit en begint zich uit te kleeden.

- 'k Zal het me ook maar wat makkelijk make', zegt ze. Dat zegt ze elke week ettelijke malen. Als het goed gaat.

- 'n Reuze idee, juicht Mr. Geert Rijkens haar toe.

Zwarte Lizzy komt bij hem zitten op den divan, kust hem achter zijn oor. Mr. Geert Rijkens voelt haar warmen adem in zijn hals.

- Lekkere jonge' ben jij, zegt de vrouw en dringt zich tegen hem aan...

Zwarte Lizzy kènt haar vak...

Om drie uur gaat Mr. Geert Rijkens weg. Hij had eerst willen blijven. Nu weer op te staan, zich aan te kleeden en dan naar de Apollolaan, daar voelde hij niets voor...

Maar Zwarte Lizzy heeft hem aan zijn verstand gebracht dat het niet ging. De heeren bleven nooit den heelen nacht. Daar begon ze niet aan. Dat loog Zwarte Lizzy overigens. Ze deed het vroeger dikwijls genoeg, maar sinds ze met De Stille is, heeft ze dat afgeschaft. Daarom is Mr. Geert Rijkens in godsnaam maar opgestaan, heeft zich aangekleed en is de trap afgestommeld. Hij heeft wat bankpapier uit zijn portefeuille genomen en het de vrouw in haar hand gedrukt. Veertig gulden, zag die onmiddellijk.

- Dank je wel, schat... Zie ik je nog 'es?

- Beslist, verzekerde Mr. Geert Rijkens.

- Val niet, schat... wacht ik zal effe' mee naar benede' gaan...

Om drie uur valt de deur van perceel Heerengracht 793 achter Mr. Geert Rijkens dicht. Zacht maar nadrukkelijk...

De nacht is warm en boven de huizen, daar in het Oosten, wordt de hemel al licht.

Mr. Geert Rijkens loopt naar huis. Daar knapt hij wat van op. Eigenlijk stom van hem om met die vrouw mee te gaan... Waarom stom? Ze was lief en ze deden het allemaal... Elsa? Ach, Elsa die slaapt toch al lang en morgen zou hij er eens een luien dag van maken. Goed uitslapen...

- Slaap je al? zegt Mr. Geert Rijkens zachtjes als hij de slaapkamer van de woning aan de Apollolaan binnenkomt.

Hij hoort alleen Elsa's regelmatige ademhaling.

- Ze slaapt, constateert Mr. Geert Rijkens tevreden, dat is ook wel zoo rustig...

Als hij vermoeid en katterig in bed zinkt hoort hij de eerste vogels in den tuin voor het huis. Dan vallen zijn oogen al dicht... Aarzelend en van een teeder licht vervuld bloeit de dageraad boven Amsterdam.

Het onderhoud tusschen Mr. Geert Rijkens en Joost Verheijde is den daaropvolgenden Maandagmiddag niet vlot verlopen. Dat lag niet alleen

aan Joost Verheijde, maar dat lag ook aan Mr. Geert Rijkens, die met een zekere gêne terugdacht aan de ontmoeting in De Kakatoe. Men komt als veelbelovend advocaat niet in een dergelijke gelegenheid. Het is niet goed voor je naam en hij dankte den hemel dat geen zijner cliënten hem daar had gezien. Dergelijke grapjes loopen nooit zonder schade af. Wat Elsa betreft was de zaak volkomen in orde. Die had alleen Zondags gevraagd of het gezellig geweest en of het laat geworden was.

- Nogal, had Mr. Geert Rijkens geantwoord, en wat heb jij gedaan?

Wel, Elsa had een bridge-avondje, dat erg geanimeerd was verlopen. Ze had zich uitstekend geamuseerd.

Maar Joost Verheijde had hem wèl in De Kakatoe gezien en - goed, goed! we zijn geen kleine jongens en hij behoefde den ouden schoolkameraad waarachtig geen tekst en uitleg te geven - maar met dat al gaf het toch iets scheefs aan zijn positie. Iets waardoor je jezelf niet heelemaal zeker voelt van je zaak. Iets... nou ja, enfin...

- 'n Rare avond, Zaterdag - zoo was hij het gesprek begonnen. En onmiddellijk had hij Joost Verheijde verteld hoe het kwam dat hij, Mr. Geert Rijkens, in De Kakatoe verzeild was geraakt. 'n Verjaardagsdinertje, 'n goed glas wijn, je begrijpt er alles van...

- Je hoeft je heusch niet te excuseeren, merkte de ander lakoniek op.

Mr. Geert Rijkens kuchte eens. Onaangename opmerking. Van excuseeren was immers geen sprake. Daarom had hij het waarachtig niet gezegd. Meer om hun ontmoeting te verklaren... - Ik kom nooit in die gelegenheden!

- Dat heb ik gemerkt, klonk het nuchter.

Toen gaf Mr. Geert Rijkens het maar op. Tenslotte liet het hem koud wat Joost Verheijde ervan dacht.

- Je hebt me gevraagd hier te komen, verbrak deze de ontstane stilte.

Mr. Geert Rijkens speelde een beetje nerveus met een vouwbeen. Hij wist eigenlijk niet goed hoe hij het gesprek moest inleiden. Men kan een veelbelovend jurist zijn en toch op een gegeven moment om onnaspeurbare redenen naar woorden moeten zoeken. En daarbij, deze nieuwe ontmoeting droeg er niet toe bij zijn oorspronkelijk enthousiasme te vergrooten. Als Joost Verheijde nu nog de Joost Verheijde van vroeger was... Maar de man bleek veranderd. Het scheen wel alsof er tusschen hen geen aanrakingspunten meer waren. Alsof ze ieder in een andere wereld leefden.

- Nee, dacht Mr. Geert Rijkens, het zou niet fair zijn hem de dupe te laten worden van mijn boemelavondje.

- Ik wou 'es ronduit met je praten, zei hij.
- Dat kan... Wat wil je weten?
- Heb je werk?
- De ander lachte kort.
- Nee.
- Hoe leef je dan?
- Weer lachte Joost.
- Hoe leeft men in zoo'n geval. Je weet het soms zelf niet... Maar je ziet het... Ik leef.
- Dat is toch eigenlijk geen toestand.
- Het is een toestand, zei de ander droog, waarin ik niet alleen verkeer.
- Luister 'es Joost, ging Mr. Geert Rijkens verder en iets van de oude hartelijkheid herleefde in zijn stem, dien dag dat ik pleitte in die zaak van... hoe heet die kerel ook weer?
- Daan Vermeulen.
- Precies, Daan Vermeulen, en toen ik daar hoorde in welke milieu's je verkeerde heb ik dadelijk gedacht: vreemd is dat. Eerst was ik natuurlijk van meening dat het louter toeval was, dat je daar verzeild raakte, maar je zei zelf later dat je er geregeld kwam. Dat beviel me niet en dat bevalt me nog niet. Kun je geen werk krijgen? Heb je 't geprobeerd?
- Jaren en jaren...
- Zoo... zoo... misschien zou ik wel iets kunnen doen. Luister 'es ik kan hier op kantoor nog wel een klerk gebruiken. Het is geen baan,

dat zeg ik je eerlijk, die goud opbrengt, maar je zou er zuinig van kunnen leven en je hebt weer werk.

Mr. Geert Rijkens keek Joost Verheijde aan. Die bewoog niet, die zei niets, die staarde langs hem heen naar buiten. Er viel zonlicht op zijn gelaat, er viel zonlicht op zijn handen.

- Je zou dadelijk kunnen beginnen en ik zou je tachtig gulden per maand kunnen geven.

Nog antwoordde Joost Verheijde niet.

- Ik weet wel dat het niet veel is, maar op het oogenblik kan ik een groter salaris werkelijk niet verantwoorden. De tijden zijn er niet naar en als jij het niet was...

Joost Verheijde stond op.

- Het is verdomd aardig van je, zei hij, maar...

- Beslis nu niet direct... je schrijft het me wel, niet? Ik zou het prettig vinden als je hier kwam.

- Goed, ik zal je schrijven.

Daarop was Joost Verheijde heen gegaan.

Mr. Geert Rijkens heeft niet lang op de beslissing hoeven wachten.

Den volgenden morgen vond hij al een briefje, waarin Joost Verheijde voor het aanbod dankte. Zonder eenige motiveering, zonder eenig commentaar.

- Dan nièt, had Mr. Geert Rijkens nijdig gezegd. Daar sloof je je nou voor uit!

XIV

OVER de stad brandt de zomer.

Tusschen de hooge huizen blijft de hitte tot vèr in den nacht hangen. Er is geen vleugje wind, geen koelte, geen verademing. Het water van de gracht ligt drabbig en stil tusschen de grauwe kaden besloten onder het zware lommer, en verspreidt een onaangenamen geur. Overdag laat Zwarte Lizzy de gordijnen dicht. Dat houdt de warmte nog wat buiten. Soms gaan ze samen. De Stille en zij, naar den Y-kant, daar ergens aan het water zitten. Daar is het nog het beste. Tegen den nacht keeren zij huiswaarts, vallen loom en vermoeid neer in bed om toch eerst tegen den morgen in een zwaren slaap te vallen.

- Wat 'n pèst, zucht Zwarte Lizzy soms, ik wou dat het winter was... In De Kakatoe hoeft ze nu niet te komen. Die is gedurende de zomermaanden gesloten en gaat eerst half September weer open. En ergens anders is het ook niks gedaan. Ze heeft het wel geprobeerd. Ze heeft

avond aan avond in Flora gezeten en in Alcazar, in Bristol en de Monopole, maar dat liep reusachtig op en wat de zaken betreft had ze evengoed thuis kunnen blijven. D'r valt geen cent te verdienen. Alleen Dirk, die bij de Post is, komt nog geregeld - al is het minder geregeld dan vroeger. En op straat... op straat daar begint ze liever niet meer aan. Ze heeft al drie bekeuringen te pakken en de boete valt niet mee. Ze zijn streng tegenwoordig.

De Stille heeft haar gerust gesteld. Hij heeft nog geld en zolang dat er is hoeven ze geen zorgen te hebben. Als het op is zien we wel verder...

- Ja - ja, makkelijk prate', viel Zwarte Lizzy hem in de rede, maar de huur mot er toch weze' en het licht en de bakker...

Hij heeft de zorgelijke rimpels van haar gezicht weggestreken, hij heeft haar in zijn armen genomen en gezegd:

- Wat zou je d'r van zegge' als we 'es 'n paar weken naar buiten gingen?

Zwarte Lizzy keek hem ongeloovig aan.

- As je me nou..., begon ze, ja, we zijn daar Rottefelder of hoe heet die snuiter!

- Ik meen het, vervolgde De Stille, hier valt toch niks te verdienen en dan kunnen we ons geld even goed ergens anders opmaken.

Ze is toen wat dichter tegen hem aangekropen.

- Naar buite', zei Zwarte Lizzy zachtjes, naar buite'... jessis, da's me in geen jaren gebeurd... 't Zou wel reuze weze'...

Maar dan plotseling onderbrak zij zichzelf:

- Het ken toch niet... En Dirk dan?...

De Stille haalde zijn schouders op.

- Dirk?! Wat ken mij Dirk verdomme'!... Dan zal ie 'es 'n paar keer overslaan.

- Jawel... jawel... maar 't is zoowat m'n eenige verdienste, behalve die advocaat, die komt ook nog wel 'es 'n keertje...

- Ze komme' heusch wel terug, besloot De Stille, en als ze niet terug komme' zien we wel verder. Morgen sluiten we het huis. De huur is betaald en we gaan...

- Morgen al? Maar...

- Niks maar!... we gaan.

En zoo is het gebeurd ook.

Nu zitten Zwarte Lizzy en De Stille daar ergens in een klein dorp aan zee. Op Walcheren. De duinen zijn er hoog, de stranden breed. Het water is koel rond hun lichaam; de avonden zijn er lang en door-ademd van een kleinen wind, die van over zee aan komt vleugen.

Ze hebben hun intrek genomen in een eenvoudig pension aan den voet der duinen. Als zij 's nachts wakker liggen kunnen zij de zee hooren, ruischend en monotoon.

Het is alles wel haastig gegaan. Er vielen inkooppen te doen en koffers te pakken, maar het gebeurde tenslotte zooals De Stille het gezegd had: den volgenden dag vertrokken zij.

Tegen den avond kwamen zij er aan. Ze zagen van ver het dorp al liggen in een bocht der duinen. Wat roode daken, die vlekten tegen den achtergrond van grauwe helm, een stompe kerktoren, wat boomen...

- As we nou nog maar onder dak komme', had Zwarte Lizzy opgemerkt. Maar ook dat was meegevallen. De pensions en de enkele hotels waren niet zoo goed bezet als andere jaren. In Duinzicht konden zij een groote kamer krijgen met pension tegen een schappelijken prijs.

Den eersten avond lag De Stille lang wakker. Naast hem sliep Zwarte Lizzy, vermoeid van de reis, vermoeid van de vele nieuwe indrukken. Maar hij lag stil op zijn rug, luisterde naar het water, luisterde naar de ongekende stilte daarbuiten. Het was goed dat hij dit doorgezet heeft. In de stad was het geen leven meer. En die paar honderd gulden zouden ook daar zijn opgegaan. Zoo had je er tenminste nog iets aan. Hoe lang was het geleden dat hij hier het laatst logeerde?... Bijna twintig jaar... Zijn ouders leefden nog. Sindsdien had hij dit land van duinen en akkers, dit kleine dorp niet meer terug gezien. Een enkele maal moest hij er nog wel eens

aan terug denken, den laatsten tijd dikwijls...

Nu zijn ze hier, Zwarte Lizzy en hij. Een vreemde gedachte... Hij had in het gastenboek geschreven: de Heer en Mevrouw Verheijde, Amsterdam. Beroep: Geen. Dat klòpte...

Ze hadden er samen op hun kamer om gelachen, om dat deftige: Den Heer en Mevrouw...

- As Cisca het hoort, zei Zwarte Lizzy, lacht ze zich ròt.

Maar dan was ze weer stil geworden. Stil geworden om de beklemming der duinen, die hoog oprezen vlak voor hun venster, om den diepblauwen, mateloozen hemel daarboven vol sterren, myriaden sterren... En ook waren ze nog langs zee gegaan dien avond. Een eindeloos water, dat met korte, teedere slagen het strand streefde.

- Morge' zwemme', fijn, zei Zwarte Lizzy.

Den volgenden morgen zijn ze gaan zwemmen. Ze doen eigenlijk den heelen dag niet anders. Komen in badmantels aan het ontbijt, gaan naar het strand, liggen in het heldere water of in het zand.

- Ik kom vast as 'n neger terug, Stille! Hou je dan nog van me?

- Nee, antwoordt De Stille ernstig, ik ben bang in het donker...

Waarop Zwarte Lizzy hem kust en zegt dat hij een schooier is.

Er logeeren in Pension Duinzicht twee andere

families. Een hoofdonderwijzer uit Apeldoorn met zijn vrouw en twee kinderen en een echtpaar uit den Haag; de man doet in leerwaren.

De Stille en Zwarte Lizzy gaan niet met hen om. De gasten zien elkaar alleen aan tafel. Wel heeft de vrouw van den leerhandelaar pogingen in het werk gesteld nader kennis te maken, maar Zwarte Lizzy heeft onmiddellijk verkondigd dat die het voor haar te hoog had zitten met d'r lieve Mevrouwtje dit en d'r lieve Mevrouwtje dat.

- Niks voor mijn, besloot ze, alleen die ouwe... Heb je gezien, Stille, hoe die altijd zit te loere'?... As het 'n beetje meeloopt doen ik hier nog betere zaken dan in Mokum!

De Stille heeft haar 'es aangekeken en dat was genoeg.

- Niks hoor, zei Zwarte Lizzy, hij ken doodvalle'. Daar beginne we hier niet an!

Voor het eerst sinds lang is het leven weer goed. De dagen gaan, het water ruischt en lang zijn de zachte nachten.

- Weet je, mijmert soms Zwarte Lizzy, 'n mensch heb toch niet veel noodig, waar Stille? Daar legge me nou in het zand met haast niks an en voor mijn is het genoeg.

- Verlang je niet naar De Kakatoe?

Maar Zwarte Lizzy schudt ernstig haar hoofd.

- Ikke niet... En jij, Stille?

De Stille ook niet. Hij is wel een beetje verbaasd

om dit wonderlijk gave geluk. Om de vreugde die hij beleeft aan deze dagen van zon en zee en zomer. Om de vreugde die hij beleeft aan deze vrouw en aan haar liefde. Je kunt je oogen dicht doen en alles van vroeger valt van je af. Er is nooit een diefstal in Royal geweest, er is nooit een roofoverval in de Meer geweest, en Sjanètje... Wie is in godsnaam Sjanètje?... Je kunt je oogen dicht doen en vergeten dat je zelf een dief en een inbreker bent en de vrouw naast je ook niet zooveel bijzonders. Er is alleen de zon, er is alleen het klare water, er is alleen de avond, wijd en meedoogend over zee en land en mensen.

- Het is omdat ons soort nooit veel gehad heb, denk ik, zegt Zwarte Lizzy stil.

En op een avond hier heeft ze De Stille voor het eerst het verhaal van haar leven gedaan. Een oud en overbekend verhaal. Weinig geluk en veel beroerdigheid. Het arbeidersgezin - als altijd, als altijd! - een donkere, vreugdelooze jeugd, scharrelen met jongens in portieken en plantsoenen, een dienstje, de revue, omdat je d'r aardig uitziet... en van het een komt het ander: Flora, De Kakatoe en de rest.

- Ik ben wel 'es in Brussel geweest, maar hier is het toch veel fijnder, zegt Zwarte Lizzy, hoe lang blijven we nog?

- Een week, antwoordt De Stille, dan is er niet meer.

Op andere dagen als ze van zon en zee verzaad zijn, gaan De Stille en Zwarte Lizzy het dorp in. Het mag nauwelijks den naam van een dorp hebben. Er is èen groote straat, die loopt rakelings langs de duinen, met een rij huizen bebouwd; verder wat dwarsstraten en dieper het land in enkele boerderijen. Overdag ligt de plaats uitgestorven. De boeren werken op het land; de vreemdelingen liggen in zee of op het strand. Er is een oude kerk met een breeden stompen toren; er is een echt gemeentehuis met een bord vol officieele plakaten. En dan is er Het Wapen van Zeeland, de dorpskerk. Daar drinken De Stille en Zwarte Lizzy hun borrel. Ze zitten dan aan een der tafels bij het raam, luisteren naar de schaarsche gesprekken, kijken naar de schaarsche voorbijgangers: mannen in hun stugge, grauwe pakken met de platte petten; vrouwen in hun fleurige dracht met de wit-kanten mutsen en de kleurige beuken.

- Met Limburgia trek ik zoo'n pakkie an, merkt Zwarte Lizzy dan op. En ze ziet zichzelf al op het bal masqué als Zeeuwsch boerinetje.

- As je maar weet dat die minstens zeven rokken an hebbe'!

- Hoe weet jij dat?

Ze zitten er dikwijls in Het Wapen van Zeeland. Bijna elken dag. Soms kort, soms lang... Dat zijn ze zoo gewend. Eén keer zijn ze te laat aan tafel

gekomen. En in een uitermate opgewekte stemming.

De vrouw van den leerhandelaar heeft bepaald met misprijzen naar hen gekeken. En het had een haar gescheeld of Zwarte Lizzy voegde haar eenige uitdrukkingen toe, die aan de tafel in Pension Duinzicht minder op hun plaats zouden zijn geweest.

- 'n Kouwe drukte dat dat mensch heb, zei Zwarte Lizzy na het diner verontwaardigd. Maar die verontwaardiging duurde niet. Het is zonde van den tijd. Zij hebben nog maar vier dagen...

De Stille denkt de laatste dagen, nu het vertrek zoo nabij komt, dikwijls aan Amsterdam. Hij weet dat als de terugreis betaald is het geld vrijwel op zal zijn. Hij weet dat Sjanètje nog steeds in het buitenland zit en dat Toontje Müller met zijn kinderlooze weduwe eveneens Amsterdam den rug heeft toegekeerd. En Geert Rijkens? Misschien had hij toch dat baantje aan moeten nemen? Hij kon het niet. Uit alles bleek dat Geert Rijkens het enkel uit medelijden had aangeboden en dan tachtig gulden in de maand? Dat was te weinig. Daar kon hij er niet van komen. Hij wist dat hij gewend geraakt was aan dit leven, dat hij er niet meer buiten kon, dat hij geld op zak moest hebben, dat hij niet meer deugde voor geregelden arbeid... Misschien zou het 'n tijdje goed gaan,

maar op een dag zou hij toch z'n vingers niet thuis kunnen houden...

Het was beter zoo... Vèel beter...

Als hij terug is zal hij naar Moeder Sjaan gaan, daar is altijd wel wat loos. Over Zwarte Lizzy maakt hij zich niet ongerust. Die komt er altijd wel. En dit hebben ze er dan toch van gehad: een paar weken buiten. Er is tusschen hen beiden in deze dagen een dieper genegenheid ontstaan, een sterk gevoel van saamhoorigheid. De Stille verzet er zich tegen. Hij weet dat het hem alleen moeilijkheden kan opleveren. Hier niet en nù niet, maar straks als het oude leven zijn loop herneemt. Datzelfde gevoel heeft hij in den eersten tijd gekend. Het bekroop hem als hij 's nachts op zijn kamer wakker lag en hij beneden Zwarte Lizzy hoorde en de stem van een ander. Soms werd dit gevoel zoo sterk en almachtig, dat hij het niet uit kon houden binnen de vier wanden, dat hij er uit moèst. Dan liep De Stille urenlang door straten, langs grachten, plakte bij Witte Karel of bij een der anderen, waar nog wat geschonken werd na sluitingsuur... Als hij weer thuiskwam was het stil in huis. Meestal wachtte Zwarte Lizzy op hem, maar meestal ook zocht hij dan weer zijn kamer op om tegen den ochtend in slaap te vallen.

Tegen dat gevoel heeft De Stille gevochten. Het komt, hield hij zichzelf voor, omdat ik uit een ander milieu stam... De Koorddanser en

Toontje Müller kennen het niet. Die vinden het dood-gewoon. Zaken zijn zaken...

En zoo is het ook: zaken zijn nu eenmaal zaken. Als je daar eenmaal aan toegaf, raakte je nog verder van huis. Langzamerhand wendde hij eraan. De dag kwam, dat hij als hij Zwarte Lizzy aanraakte niet dacht aan al de anderen. De dag kwam, dat hij verbaasd constateerde, dat het hem niets meer deed en dat hij toch ook op haar gesteld was en aan haar gehecht. Het liet hem onverschillig; hij had er zich tegen gepantserd.

Maar hier, in het kleine dorp aan zee, in deze ongestoorde rust van zonnige dagen en luwe nachten, leek het soms of dat oude gevoel nog niet ganschelijk was afgestorven. Het wrikte met korte, zachte rukken aan zijn onverschilligheid. Hij kon soms met weezin denken aan den terugkeer naar Amsterdam. Niet omdat hij opzag tegen wat hem zelf daar wachtte, maar om deze vrouw die met hem was.

- Het zal wel weer wennen... Alles went, stelde hij zichzelf gerust.

Maar zeker was hij er niet van. Zoo min als hij het zou verdragen dat zij zich hier met anderen afgaf, zoo min zou hij het straks in de oude omstandigheden meer kunnen verdragen, vlaagde het dan door zijn gedachten.

- Je bent gek...

Met Zwarte Lizzy kon hij daarover niet spreken.

Die zou hem verbaasd aankijken en hem uitleggen dat het er niks mee te maken had. Ze was gewend aan het leven, ze zou het misschien zelfs missen als ze er buiten stond. En stèl, dat hij het haar zei, stèl, dat ze er mee op zou houden... Wat d'àn? Zoo bestonden ze tenminste...

Men moet praktisch zijn. De Stille had al lang geleerd dat het lieve leven weinig ruimte laat voor idealen. Hij benijdde de vrouw, die dit alles aanvaarden kon, zoals het geschiedde. De vrouw die nooit vroeg waar en hoe hij zijn geld verdiende, al had ze dan natuurlijk wel haar vermoedens. De vrouw die, na een avond gezwabberd te hebben met anderen, warm en veilig in zijn armen wegkroop. Als een kind, een schuldeloos kind. De vrouw die anderen kuste en met anderen was en dat volkomen gewoon vond. Die er niet over sprak en er niet over piekerde. De vrouw die leefde zonder problemen en die zoo gelukkig was. Zalig zijn de eenvoudigen van geest...

Twee dagen voor de afreis gebeurt het.

's Avonds na den eten blijft De Stille thuis. Hij zit op de bank voor het pension, bladert en leest in wat oude tijdschriften. Zwarte Lizzy schrijft een brief. Aan Cisca. Ze moet wat eten in huis halen en als ze overmorgen in De Kakatoe komt, zal Zwarte Lizzy haar alles vertellen.

- Fijn is het, meid...

- Ik ga effe naar de post, Stille.

De Stille blijft achter. Hij ziet haar den zandweg afloopen, die naar het dorp leidt. Rank en lenig beweegt zij zich in het eenvoudige zomer-japonnetje. Dan is Zwarte Lizzy uit het gezicht verdwenen. De Stille steekt een nieuwe sigaret op, verdiept zich in zijn lectuur. Een half uur later - was het wel een half uur? Zoo snel gaat hier de tijd - staat er een man van het dorp voor hem, breed en hoog in zijn stugge, sombere boerenpak.

De man tikt aan zijn pet.

- 'n Aevend.

- Goeienavond, zegt De Stille.

- Je moe' maer 'es meekomme', gaat de man aarzelend verder.

Er is iets, denkt De Stille, er is iets met haar...

- Is er iets gebeurd?

De boer knikt.

- Met...

De Stille maakt den zin niet af.

- Jae, zegt de boer, mee de vrouwe...

- Ernstig?

- Dat kon wel 'es waer wizze'...

De Stille rent den zandweg af naar het dorp. Daar zijn de eerste huizen al. De boer stapt naast hem met groote, zware passen. Ze spreken niet, De Stille en deze boer.

Alleen als zij halverwege de dorpsstraat zijn gekomen, zegt de boer:

- Je moe' maer denke', man, wat de 'Eere doet is wel 'edaen.
En meer zegt hij niet, deze boer van het Walchersche land.
Er staan wat menschen voor het huis, waar de boer binnengaat.
De Stille volgt hem. Volgt hem in de voorkamer, waar het late daglicht binnenvalt door de vensters.
Er is op den vloer een bed gespreid.
Daarop ligt Zwarte Lizzy.
De Stille knielt bij haar neer.
Hij ziet niet eens dat de boer en zijn vrouw de kamer verlaten. Hij ziet alleen het doodelijk-witte gelaat daar voor hem op het kussen, het weggestreken, donkere haar en wat bloed daar bij den rechterslaap.
De Stille buigt zich over haar heen.
Er is geen ademtocht...
De Stille neemt haar kleine, ruwe, weerlooze hand, voelt haar pols.
Het bloed stroomt niet meer...
Zoo blijft De Stille een tijdlang naast haar zitten.
Hij hoort daarbuiten het geroezemoes van stemmen; hij ziet de mannen, vrouwen en kinderen in groepjes voor het venster staan. De kanarie in de kooi aan den wand hipt rusteloos heen en weer in den groeienden schemer.

Dan legt hij voorzichtig het laken over het gelaat van de vrouw naast hem, staat op en gaat de kamer uit...

Dienzelfden avond heeft de boer in wiens huis Zwarte Lizzy was binnengedragen hem in trage, moeizame bewoordingen verteld hoe het ongeluk kon gebeuren. Een auto die in waanzinnig-snelle vaart de scherpe bocht had genomen, zij struikelde toen zij achteruit wilde springen... Ze werd aangereden, kwam met het hoofd op de puntige kasseien terecht.

- Toen 'ebben we ze hier binnen 'ebrocht... Ze ken 'ier wel blauve, in Duunzicht zulle ze d'r niet op gebrand wizze'.

Ze zitten in de keuken achter. De dokter is gekomen, heeft de doodschouw verricht; de veldwachter van het dorp is er geweest om de noodige informaties.

Later in den avond heeft de boerin hem gevraagd om wat schoone kleeren te mogen halen. Ze zal met een paar andere vrouwen Zwarte Lizzy afleggen.

Ze is teruggekomen met wat zijden ondergoed en een zacht-gele pyama.

- D'r waere alleenig van die dienge', verklaarde ze.

De Stille liet het alles gebeuren. Hij hoorde de anderen spreken, hij zag de anderen be-

wegen als in een vreemden, glazen droom...

Drie dagen later wordt Zwarte Lizzy begraven.

Op het kerkhof daaronder de duinen.

Cisca is overgekomen en ook een broer van Zwarte Lizzy namens de familie. Een Amsterdamsche arbeider in een stijf, slechtzittend zwart pak. Als de kleine stoet zich in beweging stelt blijft Cisca achter. Het is in het dorp geen gewoonte dat de vrouwen meegaan. Buren dragen de baar de dorpsstraat door naar het kerkhof. Dadelijk daarachter loopt De Stille met den broer. Twee mannen, vreemd voor elkander, volgen een smalle, donkere kist onder een uitbundig zomerschen hemel. De dominee van het dorp sluit den stoet. In dit dorp wordt niemand zonder bijstand van den dominee begraven. Dat heeft de boerin De Stille verteld en De Stille vond het goed. Hij vond alles goed...

- Den dien is geen moeilijken mensch, zei de boerin tegen haar man.

Aan het graf heeft de dominee een paar woorden gesproken en het Onze Vader gebeden.

Achter zich hoort De Stille het doffe vallen van aarde op hout...

's Middags keert hij met Cisca en den broer naar Amsterdam terug.

XV

DE zomer is voorbij gegaan. De herfst heerscht al over stad en land met vochtige, dikke nevels, met korter wordende dagen, met winden en regens, die rukken aan de blaren...

De Stille keerde niet meer terug naar de woning aan de Heerengracht. Niet omdat hij de sfeer van het huis, nu Zwarte Lizzy gestorven was, niet meer kon verdragen, maar eenvoudig omdat de huur hem te hoog was. Al die ruimte voor een man alleen had geen zin. Cisca woont er weer met Friedel.

De Stille ziet Cisca zelden. Ze zijn samen terug gereisd naar Amsterdam. Ze hebben enkele zaken besproken, die geregeld moesten worden, maar daarna heeft hij haar niet meer ontmoet. Ze zit nog elken dag in De Kakatoe, maar ook in De Kakatoe komt De Stille niet meer. Ook dat is te duur...

Toen hij den dag na Zwarte Lizzy's begrafenis

bij Moeder Sjaan kwam, bleek men er op de hoogte met het ongeluk, dat gebeurd was.

- Nou ga je zeker verkasse'? vroeg Moeder Sjaan.

- D'r zal wel niks anders op zitte', zei De Stille.

De Koorddanser was naar hem toegekomen. Die woonde nu in het huis van Oome Daan in de Bloedsteeg. En met de woning had hij ook Christien en Annie overgenomen.

- As je niks op het oog hebt, stelde De Koorddanser voor, ken je bij mijn komme'. Plaats zat.

De Stille nam het aanbod aan. Waar moest hij anders naar toe? Geld was er niet meer... Toontje Müller hokte nog steeds met zijn kinderlooze weduwe en op het medelijden van Geert Rijkens had hij het niet begrepen...

De Stille heeft in de Bloedsteeg een kleine kamer aan de achterzijde. Voor ligt de kamer van Christien. Daar gaat het wel 'es rumoerig toe als er klanten zijn, maar na een paar dagen hoor je ook dat niet meer.

De Koorddanser is een goeie kameraad. Om geld heeft hij al dien tijd nog nooit gevraagd. Hij weet dat De Stille het niet heeft. Die begon er wel 'es over, maar dan zei De Koorddanser altijd met een breed en joviaal gebaar:

- Dat komt in orde...

De Koorddanser kan dat gemakkelijk zeggen. Die heeft altijd zijn inkomsten. En al gaat het dan in het leven beroerd, honger lijden hoeft hij

niet. Daar zorgen Christien en Annie wel voor.

Overdag zitten De Koorddanser en De Stille bij Moeder Sjaan. Ze geeft crediet zooveel als de jongens willen. Ze weet toch dat op den een of anderen weg de rekening wel weer vereffend zal worden. En dan zal zij er niet slecht bij varen...

Een middag dat De Stille de eenige klant bij Moeder Sjaan is, zegt zij tegen hem:

- De Koorddanser heb het niet slecht... Van jou krijg ik geen hoogte... D'r benne toch niessies zat...

Precies hetzelfde had De Koorddanser ook al eens tegen hem gezegd. Die wist er zelfs eentje, dat er wel voor voelde om De Stille mee te laten bikken. Greet, die groote, blonde...

Maar De Stille had het afgeslagen.

- Niks voor mijn, zei hij ook tegen Moeder Sjaan.

- Een ander, antwoordde deze filosofisch, zou in z'n hande' wrijve' en zoo'n meid is t'r mee geholpe'. Die kenne nou eenmaal niet op d'r eige poote staan. En nou bik je d'r toch eigenlijk ook van mee, waar of niet?

Daar kon De Stille weinig op zeggen.

Christien en Annie brachten de centen binnen, waar De Koorddanser en hij van leefden.

- Later misschien, antwoordde hij vaag.

- 't Is zonde voor God, zei Moeder Sjaan dien avond tegen De Koorddanser, maar wil je wel

geloove' dat die bink nou nog hartzeer heb om die naftkoone!...

- Met de liefde, verzekerde Lange Willem plechtig, mot je niet spotte' en De Stille heb altijd zooies over zich gehad.

Een avond is het er dan toch van gekomen.

Greet hield hem aan bij de St. Janssteeg.

- Ga effe' mee...

- 't Is goeie.

Het regende. De straten waren modderig. De Stille had geen zin om naar huis te gaan. Bij Moeder Sjaan zaten De Koorddanser en de andere jongens nog te klaverjassen. Maar hij was er uitgelopen en nat geworden tot op zijn huid.

Bij Greet is het tenminste warm en behagelijk. Ze hangt zijn kleeren op een stoel voor de kachel en ze heeft nog warme thee staan.

De Stille kijkt naar haar, terwijl ze thee schenkt. Ze is misschien niet mooi, deze Greet, maar ze heeft toch iets aantrekkelijks. Ze is groot en blond en gaat precies haar eigen gang. Ze doet niet bijzonder lief of bijzonder aanhalig. Ze is rustig in haar bewegingen, kalm en gelaten; ze heeft iets moederlijks bijna.

Greet is niet van deze stad. Dat hoor je als ze spreekt. Ze komt ergens uit het Noorden vandaan en heeft het accent van de menschen uit haar streek behouden.

- Ik doen de deur op slot, zegt ze terwijl ze De Stille een kop thee geeft.
- 't Is anders nog vroeg, antwoordt De Stille.
- Maar de vrouw doet alsof zij het niet hoort en gaat de kamer uit.
- Hij hoort haar in de gang de deur sluiten, een grendel verschuiven...
- Als ze weer terugkomt, zegt ze rustig:
- Ik heb 'n goeie avond gemaakt.
- Dan kleedt ook zij zich uit...

Als De Stille den volgenden morgen wakker wordt ziet hij in den hoek van de kamer een mand met jonge katten, die spelen en miauwen. De vrouw naast hem slaapt nog. Hij kijkt op de wekker, het is negen uur. De Stille staat op en gaat naar de keuken om zich te wasschen. Hij zet water op voor thee en kleedt zich.

In de voorkamer zijn sigaretten. Dat had hij gisteravond al gezien. Hij gaat zijn gang, De Stille, alsof hij er al jaren woont. Als hij tenslotte rustig zit in de voorkamer denkt hij aan den voorbijnacht. Hij zal hier voortaan blijven, hebben Greet en hij afgesproken.

'n Vrouw alleen is niks gedaan, heeft Greet gezegd.

En zoo is het gebeurd zooals de dingen nu eenmaal gebeuren. Onontkoombaar en bijna vanzelf.

- Je zal dat ponem van Nap zien, lachte de

vrouw in zijn armen, als hij morge 'n kop koffie komt hale' en jou ziet...

De Stille weet dat Nap de Zwaan op deze vrouw loopt. Hij komt er elken dag. Sinds Marie gestorven is heeft hij nog geen andere kunnen krijgen. Niet voor vast tenminste.

- In dat doosje op de schoorsteenmantel ligt poen, heeft de vrouw De Stille ingelicht.

De Stille staat op, neemt het doosje in zijn handen, opent het. Er zitten een paar bankbiljetten en wat zilver in. Hij neemt er een briefje van vijf-en-twintig en een paar guldens uit, zet de doos dan weer op haar plaats.

De Stille kijkt in den spiegel.

- Ik mag me wel 'es scheren, denkt hij.

Maar al zijn boel staat nog bij De Koorddanser. Die zal hij vanmiddag wel overbrengen.

Intusschen is ook Greet opgestaan. Ze ruimt de kamer wat op en zet koffie. Ze gaat haar gang alsof er niets in haar leven is veranderd.

Om half twaalf wordt er gebeld.

- Daar zal je Nap hebbe', lacht de vrouw.

- Ik zal wel effe' open make', zegt De Stille en gaat de kamer uit.

Nap de Zwaan kijkt hem verbluft aan.

- De goeie, brengt hij er tenslotte uit.

- De goeie.

- Is de koffie al bruin?

- De koffie is bruin. Kom d'r in...

- Nap de Zwaan volgt De Stille een beetje aarzelend. Hierop was hij niet verdacht en bij alle dingen waarop je niet verdacht bent moet je oppassen.

- Ha, die Nap, zegt de vrouw vriendelijk.

- Ha, die Greet!

- 'n Saffaantje, biedt De Stille hem aan.

- Merci... - en dan tegen de vrouw met iets van beleedigd-zijn in zijn stem - dat had je me wel 'es kenne' late' wete'!

- Watte? vraagt Greet onnoozel.

- Nou... dit... Nap de Zwaan wijst op De Stille en haar.

- Kon niet, zegt de vrouw liefjes, da's zoo ineène gekomme'... Hoe gaat dat, hè?

Nap de Zwaan haalt zijn schouders op, slurpt van zijn koffie.

- Zeker liefde op het eerste gezich', hoont hij.

- Zooiets, zegt De Stille vriendelijk, hoe raai je het zoo!

- Verrèk jij, antwoordt de man.

- Sta je d'r zoo van te kijke', Nap? vraagt Greet.

-Ikke?... Niks hoor... allang zien ankomme'!

- Nou dan, besluit de vrouw.

Maar hij is zichtbaar in zijn wiek geschoten en teleurgesteld, deze Nap de Zwaan. Hij heeft Greet altijd een lekker wijf gevonden en

afgezien daarvan is ze goed van verdienste.

Dat was trouwens algemeen bekend. En daar pikt zoo'n sloome haar voor zijn neus weg. Nap de Zwaan is werkelijk boos.

- 'n Ròt-streek, stelt hij verontwaardigd vast.

- Wat bedoel je, vader? zegt De Stille.

- Je wist donders goed dat ik op d'r liep!

- Jij ken loope' op wie je wil, onderbreekt hem De Stille, as je maar weet dat je mijn niet in m'n vaarwater heb te komme'!

Nap de Zwaan staat op. Hij steekt de handen in de zakken, balt ze tot vuisten.

- Zooies, zegt hij dan langzaam, ken je alleenig verwachte' van zoo'n vuile sodemieter!

Dan staat ook De Stille op. Hij gaat naar den ander toe, duwt Greet op zij, die hem tegen wil houden, kijkt Nap de Zwaan in zijn oogen en zegt:

- As je niet op slag oplazert slaan ik je d'ruit!

Maar Nap de Zwaan gaat niet weg.

- As je je poote' uitsteekt, dan... dreigt hij.

De Stille laat hem niet uitspreken. Hij geeft den ander een harden vluggen stomp tegen den kin, daarna een op den slaap.

Nap de Zwaan wankelt op zijn korte beenen; het duizelt hem voor de oogen. Vaag voelt hij hoe De Stille hem beetpakt en...

Als hij weer bijkomt ligt hij in de gang. Greet staat over hem gebogen.

- Waar bemoei je je ook mee, zegt ze.
Nap de Zwaan staat moeizaam op.
- Waar is godverdomme... begint hij.
De vrouw legt een hand op zijn arm.
- As je herses heb, raadt ze hem aan, dan ga je 'n blokkie om as je De Stille ziet
ankomme. Hij heb nog wat te goed voor je, weet je! En zijn arm ken nog wel 'es
uitschiete'!...
- Daarna duwt ze hem zachtjes de stoep op.

Ze hokken nu al een week of drie samen, De Stille en Greet.

's Morgens na de koffie gaat hij de deur uit en eerst tegen het middageten komt hij terug. Als de gordijnen dicht zijn loopt hij nog een gracht om en als het lang duurt twee grachten.

Maar het duurt zelden lang. Greet heeft zoo haar eigen zakelijke methodes.

Na het eten gaat hij weer uit. Meestal zit hij met de andere jongens bij Moeder Sjaan, een enkelen keer gaat hij eens naar een bioscoop of een revue.

Om half twee, twee uur soms, gooit Greet den boel dicht. De andere vrouwen op de gracht werken meestal langer, maar zij vindt het dan welletjes.

- 't Is toch al vèr over de acht uur, verklaart ze. Greet kan dat doen. Greet verkeert in een uitzonderingspositie. Ze heeft geluk en een avond

zonder verdienste komt bij haar niet voor.

Een enkelen keer scheidt ze er met het eten al mee uit. Dan kleedt ze zich fijn aan, dan laat ze De Stille z'n nieuwe overhemd aantrekken, z'n nieuwen Stetson opzetten en gaan ze samen de stad in. Eerst naar een film en dan nog ergens een biertje halen.

- 'n Mensch leeft tenslotte maar eens, luidt bij dergelijke feestelijke gelegenheden haar onveranderlijk commentaar.

Ze heeft het niet rijk, Greet, maar ze kan wat ze heeft waardeeren en is er tevreden mee. Er zijn er die het beroerder hebben. Dat weet ze. Het gebeurt meer dan eens, dat een van de anderen, Truus of Corrie of Leentje, door de week bij haar komen om wat te leenen. En met dien bink van haar heeft ze het getroffen. Die gaat kalm z'n eigen weg, die heb geen praatjes en geen kouwe drukte, die is als hij 'n paar centen op zak heeft voor 'n borrel en 'n saffiaantje al lang tevreden. Nou ja, de lolligste thuis is hij ook niet, maar last heb je niet van 'm en je bent tenminste van dat gesodemieter van de anderen af, die leggen nou niet meer om d'r kop te zaniken. Alleen Nap de Zwaan heb nog altijd iets vuils in z'n oogen als hij d'r tegen komt, maar van die eene keer heeft hij dan toch z'n bekomst gehad.

Ze vraagt wel eens aan De Stille:

- Nap nog gezien?

- Die, zegt De Stille dan onverschillig, die zal wel wijzer weze'.

Veel aanspraak heb je niet aan De Stille. Hij zegt nooit veel. Hij gaat om een uur of twaalf de deur uit. Dan maakt Greet den boel aan kant en voor de rest van den middag ziet ze hem niet meer. Alleen soms, als ze al voor het raam zit, kan ze hem aan den overkant op den hoek van de Bloedsteeg zien staan met De Koorddanser en de andere jongens. Als ze hem noodig heeft kan ze hem altijd bij Moeder Sjaan vinden. Als hij er niet zit komt hij er...

Moeder Sjaan heeft den loop der dingen goedkeurend gevolgd. Niet alleen dat ze, nou De Stille met Greet is, d'r centen heeft binnengekregen, maar ze mag De Stille wel al is hij 'n rare. En omdat ze hem mag, gunt ze hem Greet van harte.

- Beter as Nap, heeft ze een avond tegen De Koorddanser gezegd, da's 'n lamstraal.

En ook De Koorddanser is tevreden. Een jongen als De Stille en dan zonder meid, dat is niks gedaan.

- Hij wier, legde De Koorddanser Moeder Sjaan uit, hoe langer hoe sjagrijniger.

- Allicht as je geen poozer op zak heb...

De Stille zelf heeft zich oogenblikkelijk bij den nieuwen stand van zaken aangepast. Niet dat hij van Greet houdt zoals hij van Zwarte Lizzy hield. Maar Zwarte Lizzy is dood en je kan niet

alleen blijven. Bij De Koorddanser had hij al lang genoeg rond gehangen. Hij aarzelde even toen Greet hem voorstelde bij haar in te trekken. Als Sjanètje d'r nou nog was en ze zaken konden doen als vanouds, dan... dan zou hij het wellicht afgeketst hebben. Maar nu... er bleef weinig anders over. En dan was Greet de beroerdste nog niet. Hij zat nou eenmaal in dat schuitje en hij moest mee-varen. Een nieuw leven beginnen, zoals dat heet, dat kon De Stille toch niet. Hij had geen moed meer, al lang niet meer.

- Dien middag in De Roemer, zei hij tot zichzelf, heb ik gekozen en dit... dit zijn de consequenties. Ik ben nou een pooier...

Soms dacht hij terug aan den tijd met Zwarte Lizzy, aan de dagen op Walcheren. Ze leken zoo ver af te liggen dat het was alsof een ander ze had doorleefd. Hij dacht er aan met een rustige, groote onverschilligheid of hij dat alles las ergens in een boek, had gezien op de film. Ze waren nog maar vaag in zijn denken aanwezig zooals alles van vroeger.

De Stille kon af en toe als hij rustig bij Moeder Sjaan zat in de kalme uren, min of meer verbaasd bij zichzelf constateeren, dat hij niet De Stille heette maar Joost Verheijde, dat hij eens eindexamen had gedaan en op een bank had gewerkt, dat het toch eigenlijk zonde was dat er geen bliksem van hem terecht was gekomen.

Daar moest hij dan zelf om lachen...

- Wat heb jij 'n lol! zei Moeder Sjaan.

- Ik dach' aan iets, antwoordde De Stille en het zich nog eens inschenken.

Zoo ook had hij gedacht toen hij een week terug in een van de loges van Tuschinsky Geert Rijkens had zien zitten. Hij herkende hem eerst niet eens, alleen schoot het even door zijn gedachten: Dat smoel heb ik meer gezien... Eerst later, toen de hoofdfilm al lang draaide wist hij dat het zijn vroegere vriend was geweest. Na afloop had hij bij den uitgang staan wachten. Er was in hem een zekere nieuwsgierigheid, hij wou wel 'es weten wat Mr. Geert Rijkens zou doen, als hij Joost Verheijde herkende. Maar hij was te laat... Het loge-publiek kon sneller den uitgang bereiken

...

Dien avond vertelde hij Greet van een baantje dat hij kon krijgen.

Ze had d'r schouders opgehaald.

- Wat geeft het? vroeg ze zakelijk.

- Tachtig in de maand...

Daarop barstte Greet in lachen uit.

- 'n Pracht-pesiesje! En daarvoor mot je je den godganschelijken dag te sabbel make'? Je lijkt wel belazerd!

- Nou ja, ik heb het ook niet gedaan...

- Val me nòg mee, spotte de vrouw, je ben zoo'n rare!

Maar heelemaal gerust was ze er toch niet op, Greet, want 's nachts kroop ze dicht tegen hem aan en begon er weer over. Er was een vage ongerustheid in haar ontwaakt. Van De Koorddanser had ze gehoord dat De Stille van goeie kom-af was en als hij dat baantje aannam raakte zij hem kwijt. Dat wist ze zoo vast als 'n huis. En Greet was aan dien kerel van haar gehecht geraakt in die paar weken. Zonder hem zou ze weer alleen zijn. 's Avonds het werk, 's nachts de eenzaamheid. Nou had ze tenminste een doel. Nou stond ze 's morgens op en wist wat ze doen moest. Vroeger... vroeger bleef ze ochtenden lang liggen uit sjagrijnigheid...

Maar De Stille bleef en sprak er niet meer over. Twee dagen later kocht ze op den Nieuwen Dijk een mooi overhemd voor hem. Dat had ze toch niet kunnen laten...

XVI

OP den dag dat Mazzel-Moos vrijkwam hebben De Stille en De Koorddanser het plan gemaakt. Er was in maanden en maanden niets meer te doen op de vlakte. De jongens liepen rond met sjagrijnige gezichten, hokten bij hun meiden of in kroegen, leefden en verteerden op de lat. Nog nooit zijn de tijden zoo slecht geweest. En de sterke verhalen over oude, groote kraken zijn maar een schamele troost. Er is geen geld meer op de vlakte. De een teert op den zak van den ander, zoolang als het gaat, en meestal gaat het niet lang. Soms heeft er een 'es wat aan het handje, een partijtje lood, wat blauw goed; een anderen keer een berooving, maar de platvinken die hen in handen vallen zijn niet zoo goed gevuld meer als vroeger. En wat krijg je dan nog in de ballen van je hand als er gekipt moet worden tusschen den na-peezer, den afslaander en den knokbaas? Bonje komt er altijd van...

Daar heeft ook Lange Willem zijn sof aan gehaald. Die was bij het kippen aan het knokken geslagen en sloeg Witte Karel het gasthuis in. Ze hadden hem zoo. En z'n beis jan zijn goed...

Moeder Sjaan ziet de toekomst donker in. Ze denkt dikwijls daar achter haar toonbank aan vroeger jaren. Toen er nog leven en vertier was op de vlakte. Toen er nog poen zat onder de bincken en niessies en het geld niet op kon... Maar kom daar nou 'es om! Een voor een heeft ze hen zien gaan: Oome Daan en Gore Gerritje, Lange Willem en Marie... D'r blijft niet veel meer over en wat er over blijft is niet veel zaaks. Dat zit den godganschelijken middag en avond achter een of twee pilsjes met zure gezichten. Het is een dooie beweging geworden en je bent blij als je 's avonds de zaak dicht kunt gooien. D'r zijn weken dat je waarachtig niet eens uit je kosten komt! Dat bestond vroeger niet. Je hield dik over... Een enkele maal is er wat meer vroolijkheid. Als er eentje los komt... Zooals den laatsten keer met Mazzel-Moos. Dat was weer 'es ouderwetsch. Geen poozer had hij den volgenden dag meer over...

De Stille en De Koorddanser hebben besloten het zaakje alleen op te knappen. Met Toontje Müller valt niks meer te beginnen. Die woont trouwens niet eens meer in de stad. Je ziet hem niet meer. Met de kinderlooze weduwe is hij

naar Den Haag verkast en die zal nou wel gezwaaid zijn. Dat kon je zien aankomen. Lange Willem zit op de Weteringschans. En wie zouden ze er anders bij moeten halen?

- Met z'n beide is het beste, oordeelde De Koorddanser, en het ken makkelijk!
De Stille vindt het goed.

Een paar weken voordat Mazzel-Moos vrijkwam heeft hij bij Moeder Sjaan een jongen ontmoet die bij Gruijs & Co., de scheepswerf, werkte. De vent had een stuk in zijn kraag en was reusachtig aan het doorslaan. De Stille dronk een paar borrels met hem en in den loop van het verwarde gesprek was hij toch wel zooveel te weten gekomen, dat Vrijdagsavonds het geld van de loonen op het kantoor lag.

Het zou 'n goeie slag zijn, heeft De Stille bij zichzelf gedacht en hij is de zaak eens gaan afleggen. Dat viel nogal mee. Je kan je overdag in laten sluiten in een van de loodsen en met dien eenen nachtwaker, die op het terrein woonde, kwam je wel klaar. Die hoeft er trouwens niks van te merken. Een maat zou met een bootje aan den waterkant moeten liggen en het was gebeurd.

De Stille heeft het terrein, de loodsen, het kantoorgebouw goed opgenomen op een dag en toen hij zeker was en er een redelijke kans in zag De Koorddanser erbij gehaald. Die voelde er dadelijk alles voor. Die liep zich toch al lang

genoeg naar z'n zin te verdommen. Sinds dien avond in de Meer deed hij niets meer. Veel woorden hebben ze er overigens niet over vuil gemaakt. Het werk is verdeeld. De Stille zal ditmaal de karwei doen; De Koorddanser wacht aan den waterkant in een kleine boot onder den eersten steiger.

Zooveel weten ze dat de nachtwaker die met zijn dochter op het terrein woont om het uur een ronde doet. Gewoonlijk komt hij daarbij niet in het kantoorgebouw. Als De Stille dus zorgt dat er van buiten af niets te zien valt, moet de zaak kloppen.

Hij zal zich in den loop van den middag in een van de loodsen op het terrein of als hij de kans krijgt in het kantoor zelf verschuilen. De karwei wordt geschat op een goed uur. De Koorddanser zal van elf uur 's avonds af liggen wachten.

Maar Greet is het er niet mee eens. Niet dat De Stille haar de zaak van haver tot gort heeft verteld, maar een vrouw als Greet weet wat een paar woorden waard zijn. En ze is nu eenmaal geen Zwarte Lizzy, die nooit iets zei.

Toen De Stille haar zei dat ze dien Vrijdagavond om half twaalf had te sluiten en voor geen sterveling de deur moest openen begreep ze al lang waar hij naar toe wou.

- Hoor 'es hier, vader, viel ze hem gemoedelijk in de rede, daar beginne' we niet an. Met dat

gelazer wil ik niks te make' hebbe' en as je verstandig bent blijf jij d'r ook buite'. We hebbe' het toch zeker niet noodig!

Want dat is Greet's trots, dat ze het werkelijk niet noodig hebben. Ze kunnen er - ook in deze beroerde tijden - royaal van komen. En waarvoor zal De Stille dan aan allerhand gevaarlijke ondernemingen meedoen? Andere meiden moeten af en toe zoo'n meevallertje hebben, anders hebben ze niet eens te vreten, maar zij, Greet, voelt er niks voor zoolang als het gaat.

Niet dat ze principieele bezwaren heeft... die heeft het lieve leven haar wel afgenomen in den loop der jaren, maar ze vindt eenvoudig het risico te groot. Het risico voor haar-zelf, maar ook voor dien bink van haar.

De Stille antwoordde daarop niet veel; hij wou er ook niet veel op antwoorden, maar toen hij dien Vrijdagmorgen de deur uitstapte voegde hij de vrouw toe:

- Je weet d'r alles van, niet!

- Ik weet nergens van, antwoordde de vrouw.

- Ik zie je nog wel, zei hij en er klonk een licht dreigement in zijn stem.

De vrouw haalde haar schouders op.

Ze dacht er niet aan z'n bevel op te volgen. Ze mocht hem verdomd graag, dacht ze, maar d'r vingers brande'?... Mijn niet gezien!...

's Middags ontmoeten De Stille en De Koorddanser elkaar in de kroeg van Witte Karel. Daar staat nou z'n neef achter de toonbank. Witte Karel ligt nog op zaal 3.

Er is sneeuw gevallen over de stad. De eerste sneeuw in dit jaar. De smalle straten en nauwe stegen zijn smerig van de modder; een dikke, grauwe lucht hangt laag over de huizen en het water. Er zit nog meer in de lucht.

- Het weer had beter gekund, denkt De Stille. Er zullen sporen achterblijven, een mensch valt direct op met al dat wit. Maar er zal tenminste geen maan zijn en die enkele oogenblikken dat hij het terrein van de scheepswerf moet oversteken vallen wel mee. Zonder wat geluk rooit niemand het in dit leven...

- Greet heeft de smoor in, zegt hij tegen De Koorddanser.

- Hei je d'r dan wijzer gemaakt?

- Ben je belazerd... alleen, ze voelt nattigheid.

De Koorddanser maakt een onverschillig gebaar met zijn hand.

- Ze ken de moord stikke'... De zaak is safe.

De Koorddanser denkt makkelijk over al deze dingen. Zoo is zijn natuur. Voor hem is de karwei al weer bijna achter den rug. En met de mogelijkheid dat het wel eens mis kan loepen houdt hij geen rekening.

- Zonder lèf ben je nergens, vindt De Koord-

danser en zonder mazzel ken je evengoed gaan stempele'.

Dan drinken ze samen nog een pilsje, De Koorddanser en De Stille.

Het loopt tegen vier uur in den middag en het wordt tijd dat De Stille er vandoor gaat. Als hij langer blijft plakken komt hij nog voor een gesloten poort.

- Ik gaan maar 'es, zegt hij tenslotte.

De Koorddanser kijkt hem aan en knikt.

- Tot strakkies, Stille...

- Ajù...

De Stille gaat de kroeg uit.

In den vroege schemer van dezen winter-dag ziet De Koorddanser hem langs het venster schuiven...

De Stille legt het schoor-ijzer naast zich neer. Met zijn rechtermouw veegt hij het bezweete voorhoofd af. Dan trekt hij voorzichtig de zware deur open.

Het is vlugger gegaan dan hij dacht. De ronde van twaalf uur is nog niet aangebroken. In het licht van zijn zaklantaarn ziet hij de zwart-leeren portefeuille liggen. Daar is het om begonnen. Hij maakt de portefeuille open; een stapeltje bankpapier ritselt tusschen zijn vingers. Hij steekt het geld in zijn binnenzak, duwt de brandkastdeur dicht, bergt het gereedschap weg.

Een klok slaat twaalf uur... Nu begint de nachtwaker zijn ronde. De Stille verbergt zich haastig in de muurkast. Van buiten af is er niets te zien en binnenkomen doet de man niet. Die laat alleen even het licht van zijn lantaarn dwalen door het vertrek. Hij zal niets ontdekken. Kwart over twaalf kan de man weer binnen zijn, kan De Stille verdwijnen.

In de minuten die hij moet wachten, denkt hij met voldoening aan de gemakkelijkerheid, waarmee dit zaakje werd opgeknapt. Niet alleen dat hij vanmiddag tusschen de vele werklieden, loopjongens, bezoekers ongemerkt op het terrein kwam, maar hij wist zich zelfs in het kantoorgebouw te verbergen. Op zolder. Anderhalf uur had hij daar gezeten achter een kast met boeken en oude correspondentie. Toen hoorde hij beneden de menschen weggaan; even later werd de deur afgesloten. Er was niemand meer aanwezig in het kleine gebouw. Maar De Stille bleef rustig op zijn zolder. Voor elven zou De Koorddanser er toch niet liggen en dan als er overgewerkt moest worden zou hij leelijk tegen de lamp kunnen vliegen. Traag gingen de uren voorbij, eindeloos traag... Hij merkte dat precies op de heele uren de nachtwaker zijn ronde deed en na de ronde van tien is De Stille naar beneden gegaan om den boel daar eens op te nemen. Hij ontdekte de brandkast en stelde zich verdekt op in een muurkast.

Het klopte alles prachtig. Even over elven zag hij door het sleutelgat een lichtschijn dwalen door het bureau. Hij hoorde ook als hij zich inspande de langzaam zich verwijderende, doffe voetstappen... Toen was hij met vlam en ijzer zijn karwei begonnen. Nieuw was de tejeis niet anders zou hij d'r niet zoo gauw hebben opengehad. De portefeuille bleek goed gevuld, dat had hij inderhaast wel gezien.

Een paar rooien zaten d'r bij...

Weer ziet De Stille door het sleutelgat een kortstondig licht door de kamer zwerven. Weer hoort hij, scherp luisterend, voetstappen zich verwijderen...

Dan duwt hij de kastdeur open. Hij is van plan het gebouw aan den achterkant te verlaten. De afstand tusschen het water en het huis is daar het kleinst. Door een der ramen lijkt de eenvoudigste weg. Hij haalt voorzichtig de pennen eruit, schuift het venster open... dan staat hij al buiten, schuift het venster dicht, drukt zich tegen den donkeren muur. Tusschen het water en hem ligt vijftig meter sneeuw-overdekt terrein. De nachtwaker moet nu binnen zijn; hij kan het rustig wagen. Zijn hand tast naar de portefeuille in zijn binnenzak en... op hetzelfde oogenblik hoort hij voetstappen naderen...

De Stille werpt een radelozen blik om zich heen. Wegloopen kan hij niet, verschuilen zich nog

minder op dit alzijds open terrein. Als hij wegloopt zal er onmiddellijk alarm gemaakt worden...

Er zit maar èèn ding op.

Tegen den muur aan schuift hij naar den hoek, waar nu ieder oogenblik de nachtwaker kan verschijnen. Hij heeft het schoorijzer uit zijn zak gehaald; het weegt zwaar in zijn hand... Hij haalt diep adem... een gestalte draait den hoek om, staat voor hem... De Stille slaat toe kort, hard, snel...

De gestalte zakt geluidloos ineen, ligt - een donkere vlek - in de witte sneeuw. De Stille buigt zich om haar aan dezen kant van den muur te versjouwen.

Dan ziet hij dat het de nachtwaker niet is. Een vrouw ligt voor hem in de sneeuw... Het schoorijzer ontglipt aan zijn hand...

Hij knielt bij de vrouw neer, haalt zijn zaklantaarn voor den dag...

- Ik moet weg, denkt hij, ik moet as de verdommenis weg... maar hij ziet alleen het doodelijk-witte gelaat daar voor hem in de sneeuw, het weggestreken donkere haar en wat bloed daar bij den rechterslaap.

- Zoo heb ik nog 'es gezeten, gaat het door zijn gedachten.

De Stille buigt zich over de vrouw heen.

Er is geen ademtocht...

De Stille neemt de slappe, weerlooze hand, voelt de pols...

Maar het bloed staat stil.

Hij hoort niet hoe achter hem een deur is opengegaan.

De Stille neemt een handvol sneeuw, wast er het gelaat van de vrouw mee... het helpt niet meer... hij staat langzaam, als verdoofd, op, bukt zich en tilt de vrouw op. Achter hem is de woning van den nachtwaker, daar zal hij haar nu naar toe dragen...

Als hij zich omdraait valt er een fel licht in zijn oogen... hij ziet een hand en daarin een revolver...

Het schoorijzer, de zaklantaarn en een kleine dameshoed liggen in de sneeuw. Een kwartier later worden zij door de politie in beslag genomen.

XVII

DE Koorddanser koopt den volgenden morgen op het Damrak een ochtenblad.

Hij weet alleen dat hij daar vannacht onder dien steiger urenlang voor niks heeft gelegen; hij weet alleen dat om een uur of half een politie op het terrein ronddarde en dat de zaak dus fout was...

Toen is De Koorddanser 'm gesmeerd. Er hing een dunne, lage mist over het water...

Hij vouwt de krant haastig open, vindt het bericht na eenig zoeken:

Inbreker vermoordt jonge Vrouw. Dader bekennt onmiddellijk...

De Koorddanser spelt de woorden... Dan stopt hij het blad in zijn zak, gaat naar huis...

Christien staat aan de deur.

- Wat ben jij vroeg! zegt hij verwonderd.

- Greet is er, antwoordt de vrouw, ze wacht al een half uur...

De Koorddanser gaat naar binnen.

Greet zit aan de tafel. Ze kijkt hem scherp en bijna vijandig aan.

- Dag Greet, groet De Koorddanser.

De vrouw geeft hem zijn groet niet terug, blijft hem aankijken.

De Koorddanser reikt haar de krant, wijst het bericht aan:

- Lees dat maar 'es, meid...

De vrouw buigt het hoofd over het papier.

Het is stil in deze lage kamer aan de Bloedsteeg. De Koorddanser staat voor het venster, kijkt naar buiten. Een aardappel-wagen, een paar spelende kinderen en Corrie van nummer drie, die matten klopt...

Dan draait hij zich om naar de vrouw, die aan tafel zit. Ze staart voor zich uit met harde oogen. Haar gelaat is eenklaps oud, vermoeid en verlept.

- Hij had makkelijk weg kenne' komme', zegt De Koorddanser stil.

De vrouw knikt, staat moeizaam op; ze wrijft met de rechterhand langs haar oogen.

- 't Is altijd 'n rare geweest, antwoordt ze zacht als spreekt zij in zichzelf, nou... dan gaan ik maar 'es...

- De goeie, groet De Koorddanser en wendt zich weer naar het venster.

Achter zich hoort hij de deur dicht vallen.

Het begint te sneeuwen met trage, groote vlokken...

Verklaringen

Pag. 46	Versliegeraar - verrader.
Pag. 47	twee sjoof - twee gulden.
Pag. 50	kimmel - drie.
Pag. 50	meyer - bankbiljet van <i>f</i> 100,-.
Pag. 67	temeie - hoer.
Pag. 70	niessie - meid
Pag. 79	Rus - rechercheur
Pag. 85	grietje - meisje.
Pag. 86	verloenen - verraden.
Pag. 96	joet - tientje.
Pag. 97	kimmel jan - drie jaar.
Pag. 98	De Levenslange - bijnaam van een bekend procureur-generaal.
Pag. 98	sjotterik - gevangensbewaarder.
Pag. 99	kofferen - slapen.
Pag. 99	gandere kit - politie-bureau.
Pag. 99	bikker - souteneur.
Pag. 99	napeezer - iemand, die berooving pleegt.
Pag. 99	bokkenasjer of bokkevreter - <i>f</i> 60.-.
Pag. 99	tejeis - brandkast.
Pag. 99	platvink - portefeuille.
Pag. 100	knoop - rijksdaalder.
Pag. 100	fokse-oksenaar - gouden horloge.
Pag. 102	spannen - staren.

Pag. 105	vrijzetter - bezoeker die niet betaalt.
Pag. 113	marrelspijker - inbrekerswerktuig.
Pag. 120	sneeuw - cocaïne.
Pag. 137	bink - kerel.
Pag. 192	doorkotsen - door den mand vallen.
Pag. 194	schim opnemen - gezicht herkennen.
Pag. 194	op de schok - op goed geluk.
Pag. 194	steunt d'r wat? - Valt er iets te halen?
Pag. 195	joekel - hond.
Pag. 195	krante - effecten.
Pag. 195	met de stalen omsof steken - met het mes overhoop steken.
Pag. 196	een verschutting steunen - gevaar dreigen.
Pag. 199	stottersleedje - oude auto.
Pag. 200	schoorijzer - inbrekerswerktuig.
Pag. 201	klakkebos - revolver
Pag. 204	loene - niets.
Pag. 204	blauw goed - zilver.
Pag. 205	rooie - biljet van f 1000.-.
Pag. 206	geeltje - biljet van f 25.-.
Pag. 206	fuimsteker - ring.
Pag. 206	kippen - verdeelen.
Pag. 208	majem - gracht.
Pag. 245	naftkoone - meid.
Pag. 252	poozer - cent.
Pag. 256	afslaander - degene, die na een berooving het geld van den na-peezer overneemt en naar den knokbaas (de man die het wisselt] brengt.
Pag. 257	beis jan - twee jaar.
Pag. 258	gezwaaid zijn - getrouwd zijn.